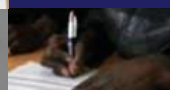

Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger

- en håndbok for kommunene

i

Innhold

Forord	6
1. Innledning	6
1.1 Inndeling av boken	6
1.2 Hvem er enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger?	7
1.3 Enslige mindreårige – noen tall og kjennetegn	7
2. Norges internasjonale forpliktelser og rammer for arbeidet med enslige mindreårige	10
2.1 FNs flyktningkonvensjon	10
2.2 FNs barnekonvensjon	11
2.3 Retningslinjer fra FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR.....	12
2.4 Internasjonalt rapporteringsarbeid.....	13
3. Nasjonale rammer for arbeidet med enslige mindreårige	14
3.1 Statlige mål for arbeidet med enslige mindreårige.....	14
3.1.1 Utlendingsdirektoratet (UDI).....	14
3.1.2 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).....	14
3.1.3 Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat)	15
3.2 Utlendingsrettslige aspekter	15
3.2.1 Beskrivelse av asylprosedyren.....	15
3.2.2 Behandling av søknad om beskyttelse	17
3.2.3 Overføringsflyktninger.....	17
3.2.4 Utfall av søknad om beskyttelse.....	18
3.2.5 Prosedyrer ved fornyelse av tillatelser	21
3.2.6 Tilbakekallelse av tillatelser	21
3.3 Den norske bosettingsordningen	21
3.4 Vergemål	23
3.5 Opplæring.....	24
3.6 Lov om barneverntjenester	28
3.6.1 Omsorgssentre for mindreårige, barnevernloven kap 5 A.....	28
3.6.2 Kommunens og barneverntjenestens ansvar og oppgaver når det gjelder enslige mindreårige	29
3.6.3 Når barnet ikke ønsker å oppholde seg på asylmottak eller omsorgssenter	30
3.6.4 Barneverntjenestens ansvar når enslige mindreårige flytter til slekt eller venner før asylsøknaden er avgjort eller før ordinær bosetting.....	31
3.6.5 Bufetats ansvar og oppgaver	32
3.7 Lov om sosiale tjenester	33
3.7.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen.....	33

3.8 Helsetjenesten i kommunene	34
3.9 Bruk av tolk – tolketjenestens rolle.....	36
3.9.1 Tolkenes yrkesetikk	36
3.9.2 Bestill kvalifisert tolk	37
3.9.3 Kommunikasjon via tolk	37
4. Tilskuddsordninger til kommuner	38
4.1 Tilskudd fra Husbanken	38
4.1.1 Boligtilskudd til utleieboliger som kommunen anskaffer.	38
4.1.2 Bostøtte	38
4.1.3 Startlån og tilskudd til etablering i selveierbolig	39
4.2 Tilskudd fra UDI	39
4.2.1 Tilskudd til vertskommuner for mottak eller omsorgssenter	39
4.2.2 Tilskudd ved alternativ mottaksplassering (AMOT)	40
4.3 Tilskudd fra IMDi	40
4.3.1 Integreringstilskudd.....	40
4.3.2 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige m.fl.....	41
4.3.3 Tilskudd ved bosetting av personer med nedsatt funksjonsevne og/eller alvorlige, kjente funksjonshemminger og atferdsvansker	42
4.3.4. Tilskudd for opplæring i norsk og samfunnskunnskap (norsktilskudd).....	43
4.4 Andre økonomiske ordninger til enslige mindreårige.....	43
4.4.1 Folketrygd og stønader.....	43
4.4.2 Barnetrygd	43
4.4.3 Hjelpemidler	44
4.4.4 Tilskuddsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene ..	44
4.4.5 Studiefinansiering gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)	44
5 Søknadsfasen	46
5.1 Mottak og omsorgssentre – regelverk og retningslinjer	47
5.1.1 UDIs mottak.....	47
5.1.2 Bufetats omsorgssentre	48
5.2 Slik forberedes bosettingen av barn fra UDIs mottak	49
5.2.1 Individuell kartlegging og tiltaksplan i UDIs mottak.....	49
5.2.2 Den praktiske bosettingen – IMDIs bosettingsarbeid	50
5.3 Slik forberedes bosettingen av barn fra omsorgssenter	51
5.3.1 Kartlegging i omsorgssentrene.....	51
5.3.2 Den praktiske bosettingen - Bufetats bosettingsarbeid.....	53
6. Bosetting	54

6.1 Kommunens forberedelse til bosetting.....	54
6.1.1 Kommunens vurdering av anmodningen om å bosette	54
6.1.2 Å ta imot en ny innbygger i kommunen	55
6.1.3 Hvis barnet ikke vil flytte	57
6.2 Om kartlegging og bruk av individuelle tiltaksplaner ved bosetting.....	57
6.2.1 Individuell kartlegging og tiltaksplan for enslige mindreårige i mottak	57
6.2.2 Kartlegging- og oppfølgingsplan for barn på omsorgssenter	58
6.3 Etter bosetting – en generell betraktning om kvalitet på tilbudet	58
6.4 Oppfølging av utlendingssaker	60
6.5 Kommunal organisering og arbeidsformer	61
6.6 Tverrfaglig samarbeid og nettverksbygging	62
6.7 Kommunens bo- og omsorgsløsninger for enslige mindreårige	63
6.7.1 Bosetting hos slekt – privat plassering	64
6.7.2 Enslig mindreårig med følgeperson.....	66
6.7.3 Fosterhjem.....	67
6.7.4 Bofellesskap.....	67
6.7.5 Hybel eller leilighet med eller uten tilsyn.....	68
6.7.6 Folkehøgskole som botiltak.....	69
6.7.7 Tiltaksvifte	69
6.7.8 Kompetansenettverk.....	70
6.8 Helsetilbud til enslige mindreårige.....	71
6.8.1 Kartlegging av helsetilstand hos barn som er asylsøkere og flyktninger	71
6.8.2 Utredning og behandling av flyktningbarn.....	72
6.9 Fritidsaktiviteter	73
6.10 Samarbeid med frivillige organisasjoner	74
6.10.1 Intensjonsavtaler frivillige organisasjoner	74
6.10.2 Hvem skal ta initiativ til det første møtet?.....	75
6.10.3 Lokal frivillighetspolitikk	75
6.10.4 Hva kan IMDi bidra med?	75
6.11 Hjelp til oppsporing av barnets foreldre og frivillig tilbakevending til hjemlandet	75
6.11.1 Tilbakevending.....	76
6.11.2 Kontakten med familie og hjemland	76
6.12 Kommuner med erfaring innen bosetting av enslige mindreårige	77
7. Radikalisering og voldelig ekstremisme.....	78
8. Oppsporing av familie.....	79
9. Menneskehandel	80

8.1 Hva er menneskehandel?	80
8.2 Å ta vare på barn som kan være offer for menneskehandel	81
8.3 Nærmere informasjon og bistand	82
Nyttige nettsider	84
Sentrale begreper/informasjon	85
Litteraturtips	91

Forord

Mange kommuner har i en årrekke arbeidet med å ta imot, bosette og integrere enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, og har god kompetanse på feltet. De siste årene har flere nye kommuner kommet til. Regelverket, rutiner, tiltak og tilskuddsordninger er også blitt utviklet og endret i løpet av de siste årene.

Det er et kontinuerlig behov for å formidle oppdatert informasjon til kommunene knyttet til enslige mindreårige. Denne håndboken er ment å være et enkelt og oppdatert oppslagsverk. Den skal fungere som en veileder i arbeidet med enslige mindreårige.

Vi ønsker at håndboken skal være et verktøy for å sette kommunene i stand til å gjøre en best mulig jobb for enslige mindreårige som skal bosettes eller er bosatt. Vi har også valgt å inkludere litt informasjon om enslige mindreårige som asylsøkere og kommunene som vertskommune for asylmottak og omsorgssenter.

Denne håndboken er en oppdatert versjon av håndbøkene fra 2001 og 2011, og adresserer de fleste problemstillingene som ble tatt opp der. Håndboken var ferdig revidert 30.6.2017.

Håndboken er revidert på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. IMDi har ledet arbeidet og involvert andre aktuelle direktorater og aktører på deres respektive områder. De andre aktørene er Arbeids og velferdsdirektoratet, Bufdir, Bufetat, Helsedirektoratet, Husbanken, Politidirektoratet, Røde Kors, Statens lånekasse for utdanning, UDI og Utdanningsdirektoratet.

1. Innledning

1.1 Inndeling av boken

Håndboken er bygd opp ut ifra et helhetlig blikk på barnets tid i Norge. Dette betyr at håndboken først omtaler de internasjonale rammene for arbeidet med enslige mindreårige, deretter de nasjonale rammene og det som er felles, uavhengig av barnets oppholdsstatus, samt ulike økonomiske virkemidler og tilskuddsordninger. Deretter beskrives kort asylsøkerfasen, kartleggings- og forberedelsesfase til bosetting og arbeidet i bosettingskommunene.

På grunn av emnets kompleksitet og det fragmenterte regelverket har det ikke vært mulig å behandle asylsøkerfasen isolert fra resten av boken. Håndboken omtaler derfor også denne fasen der det er naturlig i teksten. På enkelte fagfelt, for eksempel skole og til dels helse, er barnets rettigheter og kommunens/tjenesteyters plikter like. Dette uavhengig av om barnet har innvilget oppholdstillatelse, eller er bosatt. Både på disse fagfeltene og under enkelte andre tema er det hensiktsmessig å omtale asylsøkerfasen relativt grundig.

For å gjøre håndboken mest mulig pedagogisk og leservennlig, er den delt inn i kapitler med egne hovedemner. For at ikke håndboken skulle bli for omfattende, brukes i flere sammenhenger direkte henvisninger som fotnoter i stedet for uttømmende omtale. Det innebærer at omfanget av regelhenvisninger i teksten er redusert. Utdyping og nærmere omtale av regelverk og detaljer er overlatt til dokumenter og nettsider som håndboken henviser til. Henvisninger til portaler og større nettsider ligger i teksten. Til slutt i håndboken finner du et kort kapittel om radikaliserings og voldelig ekstremisme, oppsporing av familie og menneskehandel.

Bakerst i håndboken finnes en liste over nyttige nettsider, sentrale begrep og en liste med litteraturtips.

1.2 Hvem er enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger?

Innledningsvis er det definert hvilke personer vi tenker på under de vanligste benevnelsene i håndboken. Mot slutten av håndboken er det som nevnt lagt inn en fylligere begrepsliste.

I denne håndboken refererer vi til gruppen fra 0 år opp til fylte 18 år som barn. De som har fylt 18 år betegnes som voksne. I enkelte sammenhenger vil imidlertid vedtak som trer i kraft etter fylte 18 år, knytte seg til vilkår som forelå før fylte 18, og dermed få konsekvenser som om personen fremdeles var under 18 år. Se definisjonen av enslige mindreårige asylsøkere nedenfor.

Enslige mindreårige asylsøkere er barn og ungdom som søker beskyttelse i Norge uten å ha følge av foreldre eller andre med som foreldreansvar for dem, og som oppgir å være under 18 år ved søknadstidspunkt.

Dersom det på vedtakstidspunktet legges til grunn at asylsøkeren var under 18 år på søknadstidspunktet, beholder han eller hun i utgangspunktet sin registrering og status som enslig mindreårig, selv om bosetting skjer etter fylte 18 år.

En flyktning defineres som en person med rett til beskyttelse etter internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av. I dagligtale blir ofte flyktning brukt om alle som har fått innvilget oppholdstillatelse etter en søknad om beskyttelse. Vilkårene for å få beskyttelse som flyktning fremgår av utlendingsloven kapittel 4¹.

Overføringsflyktninger er flyktninger som får innreisestillatelse og ankommer Norge og bosettes direkte i en kommune, etter avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Etter forslag fra regjeringen fastsetter Stortinget gjennom budsjettbehandlingen en kvote for hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot årlig. Betegnelsen kvoteflyktning er også mye brukt.

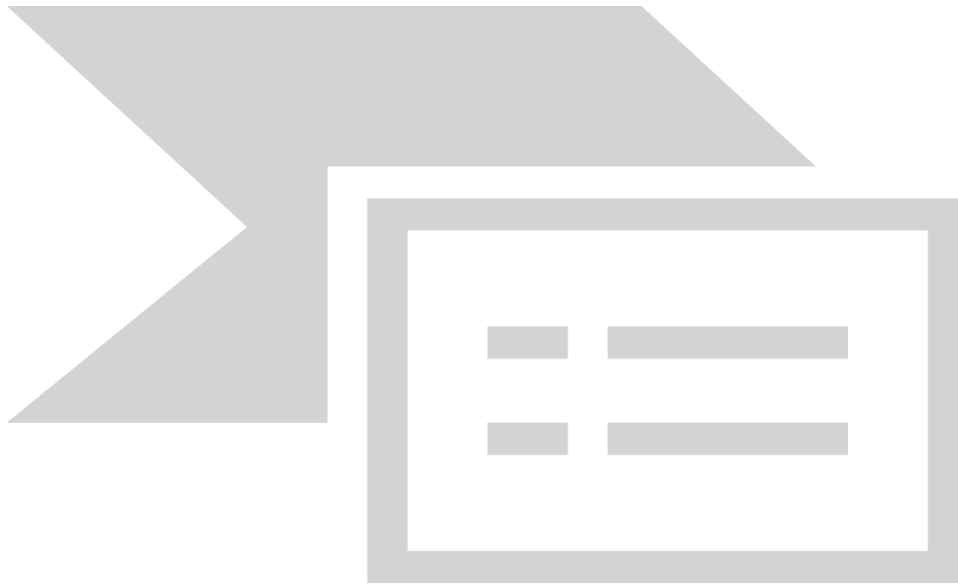
1.3 Enslige mindreårige – noen tall og kjennetegn

SSB publiserte i april 2017 en rapport som oppsummerer bosetting av enslige mindreårige i perioden fra 1996 til utgangen av 2016, «Rekordmange nyankomne enslige mindreårige flyktninger»². I følge SSB sin rapport bor det nesten 8.300 personer i Norge som i perioden 1996 til utgangen av 2016 har

¹ Utlendingsloven kapittel 4: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsloven/kap4/>

² SSB (2017): Rekordmange nyankomne enslige mindreårige flyktninger: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/rekordmange-nyankomne-enslige-mindrearige-flyktninger>

fått vedtak om opphold i Norge som enslige mindreårige flyktninger. Bosetting av enslige mindreårige er dermed ikke ett nytt fenomen i Norge.

Tall fra IMDi

SSB har også sett på forhold som kjønn og alder. Til tross for at det er store forskjeller i kjønnsbalansen av enslige mindreårige fra de største landene, ankommer det jevnt over flere gutter enn jenter. Enslige mindreårige fra Afghanistan og Irak er nesten utelukkende gutter. Fra de afrikanske landene, som Eritrea og Somalia, har derimot andelen gutter vært betydelig mindre, og fra Etiopia har jentene vært i flertall.

De enslige mindreårige flyktningene var i snitt 15,7 år da de ble bosatt i Norge, men alderen varierer fra land til land. Irak trekker gjennomsnittsalderen opp ved at det er mange som er 17 år eller eldre ved bosetting. Noen kan være over 18 år fordi vi måler alderen ved utgangen av bosettingsåret, ikke alderen da de søkte beskyttelse. Sri Lanka skiller seg ut med spesielt mange unge under 16 år. Enslige mindreårige flyktninger bosatt i 2015 og 2016 hadde en gjennomsnittsalder på 15,4 år ved bosetting og følger det samme aldersmønsteret som de som kom i tidligere år. Nasjonaliteten på de nyankomne har variert gjennom årene og avspeiler i stor grad væpnede konflikter og vanskelige forhold i ulike deler av verden. Frem til utgangen av 2016 har de fleste kommet fra Afghanistan, Eritrea og Syria.

De store variasjonene knyttet til behov for bosetting av enslige mindreårige har gjort det nødvendig å tilpasse bosettingskapasiteten i kommunene, ofte på kort varsel. Den store økningen av behov for bosettingsplasser for enslige mindreårige fra 2015 til 2016 ble gjennomført etter en enorm innsats fra kommunene. Både stat og kommune må ta høyde for at slike svingninger kommer til å fortsette i årene fremover.

Enslige mindreårige som kommer til Norge er en sammensatt gruppe ettersom:

- de kommer fra ulike land, folkegrupper, religioner, kulturer og tradisjoner – og snakker forskjellige språk
- de kommer fra ulike regioner i sitt land, fra store byer og mindre befolkede områder
- de har ulik sosial og økonomisk bakgrunn

- de har ulik skolegang, kunnskap og kompetanse, noen er godt kvalifiserte mens andre må tilegne seg grunnleggende skrive- og leseferdigheter
- de er både gutter og jenter av ulike aldre
- flyktninger fra samme land kan tilhøre forskjellige folkegrupper, noen ganger fra begge sider av konflikten i hjemlandet
- de har ulike behov for psykososial oppfølging med utgangspunkt i traumatiserende hendelser før og under flukten

Samtidig er de i samme livssituasjon fordi:

- de mangler foreldrenes omsorg, veiledning og beskyttelse
- de er i et fremmed land med fremmed språk, kultur og tradisjoner
- de kommer fra samfunn med væpnede konflikter eller annen organisert vold, og er i varierende grad traumatisert som følge av tap av trygge rammer og omsorgspersoner, savn, sorg, forfølgelse, nød og/eller overgrep

Noen har levd i en utrygg og lite stabil omsorgssituasjon i flere år, både i og utenfor nær familie. Andre kommer fra gode kår, det vil for eksempel si fra ressurssterke familier som har gitt god omsorg til barna. Alle er likevel sårbare ved at de kommer alene til landet uten foreldre og trenger beskyttelse, omsorg, trygghet og oppfølging.

De fleste norske barn og unge vokser opp i omgivelser som de kjenner og er trygge på. Disse omgivelsene legger til rette for at barna kan utvikle seg og finne ut hvem de er og hvem de ønsker å bli. Enslige mindreårige som kommer til Norge har mistet mye av grunnlaget for denne tryggheten. De kan derfor streve med å skape en meningsfull livssituasjon og utvikle sin egen identitet. De bruker ulike strategier for å tilpasse seg sin nye tilværelse. Det vil derfor kreve mer for at en enslig mindreårig skal kunne tilpasse seg og skape seg en meningsfull livssituasjon, enn en gjennomsnittlig norsk ungdom.

Den største gruppen, ungdommene, er i en viktig overgangsfase i livet hvor de går fra å være barn til å bli voksne. De skal bli mindre avhengige av sine omsorgspersoner samtidig som de i Norge trenger mer støtte og veiledning enn de ville ha trengt hjemme. Dette kan være vanskelig for dem, selv om de i utgangspunktet er ressurssterke og selvstendige ungdommer.

De er som andre barn og ungdommer, men de har opplevd langt mer vanskelige situasjoner som kan ha påvirket dem dramatisk. De er i en ekstraordinær situasjon som kan oppleves som usikker og truende. De er verken entydige ofre eller entydige ressurspersoner som klarer seg³.

---

³ Eide, K. & Broch, T. (2010). *Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Regionsenter for barn og unges psykiske helse, region øst og sør.

2. Norges internasjonale forpliktelser og rammer for arbeidet med enslige mindreårige

Flyktninger generelt og enslige mindreårige spesielt er en utsatt og sårbar gruppe. Norge har derfor sluttet seg til internasjonale retningslinjer som skal sikre barnas rettigheter både i deres hjemland og i en eksiltilværelse. Kjennskap til internasjonale konvensjoner vil kunne gi perspektiver i arbeidet med enslige mindreårige i kommunen. Det ble opprettet en nasjonal institusjon for menneskerettigheter ved lov av 22. mai 2015, les mer om dette på deres nettsider, <http://www.nhri.no>.

Flyktningkonvensjonen og Barnekonvensjonen er to viktige dokumenter som skal bidra til at land som har ratifisert konvensjonene utvikler en felles praksis når det gjelder flyktninger og barns rettigheter. Kommunene bør kjenne til disse internasjonale konvensjonene. Dette vil påvirke arbeidet positivt både lokalt og nasjonalt.

Norge er forpliktet til å ta vare på enslige mindreårige asylsøkere gjennom følgende internasjonale avtaler:

- FNs konvensjon om flyktnings rettsstilling av 28. juli 1951 (FNs flyktningkonvensjon)
- FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (FNs barnekonvensjon)
- FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 16. desember 1966
- FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 16. desember 1966
- Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950 (EMK)
- Haagkonvensjonen av 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn

2.1 FNs flyktningkonvensjon

Her finner vi bestemmelser om hvem som skal anses som flyktning, og hvilke rettigheter de har. Viktigst er retten til ikke å bli returnert til områder hvor deres liv eller sikkerhet vil være i fare.

Flyktningkonvensjonen definerer en flyktning slik:

«[...] enhver person som [...] på grunn av at han har en velgrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, befinner seg utenfor det land han er borger av, og er ute av stand til, eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til å påberope seg dette lands beskyttelse; eller som er statsløs og på grunn av slike begivenheter befinner seg utenfor det land hvor han har sin vanlige bopel, og som er ute av stand til eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til å vende tilbake dit.»

Flyktningkonvensjonen gjelder alle flyktninger, både barn og voksne.

2.2 FNs barnekonvensjon

Barnekonvensjonen gjelder alle barn, uansett om de befinner seg i hjemlandet eller et annet land. Barnekonvensjonen er ratifisert av 193 stater og har oppnådd global anerkjennelse som et politisk instrument. Du finner konvensjonsteksten på <http://www.regjeringen.no>⁴.

Konvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989, og ble ratifisert av Norge 8. januar 1991. Den 1. oktober 2003 ble konvensjonen inkorporert i norsk lov. Den gir barn og unge under 18 år et særlig menneskerettighetsvern. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som angår barn. Alle offentlige organer og ansatte er pålagt å oppfylle og respektere barnets rettigheter slik de uttrykkes i konvensjonen. I lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21.05.1999 § 3 fremgår det at blant annet barnekonvensjonen ved motstrid skal «gå foran bestemmelser i annen lovgivning». Dette kan med andre ord gi barnekonvensjonen større tyngde enn annen norsk lovgivning.

I arbeidet med enslige mindreårige er følgende artikler spesielt viktige:

Artikkel 1, Barnets alder:

Alle under 18 år regnes som barn.

Artikkel 2, Forbud mot forskjellsbehandling:

Det er ikke lov å diskriminere mellom asylsøkere og andre barn som oppholder seg i Norge. Dette gjelder selv om barnet er her ulovlig.

Artikkel 3, Barnets beste:

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn– og for alle tilbud som barn får. Alle må etterleve dette: offentlige og private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter og lovgivende organer. Dette betyr for eksempel at institusjoner og tjenester som har ansvar for omsorg eller vern av barn, må oppfylle myndighetenes krav med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner så vel som overoppsyn.

Artikkel 10, Familiegjenforening:

Staten er pålagt å garantere at barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot sin vilje. Myndighetene plikter å bidra til at flyktningbarn kan gjenforenes med sin familie, i Norge eller i hjemlandet. Oppholdstillatelse i Norge gir ikke automatisk rett til familiegjenforening her.

Artikkel 12, Å si sin mening og bli hørt:

Før det besluttes hvilke tiltak som skal treffes for en enslig mindreårig, skal myndighetene høre og ta hensyn til hva barnet selv mener og ønsker. Barnet må ha tilgang på all relevant informasjon om sine rettigheter, tilgjengelige tjenester, muligheter for oppsporing av familien og situasjonen i hjemlandet.

---

⁴ Konvensjonsteksten: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Artikkel 20, Barn uten omsorg fra familien:

Barn som ikke er sammen med familien, har særlig rett på vern og omsorg. Disse barna må få en alternativ omsorgsform, for eksempel fosterhjem, Kafala etter islamsk lov, adopsjon eller (om nødvendig) plassering i egnet institusjon. Når mulige løsninger overveies, må myndighetene legge vekt på kontinuitet i barnets oppdragelse samt barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Artikkel 22, Flyktningbarn:

Det skal treffes egnede tiltak for å sikre at et barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktning i samsvar med gjeldende internasjonal eller nasjonal rett og praksis, enten de kommer alene eller er ledsaget av sine foreldre eller av en annen person, får behørig beskyttelse og humanitær hjelp i utøvelsen av rettighetene anerkjent i denne konvensjon og i andre internasjonale instrumenter om menneskerettigheter eller humanitære forhold som vedkommende stater er part i.

Partene skal videre hjelpe med å oppspore et flyktningbarns foreldre eller andre familiemedlemmer for å skaffe til veie de opplysninger som er nødvendige for at barnet kan gjenforenes med sin familie. Dersom det ikke er mulig å finne foreldre eller andre familiemedlemmer, skal barnet gis samme beskyttelse som ethvert annet barn som av en eller annen grunn permanent eller midlertidig er berøvet sitt familiemiljø, som fastsatt i denne konvensjon.

Artikkel 24, Helse:

Enslige mindreårige har rett til samme helsetilbud som landets egne innbyggere. I arbeidet med å sikre dem dette tilbudet, skal myndighetene ta hensyn til at disse barna er spesielt sårbare.

Artikkel 25, Tilsyn:

Når barnet er plassert for å få omsorg, beskyttelse eller fysisk eller psykisk behandling, har barnet rett til periodisk vurdering av den behandling barnet får, og av alle andre forhold som har betydning for plassering av barnet.

Artikkel 28, Barns rett til utdanning:

Staten skal anerkjenne barns rett til utdanning og sørge for at grunnutdanning gjøres obligatorisk, gratis og tilgjengelig for alle. Staten skal sørge for at barnet kan utvikle sin personlighet, sine talent samt mentale og fysiske evner.

Artikkel 39, Rehabilitering og re-integrering:

Et barn har rett til fysisk og psykisk rehabilitering og sosial integrering når det har blitt utsatt for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk, tortur, umenneskelig behandling eller straff – eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvrespekt og verdighet.

2.3 Retningslinjer fra FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR

Disse retningslinjene er hjemlet i flyktningkonvensjonen, og sier blant annet:

- myndighetene skal oppnevne en representant eller verge som skal sørge for kontinuitet i det omsorgstilbudet barnet får.
- flytting mellom ulike oppholdssteder skal begrenses til et minimum.

- myndighetene skal føre jevnlig tilsyn for å sikre barnets fysiske og psykiske helse. Tilsynet må utføres av kvalifiserte personer.
- personale som skal arbeide med enslige mindreårige bør rekrutteres spesielt og gis opplæring.
- oppsporing av foreldre eller annen familie er grunnleggende og bør påbegynnes så snart som mulig.

Myndighetene må også finne en passende omsorgsplassering. Eldre enslige mindreårige må ikke plasseres for seg selv⁵.

2.4 Internasjonalt rapporteringsarbeid

FN har opprettet en komité for barnets rettigheter (FNs barnekomité) for å undersøke hva partene gjør for å oppfylle forpliktelsene i Barnekonvensjonen. Norge rapporterer til Barnekomiteen hvert femte år, blant annet om vårt arbeid med enslige mindreårige. I tillegg utformer Barnekomiteen også de generelle kommentarene som er veiledende for innholdet i barnekonvensjonen. Disse kommentarene blir brukt i større grad som rettskilder enn retningslinjer fra UNHCR⁶. De generelle kommentarene punkt 6 «Behandling av enslige barn og enslige barn med følgepersoner utenfor deres opprinnelige hjemland», punkt 12 «Barnets rett til å bli hørt» og punkt 14 «Barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn» er relevante for enslige mindreårige.

Det viktige med et slikt internasjonalt rapporteringsarbeid er at samarbeidslandene blir fulgt opp med hensyn til den nasjonale praksis på det barnefaglige området. Rapporteringen er et viktig grunnlag for internasjonal erfaringsutveksling på feltet. Dessuten får forskerne en god mulighet til å analysere problemstillinger knyttet til enslige mindreårige når det gjelder mer overordnede målsettinger og rutiner i de enkelte medlemslandene.

⁵ UNHCR og Den Internasjonale Redd Barna-alliansen: «Erklæring om god praksis», 2004, <http://docplayer.me/8950318-Erklaering-om-god-praksis-2004.html>

⁶ Generelle kommentarer fra FNs barnekomité: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/generelle-kommentarer-fra-fns-barnekomit/id573909/>

3. Nasjonale rammer for arbeidet med enslige mindreårige

Det er en viktig oppgave å sikre en utvikling i samfunnet der personer med innvandrerbakgrunn ikke har dårligere levekår og lavere samfunnsdeltakelse enn befolkningen for øvrig.

Integreringspolitikken skal være en pådriver for at nye innvandrere raskest mulig etter ankomst til Norge kan bidra med sine ressurser i arbeidslivet og i samfunnet.

3.1 Statlige mål for arbeidet med enslige mindreårige

3.1.1 Utlendingsdirektoratet (UDI)

UDI skal gi enslige mindreårige asylsøkere som er over 15 år ved ankomst til landet tilbud om innkvartering ved et mottak. Dersom den enslige mindreårige er uten følgeperson vil dette fortrinnsvis være på et mottak for enslige mindreårige. UDI har omsorgsansvar for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år, men det daglige omsorgsansvaret har UDI delegert til mottak for enslige mindreårige. For å sikre at enslige mindreårige asylsøkere får nødvendig omsorg og trygghet så lenge de bor på mottaket, stiller UDI en rekke krav til hvordan mottakene skal jobbe og forholde seg til sine beboere. Målet er å gi barna et forsvarlig bo- og omsorgstilbud under mottaksoppholdet, og sørge for at hvert barn får en trygg og meningsfull hverdag. Dette er beskrevet i RS 2011-034 «Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak»⁷. Se videre punkt 5.1.1 «UDIs mottak» for ytterligere informasjon.

Ved bosetting skal UDI og mottakene sørge for at viktig og nødvendig informasjon om barna blir overført til den kommunen hvor barna skal bosettes. Overføringen av informasjon forutsetter samtykke fra representanten/vergen.

3.1.2 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Enslige mindreårige som har søkt beskyttelse og fått innvilget en tillatelse som gir grunnlag til bosetting skal tilbys bosetting i en kommune. IMDis overordnede mål for arbeidet med bosetting gjelder for barn som bor på mottak (disse er som hovedregel 15 år eller eldre), er at de skal bli bosatt i en egnet kommune, med passende bo- og omsorgstiltak innen tre måneder etter vedtak om opphold.

IMDi skal sørge for god oppfølging av bosettingskommunene. Det betyr blant annet at IMDi skal bidra til kompetanseheving av kommunene, med særlig fokus på nye bosettingskommuner og kommuner som nylig har startet arbeidet med å bosette enslige mindreårige flyktninger.

IMDis regionkontor har løpende dialog med kommunene i sin region. IMDi deltar i kommunemøter, helst sammen med Bufetat og gjerne også med Husbanken. Hensikten med møtene er å utveksle informasjon og tilrettelegge bosettingsarbeidet. IMDi bidrar til å etablere nettverk mellom kommuner, og avholder regelmessig konferanser, seminarer og kurs.

---

⁷ RS 2011-034, Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-034/>

IMDi er i stadig dialog med UDI og mottakene om betydningen av tidlig og god kartlegging av enslige mindreårige for å oppnå rask bosetting i en egnet kommune.

3.1.3 Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat)

Bufetat skal gi enslige mindreårige asylsøkere som er under 15 år ved ankomst til landet, tilbud om opphold ved et omsorgssenter for mindreårige. Bufetat har omsorgsansvaret for denne gruppen barn, mens omsorgssentrene utøver den daglige omsorgen for barna. Omsorgssentrene skal ta utgangspunkt i de enslige mindreåriges behov, og skal gi barna en trygg omsorgsbasis som skal danne grunnlag for god bosetting eller forsvarlig retur.

Bufetat skal følge barnets utvikling nøye under oppholdet ved omsorgssenteret og foreta en kartlegging av barnets situasjon og behov som grunnlag for en etterfølgende bosetting i en kommune. Ved bosetting skal Bufetat og omsorgssentrene sørge for at viktig og nødvendig informasjon om barnet blir overført til kommunen. Overføring av informasjon forutsetter samtykke fra barnet og representanten/vergen.

Bufetats overordnede mål for arbeidet med bosetting er at enslige mindreårige som bor på omsorgssentrene og som har fått innvilget opphold i landet skal bli bosatt i rett kommune, med rett tiltak og innen tre måneder etter vedtak om opphold.

Med rett kommune og rett tiltak menes en kommune som etter Bufetats vurdering er i stand til å ivareta barnets omsorgs- og hjelpebehov på en god måte.

3.2 Utlendingsrettslige aspekter

Hovedregelen er at alle utlendinger trenger oppholdstillatelse fra utlendingsmyndighetene for å oppholde seg og arbeide i Norge. Nordiske borgere og EU-borgere, trenger imidlertid ikke oppholdstillatelse.

UDI er ansvarlig for å behandle alle søknader om beskyttelse og oppholdstillatelse i Norge. UDI skal bidra til å avklare asylsøkernes behov for beskyttelse og opphold hurtig og effektivt, og sørge for at uttak av overføringsflyktninger skjer i tråd med fastsatte retningslinjer. Videre skal UDI legge til rette for at flyktninger som ønsker det kan vende tilbake til hjemlandet. UDI skal prioritere asylsøknader fra enslige mindreårige.

3.2.1 Beskrivelse av asylprosedyren

En asylsøker må kontakte politiet og søke beskyttelse⁸ så snart som mulig ved riksgrensen, eller etter ankomst til Norge. Det er ingen nedre aldersgrense for å søke beskyttelse eller å bli vurdert som flyktning. Søkeren registreres ved Politiets utlendingsenhet (PU). Politiet tar fingeravtrykk av søkere som er 14 år eller eldre⁹.

---

⁸ I den nye utlendingsloven som trådte i kraft 1.1.2010 ble begrepet 'beskyttelse' innført som erstatning for asyl. Begrepet 'asyl' brukes likevel fremdeles i mange sammenhenger.

⁹ Dette gjelder EURODAC, det kan tas fingeravtrykk av barn ned til 12 års alder i VIS-systemet (AFIS). Visumsøk foretas av PU i forbindelse med registrering i tillegg til søk i EURODAC.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus (FMOA)¹⁰ vil oppnevne en representant for alle mindreårige som blir registrert av Politiets utlendingsenhet (PU) i Oslo/Østlandsområdet. Embetet har videre et transittansvar for enslige mindreårige på transittmottak. Hovedregelen er derfor at FMOA oppnevner en representant selv om mottaket ligger i et annet fylke. Barnet flytter normalt en eller flere ganger den første tiden i Norge. Hovedregelen er at en vurderer bytte av representant for den mindreårige dersom barnet flytter til et annet fylkesmannsembete. Unntaket er dersom barnet blir flyttet til et annet transittmottak.

Hvis barnet bor på omsorgssenter er det antatt at barnet har behov for en tettere oppfølging fra representanten. Hovedregelen i disse tilfellene er at fylkesmannen i det embetet hvor omsorgssenteret ligger, vil vurdere et bytte av representant.

Flytter barnet over lengre avstander er det en presumsjon for at det vil være barnets beste at det byttes representant. Fylkesembetet barnet flyttet til vil være ansvarlig for å vurdere dette.

Selv om barnet bytter fast oppholdssted skal den oppnevnte representanten følge barnet frem til det foreligger et vedtak som fritar ham eller henne.

Søkerens rett på representant kan bortfalle under asylprosedyren dersom en opphørsgrunn foreligger, se utlendingsloven § 98 g, opphør av representantoppdraget¹¹.

Representanten¹² har som hovedregel to til tre møter med barnet mellom registreringen og asylintervjuet. Under disse samtalene skal representanten gjenta sin rolle, forberede barnet til asylintervjuet, høre den mindreårige og vektlegge barnets mening i henhold til alder og modenhet. Videre skal representanten ivareta barnets interesser i utlendings-saken, påse at barnets omsorgssituasjon er tilstrekkelig ivaretatt og at barnet får de rettighetene det har krav på, herunder eventuell helsehjelp, rett til skolegang, aktivitetstilbud m.m. Representanten skal videre ivareta alle de oppgaver som tilkommer en verge i henhold til annen lovgivning.

UDI behandler asylsøknaden og fatter vedtak i saken i første instans. UDIs Barnefaglig enhet intervjuer og fatter vedtak i saker fra enslige mindreårige. Barnet har rett til advokat i tre timer i første instans og fem timer i en eventuell klageomgang for Utlendingsnemnda (UNE).

De videre regler for gjennomføring av asylintervjuet fremgår av utlendingsforskriften¹³. Intervju av enslige mindreårige skal gjennomføres innen kort tid av hensyn til barnet. Det benyttes egne samtalemetoder og tilrettelegging når det gjennomføres intervju av barn. I asylintervju benyttes alltid tolk som snakker barnets språk. Representanten skal alltid være tilstede under intervjuet¹⁴.

---

¹⁰ Fylkesmannen i Oslo og Akershus er videre delegert et nasjonalt veiledning og opplæringsansvar overfor den andre fylkesmannsembetene i Norge.

¹¹Utl. § 98g. Opphør av representantoppdraget: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsloven/kapittel-11-representant-for-enslige-mindrearige-asylsokere/98g-opphor-av-representantoppdraget/>

¹² UDI Se utlendingsloven kapittel 11 A, <http://rvp.no/rettskilder/sentrale/utlendingsloven/kapittel-11-representant-for-enslige-mindrearige-asylsokere/>

¹³ § 17-2 (asylintervju) og § 17-4 (samtale med barn i asylsaker)

¹⁴ Jf. utlendingsloven § 98 d annet ledd bokstav a

Ved eventuell tvil om alder tilbys barnet en aldersundersøkelse. Representanten må samtykke til undersøkelsen, og får kopi av resultatet.

3.2.2 Behandling av søknad om beskyttelse

UDIs behandling av søknaden om beskyttelse skal gi svar på om søkeren har rett til beskyttelse i Norge eller om det foreligger sterke menneskelige hensyn som tilsier at den enslige mindreårige har grunnlag for å få en oppholdstillatelse (utlendingsloven §§ 28 og 38).

Når UDI vurderer søknaden, tar de utgangspunkt i barnets egen forklaring gitt i asylintervjuet. De ser også på andre opplysninger om barnet som fremmes via representanten, advokat, mottakspersonale, familie og/eller slektninger, samt andre som har relevant informasjon. UDI sammenholder barnets forklaring med det de vet om forholdene i hjemlandet. De ser også på landinformasjon som kan kaste lys over den aktuelle faktiske situasjon der barnet kommer fra. Utlendingsforvaltningen har en egen landdatabase se: www.landinfo.no.

Utgangspunktet er at et barn har det best sammen med sine foreldre eller andre nære omsorgspersoner. Det er derfor et mål å styrke arbeidet med å finne disse, slik at barnet kan gjenforenes med foreldrene der disse befinner seg. Dette kan ses i lys av barnekonvensjonen artikkel 22. Dersom man ikke klarer å oppspore omsorgspersonene eller det ikke fins andre forsvarlige omsorgsløsninger, vil barnet som hovedregel få oppholdstillatelse i Norge. En gitt tillatelse kan bli vurdert på nytt hvis det senere blir kjent hvor barnets omsorgspersoner befinner seg og det er mulighet for at en gjenforening kan finne sted der.

Søknader fra enslige mindreårige skal prioriteres i alle ledd.

Hvis UDI avslår søknaden eller gir en begrenset tillatelse, kan barnet klage til Utlendingsnemnda (UNE). Det er representanten som klager på barnets vegne så fremt barnet ikke kan utføre rettslige handlinger, med mindre det er særlig bestemt, jf. vergemålsloven § 9. I praksis vil enslige mindreårige som hovedregel få oppholde seg i landet mens klagesaken er til behandling.

3.2.3 Overføringsflyktninger

Overføringsflyktninger (også kalt kvoteflyktninger eller FN-flyktninger) er personer som har flyktet fra hjemlandet og oppholder seg i et land der de ikke er trygge eller ikke kan få varig opphold, og som derfor blir overført til et annet land for gjenbosetting.

Årlig tar Norge imot en viss kvote som er bestemt av Stortinget. De fleste er allerede anerkjent som flyktninger av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) før de kommer til Norge.

Overføringsflyktninger kan innvilges opphold gruppevis. Dette skjer ved at en uttakskommisjon fra UDI, IMDi, PU og PST reiser til aktuelle land for å intervju og ta ut et større antall flyktninger. UDI kan også vurdere flyktningene enkeltvis på bakgrunn av en skriftlig henvendelse fra UNHCR. I det skriftlige materialet fra UNHCR (eller ved uttakskommisjonens intervjuer) skal opplysninger om personenes ressurser og behov fremgå. Dette materialet er imidlertid ofte ikke like utfyllende som kartleggingen som gjøres av enslige mindreårige i asylmottak eller omsorgssenter.

På bakgrunn av de registrerte opplysningene forespør IMDi aktuelle kommuner om å bosette overføringsflyktningene. Når flyktningene kommer til Norge, tas de imot av ansatte i bosettingskommunen eller Norsk Folkehjelp. Kommunen skal da ha bolig og nødvendig utstyr klart, slik at flyktningene kan flytte rett inn i en bolig. Bare unntaksvis kan overføringsflyktninger innkvarteres på asylmottak i påvente av bosetting.

Andelen enslige mindreårige blant overføringsflyktningene er gjennomgående svært lav. Mange av de enslige mindreårige overføringsflyktningene kommer sammen med følgepersoner som gjerne er slektninger som de har bodd sammen med. Hvis de voksne følgepersonene ikke har foreldresansvaret eller det ikke kan dokumenteres ved fullmakt at de skal ivareta barnets interesser, skal det oppnevnes en representant/verge for barnet.

3.2.4 Utfall av søknad om beskyttelse

Mulige utfall i søknader fra enslige mindreårige:

1. innvilget beskyttelse (flyktningstatus) (utlendingsloven § 28)
2. opphold ut fra sterke menneskelige hensyn eller en særlig tilknytning til Norge. Denne tillatelsen begrenses som hovedregel og gis for ett år av gangen, dersom barnet ikke har dokumentert sin identitet (se utlendingsloven § 38 femte ledd). Tillatelsen er likevel fornybar. Begrensningen oppheves idet barnet leverer identitetsdokument med tilstrekkelig notoritet til utlendingsmyndighetene.
3. tidsbegrenset tillatelse for aldersgruppen 16–18 år (se utlendingsforskriften § 8-8) eller
4. avslag

Innvilget beskyttelse som gir flyktningstatus utløser flere rettigheter enn de andre variantene av innvilget tillatelse. Slik status gir rett til familiegjenforening og reisedokument (utlendingsloven § 64), samt at den danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse.

Oppholdstillatelse ut fra sterke menneskelige hensyn eller en særlig tilknytning (også kalt oppholdstillatelse på humanitært grunnlag/sterke menneskelige hensyn) gir som hovedregel en begrenset adgang til familiegjenforening i Norge og barnets behov for norsk reisedokument vil bli vurdert strengere.

Barnets oppholdstillatelse kan også begrenses av andre grunner. De samme reglene som gjelder for voksne, gjelder også for barn, men vurderingene er mer forsiktige. UDI skal begrense tillatelsen dersom det er tvil om identiteten eller barnet ikke har dokumentert sin identitet, slik at tillatelsen ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, familiegjenforening eller fornyelse. Barnet må da bidra til å dokumentere identiteten sin eller oppklare tvilen om identitet ved å skaffe til veie og legge frem originale identitetsdokumenter, som eksempelvis nasjonalt pass. Ved å legge frem originalt pass vil barnet kunne få en tillatelse uten begrensninger.

Det er i praksis ikke vanlig å avslå søknader om oppholdstillatelse fra enslige mindreårige asylsøkere fordi det er tvil om identitet eller fordi barnet ikke har lagt frem dokumenter når det ellers er sterke menneskelige hensyn som tilsier at de bør få oppholdstillatelse. Noen barn får oppholdstillatelse fordi de er mindreårige uten omsorgspersoner på kjent sted, selv om de ikke har et selvstendig beskyttelsesbehov. I slike tilfeller kan UDI vurdere saken på nytt hvis omsorgspersonene senere dukker

opp på et sted hvor familien kan gjenforenes. I hver sak må man ta en individuell vurdering. Barnets beste er et grunnleggende hensyn i vurderingen¹⁵.

3.2.4.1 Flyktningstatus

Barn som får flyktningstatus etter utlendingsloven § 28, har rett til familiegjenforening og reisebevis for flyktninger.

Familiegjenforening

Foreldre og søsken til en enslig mindreårig med flyktningstatus kan søke om å få opphold i Norge for å være sammen med barnet. Dette forutsetter at foreldrene ikke er en del av trusselen barnet trenger beskyttelse mot og som har dannet grunnlag for beskyttelse. Familiegjenforeningen gjelder foreldre som er gift eller samboende og enslige søsken under 18 år som bor sammen med foreldrene. Barnet har også rett til gjenforening med enslig mor eller far. Den av foreldrene som hadde foreldreansvar og daglig omsorg for barnet i hjemlandet, har fortrinnsrett til opphold i Norge. Det kreves ikke at vedkommende kan forsørge seg selv.

Reisedokument

Hvis det ikke er særlige grunner som taler imot det, har barn med flyktningstatus rett til reisebevis for flyktninger for reiser til land utenfor Norge, med unntak av barnets hjemland. Reisebeviset gjelder like lenge som oppholdstillatelsen, men ikke lenger enn tre år. Reisebeviset kan begrenses til bare å gjelde enkeltreiser eller det kan gjøres unntak for andre land enn hjemlandet.

3.2.4.2 Opphold ut fra sterke menneskelige hensyn eller en særlig tilknytning

Enslige mindreårige kan gis oppholdstillatelse fordi det foreligger sterke menneskelige hensyn eller en særlig tilknytning til Norge etter utlendingsloven § 38. At barnet er uten forsvarlig omsorg ved retur kan etter en totalvurdering tilsi at det foreligger sterke menneskelige hensyn. En oppholdstillatelse i Norge vil ikke nødvendigvis alltid være til barnets beste. Det beste for barnet vil i mange tilfeller være å bli gjenforent med sine foreldre eller andre nære omsorgspersoner i hjemlandet.

Noen barn får kun oppholdstillatelse fordi de er mindreårige uten omsorgspersoner på kjent sted. I slike tilfeller kan UDI vurdere om tillatelsen skal tilbakekalles hvis omsorgspersonene senere dukker opp og familien kan gjenforenes i et annet land. I hver sak må man foreta en individuell vurdering.

Når det innvilges en tillatelse etter sterke menneskelige hensyn, er det et krav om at den som får en slik tillatelse kan dokumentere sin identitet. Det er få unntak fra dette, og kravet gjelder også barn. Før utlendingsmyndighetene har mottatt originale identitetsdokumenter, som nasjonalt pass, vil tillatelsen som hovedregel være fornybar, men begrenset opp mot at den ikke gir mulighet for familiegjenforening, ikke kan danne grunnlag for permanent opphold eller at man ikke har reisedokumenter for å forlate Norge. Det er viktig at barnet får informasjon, veiledning og hjelp til å fremskaffe identitetsdokumenter slik at begrensningene oppheves og det gis en ordinær tillatelse uten begrensninger¹⁶.

---

¹⁵ Oppholdstillatelse på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket, utlendingsloven § 38. 3 ledd:

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsloven/kap5/38/>

¹⁶ Registrering, vurdering og endring av ID-opplysninger i saker etter utlendingsloven, RS 2012-009:

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-009/>

Familiegjenforening

Barn som er innvilget opphold på humanitært grunnlag, har ikke automatisk rett til familiegjenforening. Det er bare i helt spesielle tilfeller, dersom det er tilstrekkelige sterke menneskelige hensyn at UDI likevel kan godkjenne gjenforening med foreldre eller annen familie etter en konkret vurdering. Noen momenter som tillegges vekt er blant annet om familiegjenforening kan finne sted i hjemlandet eller annet land, om barnet har bodd sammen med foreldrene i hjemlandet, barnets alder, barnets omsorgssituasjon og helsemessige hensyn. Hvis slike sterke menneskelige hensyn er tilstede, kreves det ikke at vedkommende kan forsørge seg selv.

Reisedokument

Utgangspunktet er at personer som ikke er norske statsborgere får utstedt reisedokument fra sitt hjemlands myndigheter. Hvis barnet har fått oppholdstillatelse i Norge, men uten å ha fått innvilget oppholdstillatelse som flyktning, kan det søkes om utlendingspass for barnet for reise utenfor Norge. Det er et vilkår at forholdet til hjemlandets myndigheter tilsier at det ikke kan utstedes reisedokument fra hjemlandet. Alternativt må barnet kunne dokumentere at det forgjeves har søkt om slikt pass eller annet reisedokument.

Utlendingspasset gjelder som regel like lenge som oppholdstillatelsen, men ikke lengre enn tre år. Utlendingspasset kan begrenses til bare å gjelde enkeltreiser eller det kan gjøres unntak for andre land enn hjemlandet¹⁷.

3.2.4.3 Begrenset tillatelse til aldersgruppen 16-18 år

Det kan gis tidsbegrenset oppholdstillatelse til mindreårige som har fylt 16 år dersom det eneste grunnlaget for opphold i Norge er at norske myndigheter anser at ungdommen står uten forsvarlig omsorg ved retur. Tillatelsen gjelder da frem til fylte 18 år. Denne type tillatelse kan ikke fornyes og gir ikke grunnlag for familiegjenforening eller permanent oppholdstillatelse. Disse ungdommene blir ikke bosatt i en kommune, men skal som hovedregel returnere til hjemlandet sitt idet de fyller 18 år.

3.2.4.4 Avslag

Noen som oppgir å være enslige mindreårige asylsøkere, får avslag på asylsøknaden sin. De skal da returnere til sitt hjemland. Hovedregelen i utlendingsloven er at en person som har fått endelig avslag på søknaden om beskyttelse, og heller ikke har annet grunnlag for opphold i Norge, må forlate landet innen en fastsatt utreisefrist. De som ikke gjør dette, kan bli uttransportert av politiet etter at fristen for utreise er utløpt.

Norske myndigheter uttransporterer imidlertid ikke enslige mindreårige barn med mindre det er et forsvarlig omsorgstilbud klar til å ta imot dem i hjemlandet. I returdirektivet artikkel 10, som Norge er bundet av, er det et krav at mindreårige tas imot av familie eller annet ordnet mottakssystem.

Norske myndigheter oppfordrer alle som har fått avslag til å returnere frivillig. UDI har programmer for retur som alle kan søke på, og det gis støtte til hjemreisen og returstøtte til den enkelte. Det jobbes

---

¹⁷ Utlendingsloven § 64

med ulike modeller for enslige mindreårige, mer informasjon om dette finnes på nettsidene til UDI: www.udi.no.

3.2.5 Prosedyrer ved fornyelse av tillatelser

En utlending kan søke om fornyelse av en midlertidig oppholdstillatelse dersom grunnlaget for førstegangs tillatelse fortsatt er til stede. Dette gjelder likevel ikke dersom det fremgår av loven eller forskriftene at oppholdstillatelsen ikke kan fornyes, eller det foreligger omstendigheter som vil gi grunn til å nekte opphold i medhold av andre bestemmelser i loven.

Utlendinger som de siste tre årene har oppholdt seg i Norge med midlertidig oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent opphold, kan søke om permanent oppholdstillatelse på nærmere vilkår. Søknad på fastsatt skjema leveres til politiet i det distriktet der søkeren har sitt faste opphold.

3.2.6 Tilbakekallelse av tillatelser

Utlendingsloven § 63 sier at midlertidig og permanent oppholdstillatelse kan tilbakekalles dersom utlendingen mot bedre vitende har gitt uriktige opplysninger eller fortiet forhold av vesentlig betydning for vedtaket, eller dersom det for øvrig følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler.

For enslige mindreårige kan ofte foreldrenes/omsorgspersoners død eller ukjente oppholdssted ha vært av vesentlig betydning for oppholdstillatelsen. Nye opplysninger om dette vil kunne tilsi at barnets tillatelse bør vurderes på nytt. En ny vurdering betyr i seg selv ikke at tillatelsen blir tilbakekalt eller omgjort.

Det hender at foreldre av den enslige mindreårige dukker opp i Norge som asylsøker eller gjenfinnes her. Da skal barnet normalt ikke lenger anses som enslig mindreårig. Hvis det er truffet vedtak i barnets sak må UDI ta stilling til om barnets oppholdstillatelse skal revurderes i lys av familiemedlemmets tillatelse/vedtak. Barnets rett til en representant eller verge vil normalt bortfalle dersom barnet har foreldre i landet, se utlendingsloven § 98 g og vergemålsloven § 16.

At familiemedlemmer søker om familiegjenforening, kan for enslige mindreårige med opphold på humanitært grunnlag bety en mulighet for gjenforening i hjemlandet eller på foreldrenes/omsorgspersonenes oppholdssted. Se mer om dette under punkt 6.11 «Hjelp til oppsporing av barnets foreldre og frivillig tilbakevending til hjemlandet».

3.3 Den norske bosettingsordningen

Dagens bosettingsordning for flyktninger ble innført i 2002. Målet med ordningen er å sikre at alle flyktninger blir bosatt i en kommune innen seks måneder etter vedtak om opphold. Enslige mindreårige er en prioritert gruppe for rask bosetting og det er et mål at de skal bosettes innen tre måneder etter vedtak om opphold.

Personer som er innvilget oppholdstillatelse etter søknad om beskyttelse samt overføringsflyktninger bosettes som hovedregel etter avtale med kommunene og med offentlig hjelp. Det er IMDi som har ansvar for å finne bosettingskommuner for flyktningene som skal bosettes. Ordningen skal sikre rask

bosetting til en egnet kommune, hvor neste fase som knyttes til kvalifisering, arbeid og utdanning begynner.

Ikke alle flyktninger blir bosatt gjennom IMDi. Noen bosetter seg på eget initiativ uten medvirkning fra det offentlige, mens andre finner bolig selv i en kommune og søker om å bli bosatt der. Flyktninger som klarer seg selv økonomisk og har et sted å bo, står i utgangspunktet fritt til å bosette seg på eget initiativ, uten avtale med verken IMDi eller kommunen. Forskjellen på disse og de som bosetter seg selv etter avtale, er at de som bosetter seg på eget initiativ ikke har krav på introduksjonsprogram, men kommunen kan velge å gi dem det. De kan også miste andre rettigheter, som for eksempel retten til visse ytelser.

Hvor mange flyktninger IMDi ber den enkelte kommune bosette er basert på prognoser for et framtidig bosettingsbehov. Det er Nasjonalt utvalg for mottak og bosetting¹⁸ som fastsetter hvor mange flyktninger det vil være behov for å bosette kommende år, på bakgrunn av tre elementer:

1. prognose for antall flyktninger med innvilget opphold som vil bo i asylmottak ved inngangen til neste år
2. prognose for antall flyktninger som vil komme til Norge og få opphold neste år.
3. Stortingets avgjørelse om hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot kommende år

Utvalget vedtar også hvordan dette antallet skal fordeles regionalt. Dette antallet fordeles på kommunenivå av IMDi og KS, og etter innspill fra regionalt Bufetat. IMDi regionkontor sender bosettingsanmodninger til kommunene hvert år.

I anmodningen ber IMDi den enkelte kommune å ta imot et spesifikt antall flyktninger det kommende året. Gruppen enslige mindreårige er spesifisert fordi bosetting av denne gruppen forutsetter et tilpasset apparat i kommunene. IMDis anmodning om bosettingsplasser i kommunene inkluderer også Bufetat sitt behov for bosettingsplasser for enslige mindreårige fra omsorgssenter.

Kommunene mottar ulike tilskudd fra staten for å dekke kommunale utgifter som følger av bosetting av flyktninger. Les mer om tilskudd i kapittel 4 «Tilskuddsordninger til kommuner».

For ytterligere informasjon om anmodning, vedtak og bosetting, se informasjon på www.imdi.no.

Personer med tillatelse som ikke danner grunnlag for permanent opphold, får normalt ikke tilbud om bosetting fra IMDi. Grunnen er at kommunene bare får tilskudd til bosetting hvis tillatelsen danner grunnlag for permanent opphold. Utbetaling av integreringstilskudd er en forutsetning for kommunenes bosetting, som er basert på frivillighet. Det er gitt unntak fra denne bestemmelsen for enslige mindreårige med begrensninger grunnet ID-tvil i 2017.

---

¹⁸ Mer informasjon om Nasjonalt utvalg for bosetting: <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-fordeles-flyktningene/nasjonalt-utvalg-for-bosetting/>

3.4 Vergemål

Hvis den enslige mindreårige får innvilget oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse i Norge, skal det oppnevnes en verge til den mindreårige og representantoppdraget vil samtidig bortfalle, jf. utlendingsloven § 98 g første ledd bokstav b. Det er fylkesmannen hvor den mindreårige har fast opphold som skal oppnevne representant eller verge for den mindreårige, jf. utlendingsloven § 98 b og vergemålsloven § 55, jf. § 25.

Hvis et barn har søkt om beskyttelse med sine foreldre og de ikke er i stand til å ivareta barnets interesser, skal det oppnevnes en midlertidig representant. For andre mindreårige utlendinger som er i Norge uten en person med foreldreansvar eller hvor foreldrene ikke er i stand til å ivareta barnets interesser, skal det oppnevnes verge for den mindreårige, jf. vergemålsloven § 16.

Fylkesmannen er ansvarlig for rekruttering, opplæring, veiledning, bistand og tilsyn med alle representanter og verger i eget fylkesmannsembete. Alle representanter skal ha gjennomført en grunnopplæring, ha levert en politiattest og hatt en samtale med fylkesmannen.

Representanter/verger bør be om bistand fra fylkesmannen dersom han eller hun er i tvil om regelverk og beslutninger som skal tas på vegne av den mindreårige, eller det skal tas en avgjørelse av særlig betydning for den mindreårige.

Representanten/vergens oppgave er å utøve rettslige handlinger på vegne av den mindreårige. Personer under 18 år kan ikke foreta rettslige handlinger med mindre det er særlig bestemt.

- representanten/vergens beslutningsmyndighet kan begrenses av oppnevningsvedtaket fra fylkesmannen og barnets rett til medbestemmelse.
- representanten/vergen er stedfortreder for foreldrene for de oppgaver som ligger til den juridiske delen av foreldreansvaret og er barnets rettslige representant overfor offentlige myndigheter.
- representanten skal bistå barnet i asylsaken og skal blant annet være til stede under alle samtaler den mindreårige har med utlendingsmyndighetene i den forbindelse.
- Representant/verge har ikke den daglige omsorgen for den mindreårige, men skal påse at barnet får forsvarlig omsorg.

Ved bytte av representant eller verge skal representantene oversende opplysninger av betydning for den videre oppfølgingen av representant- eller vergeansvaret. Det bør innhentes samtykke fra barnet.

Hvis kommunen eller andre som skal gi tilbud til den enslige mindreårige har spørsmål om hva som er representanten/vergens oppgaver, kan ansvarlig fylkesmann forespørres.

3.5 Opplæring

Utdanningsdirektoratet har samlet regelverk, veiledere og tolkningsuttalelser for minoritetsspråklige elever på sin nettside¹⁹.

IMDi har samlet informasjon om opplæring og utdanning på sin nettside²⁰. Flyktninger og innvandrere som får opphold i Norge har rett til forskjellige typer opplæring og program i kommunen de flytter til. De fleste har rett på norsk- og samfunnsfagsopplæring, mens noen har rett på introduksjonsprogram.

3.5.1 Grunnskoleopplæring for elever 6-16 år

Alle barn og unge i opplæringspliktig alder (6-16 år) som oppholder seg i Norge, har rett og plikt til grunnskoleopplæring, jf. opplæringsloven § 2-1 første og andre ledd²¹. Retten til grunnskoleopplæring gjelder fra det tidspunkt det er sannsynlig at barnet/den unge skal oppholde seg i Norge i lengre tid

---

¹⁹ Regelverk for minoritetsspråklige elever: <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/finn-regelverk/etter-tema/Minoritetsspraklige/>

²⁰ IMDi's nettside for opplæring og utdanning: <https://www.imdi.no/opplaring-og-utdanning/>

²¹ Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova): https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

enn tre måneder. Dersom det er sannsynlig at det vil bli gitt oppholdstillatelse eller at det vil ta lengre tid enn tre måneder å få svar på søknaden, har asylsøkende barn og unge rett til grunnskoleopplæring etter de samme reglene som gjelder for andre barn og unge.

Det har ingen betydning for retten til grunnskoleopplæring om barnet har lovlig/gyldig opphold i Norge. Det er tilstrekkelig at barnet/den unge faktisk har oppholdssted i Norge. Plikten til grunnskoleopplæring inntreer når barnet/den unge har oppholdt seg i Norge i tre måneder. Opplæringsplikten innebærer at barna/de unge ikke kan velge om de vil gjennomføre opplæringen.

Grunnskoleopplæringen skal normalt starte det året barnet fyller seks år og vare til eleven har fullført det tiende skoleåret. Opplæringsloven § 2-1 gir rett til en offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med opplæringsloven og tilhørende forskrifter. Asylsøkende barn og unge har altså rett til like mange timer og opplæring i like mange fag som alle andre barn/unge. Opplæringen skal tilpasses evnene og forutsetningene til den enkelte elev. Elever som ikke har tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning. De har også rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelig kunnskap i norsk til å følge den vanlige undervisningen i skolen. Om nødvendig har disse elevene også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler.

Elever som bor på asylmottak eller i omsorgssenter, skal gis opplæring på skole. I opplæringsloven § 8-1 første ledd²² er det fastsatt at alle elever har rett til å gå på den nærmeste grunnskolen, dette gjelder også for grunnskoleelever som bor i asylmottak eller omsorgssentre. Kommunen kan imidlertid organisere særskilt opplæringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever i egne grupper, klasser eller skoler. jf. opplæringsloven § 2-8, femte ledd²³. Denne opplæringen kan gis ved andre skoler enn elevens nærscole. I noen transittmottak for enslige mindreårige får ungdommene undervisning på mottaket.

Det er kommunen der barnet/den unge er bosatt som skal oppfylle retten til grunnskoleopplæring. For barn og unge i asylmottak har kommunen ansvaret. For barn og unge i omsorgssentre er det kommunen der omsorgssenteret etter barnevernloven kap. 5A ligger som har opplæringsansvaret etter opplæringsloven²⁴.

Kommunene kan søke om tilskudd til grunnskoleopplæring av barn og unge som søker opphold i Norge. Tilskuddet skal bidra med finansiering og stimulere kommunene til å gi grunnskoleopplæring til barn og unge som søker opphold i Norge. For å få statstilskudd er det et krav at det blir gitt grunnskoleopplæring og at eleven oppholder seg lovlig i landet. Elever i alderen 6-18 år utløser statstilskudd. Fyller eleven 18 år i løpet av skoleåret, gis det statstilskudd ut dette skoleåret. Asylsøkere i alle typer mottak og omsorgssenter omfattes av ordningen. Kommunene søker Fylkesmannen om tilskudd. Mottakere av tilskudd er kommuner med asylmottak og omsorgssentre²⁵.

---

²² Opplæringsloven § 8-1: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_9#§8-1

²³ opplæringsloven § 2-8, femte ledd: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

²⁴ Opplæringsloven: <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/finn-regelverk/etter-tema/Minoritetsspraklige/Skoleeiers-ansvar-for-enslige-mindrearige-beskyttelsesokere-i-omsorgssenter/>

²⁵ Opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge: <https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midler-kommuner/opplaring-til-barn-og-unge-som-soker-opphold-i-norge/>

3.5.2 Opplæring for ungdom 16-18 år - retten til videregående opplæring

Retten til videregående opplæring for ungdom er regulert i opplæringsloven § 3-1²⁶. Retten innebærer at ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har rett til tre års videregående opplæring på heltid. Minoritetsspråklig ungdom som fyller vilkårene for inntak har samme rett til videregående opplæring som andre. Tilskuddet skal bidra med finansiering og stimulere fylkeskommunene til å gi videregående opplæring til unge som søker opphold i Norge. Kommunene søker Fylkesmannen om tilskudd. Mottakere av tilskudd er kommuner med asylmottak og omsorgssentre²⁷.

Asylsøkende ungdom

Generelle regler om inntak til videregående opplæring er regulert i § 6-9 i forskrift til opplæringsloven²⁸. I tillegg til de ordinære vilkårene for inntak, må denne gruppen levere vitnemål eller bekreftelse på at søkeren enten har gjennomgått allmenn grunnopplæring i utlandet i minst ni år eller har kunnskap og ferdigheter på nivå med norsk grunnskole.

Det er et vilkår for rett til videregående opplæring at søkeren har lovlig opphold i landet. Ungdom som oppholder seg lovlig i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse, har likevel bare rett til videregående opplæring etter denne paragrafen når de er under 18 år og det er sannsynlig at de skal bli værende i Norge i mer enn tre måneder. De som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse, og som fyller 18 år i løpet av ett skoleår, har rett til i å fullføre påbegynt skoleår. For de som får avslag på søknaden om oppholdstillatelse, gjelder retten til videregående opplæring fram til dato for endelig vedtak²⁹.

Enslige mindreårige 16-18 år med begrenset oppholdstillatelse

Enslige mindreårige som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsforskriften § 8-8³⁰ vil følgelig kunne ha rett til videregående opplæring etter ungdomsretten i opplæringsloven § 3-1³¹ og rett til grunnskoleopplæring for voksne etter opplæringsloven § 4A-1³².

Grunnskoleopplæring for voksne (fra 16 år)

Dersom minoritetsspråklig ungdom ikke har rett til videregående opplæring, vil de likevel kunne ha rett til grunnskoleopplæring for voksne, se opplæringsloven § 4A-1 og § 4A-2 (Rett til spesialundervisning på grunnskolens område). Denne retten omfatter alle unge og voksne fra 16 år, med oppholdstillatelse, jf. opplæringsloven § 4A -1, som trenger grunnskoleopplæring uansett årsak. Som hovedregel skal opplæringen omfatte de fagene ungdommen trenger for å få vitnemål for fullført grunnskole. Hvilke fag dette gjelder følger av forskrift til opplæringsloven. Opplæringen skal tilpasses ungdommens situasjon og språklig tilrettelegging vil være noe som kan inngå i opplæringstilbudet.

---

²⁶ Lov og grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova, §3-1): https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_3#§3-4a

²⁷ Opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge: <https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midler-kommuner/opplaring-til-barn-og-unge-som-soker-opphold-i-norge/>

²⁸ Inntak til videregående opplæring: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_7#KAPITTEL_7

²⁹ Lov og grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova, §3-1): https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_3#§3-1

³⁰ Utlendingsforskriften § 8-8: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsforskriften/kap8/8-8/>

³¹ Opplæringsloven § 3-1: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4

³² Lov og grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova, §4A-1): https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_4#§4-1

Asylsøkende ungdom fra 16 år har etter opplæringsloven § 4A-1 ikke rett til grunnskoleopplæring for voksne, men kommunen kan allikevel gi et slikt tilbud. Tilskuddsordningen til grunnskoleopplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere gir støtte til grunnskoleopplæring for unge asylsøkere i alderen 16- 18 år. For mer om dette, se avsnitt 3.5.1.

Utdanningsdirektoratet, Bufdir, Læringsmiljøsentret, Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) og Foreldreutvalget for grunnopplæringen har samlet informasjon for ansatte som jobber med flyktninger i barnehage og skoler³³.

3.5.3 Introduksjonsordningen

Introduksjonslovens formål³⁴ er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Introduksjonsordningen har som mål å dekke deltakernes behov for grunnleggende kvalifisering, blant annet språkopplæring, innsikt i norske samfunnsforhold og forberedelse til yrkesliv og/eller utdanning.

Personkretsen som har rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogrammet er begrenset til «nyankommet utlending mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering...», jf. introduksjonsloven § 2 første ledd. Ordningen vil ofte ikke være aktuell for bosatte enslige mindreårige, enten fordi vedkommende er under 18 år eller ikke lenger er nyankommet når han eller hun har fylt 18 år.

Et annet kriterium, som forutsetter en konkret og helhetlig vurdering i kommunen, er hvorvidt den bosatte ungdommen har behov for grunnleggende kvalifisering. Det sentrale ved vurderingen er kvalifiseringsbehovet, ikke behovet for økonomisk støtte.

3.5.4 Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) arbeider blant annet med å styrke kompetansen på opplæring av minoritetsspråklige barn, elever/deltakere og studenter på alle nivå. På NAFOs nettsider³⁵ finnes blant annet råd til skoleeiere og barnehagemyndigheter, gode eksempler, informasjon om lovverk, rundskriv, tilskudd, læreplaner, veiledninger, kartleggingsverktøy og læremidler, omtale av opplæring i aldersgruppene 0–6 år, 6–16 år og 16–24 år, og nyttige kontakter for arbeidet med denne elevgruppen.

Det er opprettet en elektronisk portal med læringsressurser og læremidler for asylsøkere og flyktninger med rett til opplæring etter opplæringsloven som en støtte i opplæringstilbudet. Utdanningsdirektoratet har hatt ansvaret for utviklingen i samarbeid med NAFO og Høgskolen i Oslo og Akershus. Portalen heter Skolekassa.no³⁶, og er en lenkesamling med læremidler og læringsressurser og dekker fagene norsk, engelsk, matematikk, naturfag og samfunnsfag. I tillegg til norsk finnes språkene arabisk, dari, engelsk, kurmandji, pashto, tigrinja og engelsk. De fleste ressursene i Skolekassa ligger åpne.

---

³³ Informasjon for de som jobber med flyktninger i barnehage og skoler.: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetspraklige/flyktninger/>

³⁴ Introduksjonsloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80>

³⁵ NAFO sine nettsider: <http://nafo.hioa.no/>

³⁶ Skolekassa.no: <https://skolekassa.no/>

Nettstedet «Tema Morsmål»³⁷ er koblet sammen med den svenske portalen «Tema Modersmål» og inneholder nå læringsressurser på over 50 ulike språk. Det er et møtested for lærere, elever og foreldre og gir blant annet informasjon om morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. De norske språksidene er tilrettelagt ut fra læreplanene i Kunnskapsløftet, og gir råd om og eksempler på innhold og arbeidsmåter i ulike fag. På NAFOs nettsider finner du blant annet rapporten «Likeverdig opplæring i praksis – veien videre» som inneholder eksempler på god flerkulturell opplæring i barnehage, skole og voksenopplæring.

3.6 Lov om barneverntjenester

3.6.1 Omsorgssentre for mindreårige, barnevernloven kap 5 A

Bufetat skal gi barn som søker om beskyttelse i Norge og som kommer til Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar, tilbud om opphold ved et omsorgssenter for mindreårige. Bestemmelsen gjelder barn som er under 15 år på søknadstidspunktet. Tilbudet skal gjelde fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene (se punktene 3.1.3 «Barne- ungdoms- og familieetaten» og 5.1.2 «Bufetats omsorgssentre – regelverk og retningslinjer») og frem til det blir bosatt i en kommune eller forlater Norge.

Omsorgssenteret utøver omsorgen for barnet på vegne av statlig regional barnevernmyndighet (Bufetats regionnivå). Dersom omsorgssenteret vurderer at barnets behov ikke kan ivaretas på en tilfredsstillende måte på omsorgssenteret, skal omsorgssenteret varsle den kommunale barneverntjenesten som vurderer om det bør iverksettes tiltak etter kap. 4 i barnevernloven³⁸. Det kan for eksempel være aktuelt hvis barnet har rus- eller alvorlige atferdsproblemer, trenger ekstra omsorg på grunn av lav alder eller har andre spesielle behov, eksempelvis der det foreligger forhold som kan tyde på at barnet er offer for menneskehandel. Barneverntjenesten skal også varsles dersom barnet forlater omsorgssenteret fordi det ønsker opphold et annet sted (om dette se punkt 3.6.3 « Når barnet ikke ønsker å oppholde seg på asylmottak eller omsorgssenter»).

³⁷ Se nettstedet «Tema Morsmål»: www.morsmal.no

³⁸ Lov om barneverntjenester, kap. 4: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#§4-4

Dersom det antas at et barn er offer for menneskehandel, må også lokalt politi varsles for å få vurdert barnets risikosituasjon samt behov for å iverksette nødvendige tiltak, se kapittel 9 «Menneskehandel»³⁹.

Omsorgssenteret skal ivareta barnets behov på god og forsvarlig måte. Dette innebærer blant annet at senteret skal være i stand til å håndtere utagerende adferd og sørge for at det gis behandling av traumer, og at det i utgangspunktet ikke skal være behov for hjelpetiltak mens barnet bor på senteret. Forutsetningen er at det bare unntaksvis skal være nødvendig å involvere kommunal barneverntjeneste. I løpet av høsten 2017 vil det etter planen foreligge et revidert og oppdatert rundskriv om barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner. Dette skal erstatte dagens rundskriv Q-06/2010, «Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner»⁴⁰.

Innen tre uker etter barnets ankomst skal omsorgssenteret, i samarbeid med barnet og representanten, utrede barnets situasjon og behov og utarbeide forslag til oppfølging. På bakgrunn av dette skal statlig regional barnevernmyndighet innen seks uker etter at barnet har ankommet omsorgssenteret, treffe vedtak om hva slags oppfølging barnet skal ha videre på omsorgssenteret.

Omsorgssenteret og statlig regional barnevernmyndighet skal følge barnets utvikling på omsorgssenteret nøye. Ved vesentlige endringer i barnets behov for oppfølging skal det om nødvendig treffes nytt vedtak om oppfølging basert på endringene i barnets behov. Omsorgssenteret skal i løpet av barnets opphold på senteret foreta en kartlegging av barnets situasjon og behov. Kartleggingen skal gi grunnlag for bosetting i en kommune og skal utarbeides i samarbeid med barnet og representanten. Dersom det viser seg at barnet skal returneres til hjemlandet, kan kartleggingen benyttes til å legge til rette for dette.

Statlig regional barnevernmyndighet har ansvaret for at det etableres og drives omsorgssentre for mindreårige. De skal også dekke utgiftene forbundet med opphold i omsorgssentre i medhold av lov om barneverntjenester § 5A-1⁴¹.

3.6.2 Kommunens og barneverntjenestens ansvar og oppgaver når det gjelder enslige mindreårige

Det er opp til den enkelte kommune å vurdere hvordan de velger å forankre omsorgsansvaret og organisere botilbudet for enslige mindreårige. Se mer om dette i punkt 6.5 «Kommunal organisering og arbeidsformer».

---

³⁹ Se Bufetat sitt rundskriv knyttet til menneskehandelsaker:

<https://www.bufdir.no/global/nbbf/Barnevern/Rundskriv%20menneskehandel.pdf>

⁴⁰ Rundskriv Q-06/2010, «Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner» https://www.regjeringen.no/contentassets/a576fb7eb4bf40f4b1972504553fb11c/rundskriv_q-06_2010.pdf.

⁴¹ Lov om barneverntjenester § 5A-1: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_6#§5a-3

Uavhengig av valgt organisering, har kommunen ved behov plikt til å yte tjenester og tiltak til denne gruppen etter lov om barneverntjenester. Ved bosetting av enslige mindreårige skal kommunen foreta en konkret vurdering av den enkeltes behov og på denne bakgrunn tilby egnet botiltak. Dersom det i denne forbindelse antas at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernlovens kap. 4, skal den kommunale barneverntjenesten undersøke forholdet, se barnevernloven § 4-3.

Dersom ansvaret for og arbeidet med enslige mindreårige flyktninger er forankret ved et flyktningkontor, NAV, oppvekstkontor eller annen tjenesteenhet, kan disse tjenesteenhetene kontakte barneverntjenesten for å få råd og veiledning. Dersom det foreligger en bekymringsmelding, skal barneverntjenesten vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser. Hvis det er rimelig grunn til å tro at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven, skal barneverntjenesten undersøke forholdet og eventuelt iverksette tiltak.

Offentlige myndigheter har plikt til å informere kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet hjemme, når det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune har også et ansvar for å gi opplysninger til barneverntjenesten.

Får den kommunale barneverntjenesten en melding om en akutt situasjon, skal den straks undersøke saken nærmere og vurdere om det er grunnlag for å sette inn hjelpetiltak eller fatte midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet. Dette gjelder også når meldingen er knyttet til et barn som er enslig mindreårig asylsøker.

Barneverntjenesten kan, etter omstendighetene, også være pliktig til å vurdere omsorgsovertakelse dersom forholdene tilsier dette. For at et vedtak om omsorgsovertagelse skal kunne fattes, må vilkårene i barnevernloven § 4–12 være oppfylt. Det følger av § 4-12 a at dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller i den personlige kontakt som det trenger etter sin alder og utvikling, kan fylkesnemnda treffe vedtak om omsorgsovertakelse selv om barnets representant/verge og barnet selv skulle motsette seg det. Paragrafen tar først og fremst sikte på situasjoner der barnet bor hos sine foreldre, men kan også anvendes når barnet bor hos andre. Se i denne sammenheng Bufdirs tolkningsuttalelse av 7. april 2017 om bruk av barnevernloven § 4-6 annet ledd og § 4-12 overfor enslige mindreårige asylsøkere som bor på asylmottak⁴².

Det følger videre av forarbeidene til loven at § 4-12 a også er ment å omfatte barn som rent faktisk ikke har noen foreldre eller andre foresatte når de for øvrig er i den situasjon som er beskrevet under bokstav a. Ved plassering etter § 4-12 a plasseres barnet vanligvis i fosterhjem eller institusjon, se § 4-14.

3.6.3 Når barnet ikke ønsker å oppholde seg på asylmottak eller omsorgssenter

Noen enslige mindreårige flytter til slektninger eller nære familiemedlemmer relativt kort tid etter ankomst til Norge og før de har fått oppholdstillatelse.

---

⁴² Bufdirs nettside: <https://www.bufdir.no/Bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gBUFDIRz2D2017z2E04z2E07>

I noen tilfeller gjøres dette uten at barnet først har oppholdt seg ved et asylmottak eller omsorgssenter. Dette kan skje uten avtale med den aktuelle kommunen, eller etter avtale med kommunen i forkant av flyttingen. I og med at oppholdet ved et asylmottak/omsorgssenter kun er et tilbud, har verken UDI, mottaket eller Bufetat anledning til å holde tilbake et barn som ikke ønsker å oppholde seg på et slikt senter eller i asylmottak. Slektningene kan imidlertid ikke kreve at den enslige mindreårige skal flytte til dem hvis han eller hun ikke ønsker det, med mindre de kan dokumentere at de har foreldreansvar for barnet.

Bufetats omsorgsansvar opphører etter at barnet har flyttet fra omsorgssenteret. Tilsvarende opphører asylmottakets omsorgsansvar når ungdommen har flyttet ut fra asylmottaket. Da er det kommunen der barnet oppholder seg som har ansvaret for å følge med i forhold barnet lever under og iverksette tiltak etter behov.

Enslige mindreårige asylsøkere bør i utgangspunktet ikke flytte til slekt eller andre før den kommunale barneverntjenesten har fått vurdert omsorgssituasjonen i det aktuelle hjemmet og behovet for eventuelle tiltak etter barnevernloven. Derfor må politiet og utlendingsmyndighetene gjøre det som er mulig for å sørge for at enslige mindreårige asylsøkere ikke flytter direkte til slekt eller andre. Dersom barnet likevel insisterer på å bo privat, må den kommunale barneverntjenesten der slektningene bor varsles for vurdering av tiltak etter barnevernloven kapittel 4.

Omsorgsansvarlig bør i et slikt tilfelle ha en god dialog med barnets representant/verge.

3.6.4 Barneverntjenestens ansvar når enslige mindreårige flytter til slekt eller venner før asylsøknaden er avgjort eller før ordinær bosetting

Dersom den enslige mindreårige er under 15 år, skal det fattes vedtak i henhold til bestemmelsene i barnevernloven kapittel 4 om plassering av barnet i fosterhjem. Barneverntjenesten må foreta en reell vurdering av omsorgssituasjonen i det aktuelle hjemmet. Utredningen av slektningenes egnethet må gis samme omfang som for andre potensielle fosterforeldre. Også barnets familie eller nære nettverk må i utgangspunktet oppfylle de generelle kravene som stilles til fosterforeldre i forskrift for fosterhjem § 3⁴³. Disse kravene må imidlertid kunne fravikes noe dersom det utvilsomt er til barnets beste å bli plassert nettopp i familien eller nettverket. Ved plassering av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger hos slektninger vil slektningene på grunn av sin situasjon som flyktning i Norge ikke alltid oppfylle kravene til god økonomi, stor nok bolig, sosialt nettverk osv. Barneverntjenesten bør imidlertid sikre at slektningene er positive til integrasjon i det norske samfunnet og at de vil tillate barnet tilknytning til dette samfunnet.

Fosterhjemsplasseringen må opprettholdes til det er fattet vedtak i asylsaken. Deretter bør det foretas en vurdering av om hjemmet fortsatt vil ha behov for hjelpetiltak, eller om vedtaket om fosterhjemsplassering kan oppheves.

Hvis hjemmet godkjennes som fosterhjem, innebærer dette blant annet at det underlegges regler om barnevernets oppfølging, om kontroll av barnets situasjon og om tilsyn. Det er viktig at slektningene

---

⁴³ Forskrift om fosterhjem, § 3: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659>

gis god informasjon om disse sidene ved fosterhjemsoppdraget. Hvis det skal ytes fosterhjems godtgjøring, skal dette avtales særskilt.

Når det gjelder enslige mindreårige over 15 år, må det foretas en vurdering av om det er rimelig grunn til å tro at det foreligger forhold som gir grunnlag for å iverksette tiltak etter barnevernloven. Barneverntjenesten må vurdere konkret i hvert enkelt tilfelle om barnets situasjon er slik at det bør treffes vedtak om at plasseringen er et hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 femte ledd, alternativt at plasseringen bør godkjennes som en privat plassering etter barnevernloven § 4-7.

For at plassering hos slekt skal kunne falle inn under barnevernloven § 4-4 femte ledd eller § 4-7 må vilkårene for plassering etter disse bestemmelsene være oppfylt. Samtidig må barneverntjenesten i hvert enkelt tilfelle vurdere om en fosterhjems plassering er ønskelig. Ved denne vurderingen må det sees hen til konsekvensene av de ulike valgene.

Kommer barneverntjenesten til at hjemmet ikke er egnet som fosterhjem, eller det av andre grunner ikke er ønskelig at barnet bosetter seg hos slektningene, må det vurderes om det skal fremmes sak om omsorgsovertagelse for fylkesnemnda. I noen tilfeller har barnet allerede flyttet inn i hjemmet når spørsmålet om godkjenning kommer opp. Det kommunale barnevernet kan kreve å godkjenne et slikt plasseringssted hvis

- barnet er plassert på en slik måte at foreldrene ikke kan sies å ha den daglige omsorgen for barnet,
- plasseringen varer mer enn to måneder, og
- vilkårene i lovens § 4-3 er til stede, det vil si at barneverntjenesten må ha rimelige grunner til å tro at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter loven.

Kravet om godkjenning gjelder ikke når barnet er over 15 år.

Når en mindreårig har flyttet privat før han eller hun har fått vedtak i asylsaken, og uten at det er inngått avtale med kommunen, kan UDI forespørre kommunen om å inngå avtale om alternativ mottaksplass (AMOT), se punkt 4.2.2 «Tilskudd ved alternativ mottaksplassering» for mer informasjon».

3.6.5 Bufetats ansvar og oppgaver

Bufetat har ansvaret for det statlige barnevernet, og består av fem regionkontor som er underlagt Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Bufdir er ansvarlig for å styre, koordinere og utvikle Bufetat. Omsorgssentrene for enslige mindreårige asylsøkere er en del av det statlige barnevernet. Bufdir er også norsk sentralmyndighet for Haagkonvensjonen av 1996 om foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn.

Bufetat skal

- sørge for at det finnes institusjonsplasser
- rekruttere og formidle fosterhjem
- etter anmodning fra kommunen bistå den kommunale barneverntjenesten ved plassering av barn utenfor hjemmet
- sørge for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning

Bufetat har ansvar for å rekruttere og formidle fosterhjem som dekker ulike behov, for eksempel fosterhjem for barn fra andre kulturer. Ansvar for fosterhjemmene omfatter generell opplæring og veiledning av nye fosterforeldre. Bufetat har også ansvar for generell skolering og opprustning av mer erfarne fosterforeldre. Opplæringstilbudet bør omfatte opplæring som tar sikte på å sette fosterforeldre i stand til å møte barn med spesielle behov, herunder barn med minoritetsbakgrunn, flyktningebakgrunn med mer. Kommunen har ansvar for oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjem, og for å gi fosterforeldrene nødvendig råd og veiledning i forbindelse med hvert enkelt barn.

Når kommunen rekrutterer fosterhjem selv, f.eks. et slektsfosterhjem, og kommunen ønsker at fosterhjemmet skal dra nytte av det statlige opplæringstilbudet, må kommunen ta kontakt med Bufetat om dette.

Bufetat har videre ansvar for at det i hver region finnes et nødvendig antall institusjonsplasser som er tilstrekkelig differensiert i henhold til behovene i regionen.

Bufetat behandler søknader fra kommunal barneverntjeneste om inntak i ordinært tjenestetilbud for enslige mindreårige på lik linje med andre barn i Norge. De samme retningslinjene kommer til anvendelse som ved ordinære barnevernssaker. Bufetat må imidlertid medvirke til at særlig hensyn knyttet til barnets etniske, språklige og religiøse bakgrunn vurderes ved valg av tiltak.

3.7 Lov om sosiale tjenester

Asylsøkere og flyktninger som bor i statlig mottak, eller har tilbud om dette, har som hovedregel ikke krav på økonomisk stønad (sosialhjelp).

Personer som har fått opphold i Norge og som bosettes i en kommune, har krav på sosialhjelp når vilkårene i sosialtjenesteloven er oppfylt. Har kommunen ikke mottatt integreringstilskudd eller vedkommende ikke har lovlig opphold i Norge, skal personen som hovedregel henvises til et statlig mottak eller omsorgssenter. Personer som flytter fra statlig mottak eller omsorgssenter uten at det er inngått avtale mellom kommunen og IMDi/Bufetat, kan likevel unntaksvis ha krav på sosialhjelp. Dette gjelder hvis det etter en konkret vurdering vil være åpenbart urimelig og ikke innvilge sosialhjelp.

3.7.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Det er en hovedregel at alle som oppholder seg i Norge har de samme rettighetene etter lov om sosiale tjenester. I «forskrift om tryggedekning for asylsøkere og deres familiemedlemmer»⁴⁴ er det angitt hvordan loven skal praktiseres for asylsøkere. Forskriften sier at andre muligheter, for eksempel egen forsørgelse og omsorg fra barnevernet, først må benyttes. Bare hvis en enslig mindreårig ikke har andre muligheter for å livnære seg, og faller utenfor andre hjelpeordninger, har vedkommende krav på sosialstønad.

---

⁴⁴ Forskrift om tryggedekning for asylsøkere og deres familiemedlemmer: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-05-14-460>

3.8 Helsetjenesten i kommunene

Med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven⁴⁵ skal kommunen sørge for fastlegeordning, legevakt, fysioterapitjeneste, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, samt eventuelt hjemmesykepleie, jordmortjeneste og sykehjem eller boform for heldøgns pleie og omsorg. Kommunens ansvar gjelder også for personer som midlertidig oppholder seg i kommunen.

Enslige mindreårige asylsøkere har samme rett til helsetjenester som andre mindreårige i befolkningen. Dette gjelder både tilgangen til helsetjenester og folketrygdrettigheter ved bruk av helsetjenestene. De har rett til å stå på liste hos fastlege, ha tilgang til legevakt, helsestasjon og skolehelsetjeneste, fysioterapi og tannhelsetjeneste.

Helsetilstanden hos asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente varierer og kan avvike fra helsetilstanden i den øvrige befolkningen. Tidligere traumatiske hendelser kan gi psykiske symptomer som kan være behandlingstrengende, men det kan også være aktuelt med forebyggende lavterskeltiltak. Det anbefales at alle kommunens fagetater samarbeider om forsvarlige og likeverdige helse- og omsorgstjenester. Dette gjelder mottakspersonell, ansatte ved omsorgssentre, fastlege, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, flyktningekontakt, bosettingskonsulent og andre relevante aktører.

Kommunen har ansvaret for at de som oppholder seg i kommunen får helsehjelp. Kommunen står fritt i organiseringen av helsetjenestene, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1. Mange kommuner har gode erfaringer med tverrfaglige flyktningehelsesteam, der deler av eller hele stillinger er øremerket arbeidet med asylsøkere og flyktninger.

Helsepersonell plikter å tilrettelegge og å forsikre seg om at informasjon er forstått. Det skal informeres om rettigheter til helsehjelp og om helse- og omsorgstjenestene og hvordan personer skal gå frem for å få tilgang til de aktuelle tjenestene. I mange sammenhenger kan det være nødvendig med bruk av kvalifisert tolk for å yte forsvarlig og likeverdig helsehjelp. Det er helsepersonellet og ikke pasienten som har ansvar for å sørge for dette, jf. blant annet pasientrettighetsloven og helsepersonelloven. Se også «Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenestene» (IS-1924)⁴⁶.

Personer med behov for helsehjelp eller andre oppfølgingsbehov bør identifiseres og følges opp så tidlig som mulig. Det er viktig å bruke tid på å bygge opp tilliten hos det enkelte barn/ungdom, slik at vedkommende føler seg komfortabel med å fortelle om eventuelle helseproblemer. Helseopplysninger kan ha betydning for asylsøknaden og bør dokumenteres så tidlig som mulig. Det er viktig å forklare hva helsepersonells taushetsplikt innebærer.

Mindreåriges helserettslige myndighetsalder er som hovedregel 16 år⁴⁷. Det vil si at barnet alene kan samtykke til helsehjelp. Hvis barnet er under 16 år skal representanten/vergen gi sitt samtykke for barnet, se pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 første ledd. Hvis barnet ikke har

⁴⁵ Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>

⁴⁶ Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenestene: <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/veileder-om-kommunikasjon-via-tolk-for-ledere-og-personell-i-helse-og-omsorgstjenestene>

⁴⁷ Pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3 første ledd bokstav b: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63>

samtykkekompetanse skal representant/verge samtykke på vegne av ungdommen. Representanten/vergen har rett til informasjon som er nødvendig for å oppfylle den juridiske delen av foreldreansvaret selv om barnet er over 16 år, se pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 tredje ledd.

Asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente bør tilbys helseundersøkelse tre måneder etter ankomst, jf. anbefalinger i «Veileder om helsetjenestetilbudet til flyktninger, asylsøkere og familiegjenforente» (IS-1022)⁴⁸. Asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente har samme rett til helsetjenester som den øvrige befolkningen. Rettighetene omfatter hjelp for somatiske helseplager, psykiske helseplager og rusmiddelproblemer fra kommune og spesialisthelsetjeneste.

Barn og unge med funksjonsnedsettelse har lik rett til helsetjenester som øvrige barn og unge i Norge. Rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse er også regulert i barnekonvensjonen. Tiltak som gjennomføres for å oppfylle rettighetene etter barnekonvensjonen, for eksempel på helseområdet, skal ha som eksplisitt mål at barn og unge med nedsatt funksjonsevne inkluderes i samfunnet i størst mulig grad. Alle handlinger skal ha barnets beste som grunnleggende mål. Barn med nedsatt funksjonsevne kan trenge medisinsk behandling og oppfølging, trening, pedagogisk innsats og stimulering fra tidlig alder. Det er derfor viktig at helsepersonell tidlig avdekker barn og ungdom som har en funksjonsnedsettelse.

Fastlegen skal ha medisinsk koordineringsansvar for pasientene sine. Fastlegen skal, ved behov, henvise til spesialisthelsetjenesten og til andre kommunale helse- og omsorgstjenester.

Barn og unge som har behov for langvarige og koordinerte helse- og omsorgstjenester, har rett til å få utarbeidet en individuell plan. Planen skal bidra til et helhetlig, koordinert og tilpasset tjenestetilbud på tvers av fag, nivåer og sektorer. Planen skal utarbeides i henhold til bestemmelsene i forskrift om individuell plan. Se veileder om rehabilitering og habilitering, individuell plan og koordinator⁴⁹. Det er viktig at alle parter er enige om ansvars- og oppgavedeling. Barnets individuelle utvikling legges til grunn, og planen revurderes og justeres i henhold til barnets behov. Planen skal utarbeides i henhold til bestemmelsene i forskrift om individuell plan.

Kommunen skal ha tilbud om støttekontakt, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 første ledd. Tjenesten skal bidra til å gi den enkelte en aktiv og meningsfylt tilværelse sammen med andre. For mange barn og ungdom er dette et tilbud som er avgjørende for å kunne delta i selvvalgte kultur- og fritidsaktiviteter.

Kommunen skal også sørge for formidling av nødvendige hjelpemidler, og skal vurdere hjelpemidler som ett av flere mulige tiltak på grunnlag av barnets samlede behov. Om nødvendig skal kommunen be om bistand fra NAV Hjelpemiddelsentral, jf. forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator § 9. Dette er omtalt i Helsedirektoratets «Veileder om rehabilitering, habilitering,

---

⁴⁸ Veileder om helsetjenestetilbudet til flyktninger, asylsøkere og familiegjenforente» (IS-1022):

<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/beskyttelsesokere-flyktninger-og-familiegjenforente>

⁴⁹ Veileder om rehabilitering og habilitering, individuell plan og koordinator <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/rehabilitering-habilitering-individuell-plan-og-koordinator>

individuell plan og koordinator»⁵⁰. Opplysninger om helseundersøkelser av barn og unge er også beskrevet i denne veilederen.

3.8.1 Tannhelsehjelp

Fylkeskommunen skal sørge for at nødvendig tannhelsehjelp er tilgjengelig for alle som bor eller midlertidig oppholder seg i fylket, herunder flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere som bor eller oppholder seg på asylmottak.

Flyktninger og asylsøkere i alderen 0-20 år har som andre barn og unge rett til innkalling og undersøkelse fra den fylkeskommunale tannhelsetjenesten. Til og med det året man fyller 18 år er all tannbehandling, med unntak av tannregulering, gratis dersom den utføres i den offentlige tannhelsetjenesten eller hos privatpraktiserende tannlege som har avtale med fylkeskommunens tannhelsetjeneste.

3.9 Bruk av tolk – tolketjenestens rolle

Forvaltningsloven krever at alle offentlige ansatte i stat og kommune skal kunne kommunisere med partene i en sak. Alle har rett til å bli hørt og til å motta informasjon og veiledning. Hvis det er en språkbarriere, vil den enkeltes rettsikkerhet være avhengig av tolkingens kvalitet.

IMDi er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor, og skal bidra til utvikling av organisatoriske rammer som sikrer forsvarlig tolking. IMDi veileder kommuner og statlige etater i faglige og praktiske spørsmål om tolking. Den enkelte kommune og virksomhet må imidlertid selv sørge for å ha systemer og rutiner for tolkebruk.

IMDi har også bevillingsansvar for statsautorisasjon av tolker, og drifter Nasjonalt tolkeregister⁵¹, et innsynsregister over tolker og deres formelle kvalifikasjoner. Alle som trenger tolk i offentlig sektor oppfordres til å bruke registeret.

3.9.1 Tolkenes yrkesetikk

Statsautoriserte tolker skal følge reglene i «Retningslinjer for god tolkeskikk»⁵². Retningslinjene gjelder dessuten for alle tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister. Også tolkebrukere bør være bevisst sitt ansvar i en tolket samtale og kjenne til disse retningslinjene.

Hovedpunkter i retningslinjene

- § 1. Tolken skal ikke påta seg oppdrag uten å ha de nødvendige kvalifikasjoner.
- § 2. Tolken skal ikke påta seg oppdrag hvor han eller hun er inhabil.
- § 3. Tolken skal være upartisk og ikke tillate at egne holdninger eller meninger påvirker arbeidet.
- § 4. Tolken skal tolke innholdet i alt som sies, intet fortie, intet tillegge, intet endre.
- § 5. Tolken har taushetsplikt.

---

⁵⁰ Veileder om rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator:

<https://helsedirektoratet.no/Retningslinjer/Rehabilitering,%20habilitering,%20individuell%20plan%20og%20koordinator.pdf>

⁵¹ Nasjonalt tolkeregister: www.tolkeportalen.no

⁵² Retningslinjer for god tolkeskikk: <https://www.tolkeportalen.no/For-tolker/Tolkenes-yrkesetikk/>

§ 6. Tolken må ikke i vinnings eller annen hensikt misbruke informasjon som han eller hun har fått kjennskap til gjennom tolking.

§ 7. Tolken skal ikke utføre andre oppgaver enn å tolke under tolkeoppdraget.

§ 8. Tolken skal si fra når tolking ikke kan skje på en forsvarlig måte.

§ 9. En statsautorisert tolk som utfører skriftlige oversettelser har ikke adgang til å bruke betegnelsen «statsautorisert» om seg selv hvis han eller hun skal bekrefte at et dokument er riktig oversatt – verken på selve oversettelsen eller i et dokument med referanse til oversettelsen.

3.9.2 Bestill kvalifisert tolk

Målet for den tolkede samtalen er at den skal være så lik en vanlig samtale som mulig. Samtidig må en ta noen forholdsregler samtale føres gjennom tolk. Kommunikasjonen vil avhenge av kvaliteten på tolkingen. Det er derfor viktig å bruke tid på å finne frem til en tolk med nødvendige kvalifikasjoner. En kan kontakte tolker direkte i Nasjonalt tolkeregister, eller bestille tolk via et formidlingsbyrå. Da bør det presiseres at tolken skal være oppført i registeret. Det må sette av god tid til samtalen. En tolket samtale tar lengre tid enn en samtale uten tolk, ettersom alt skal sies to ganger.

Tillit til tolken er avgjørende for at tolkingen skal fungere. Dersom en av partene ikke ønsker å bruke den tolken som er bestilt, bør en først forsøke å avklare hva som er grunnen til dette. Det er også viktig å klargjøre for alle parter hva som er tolkens oppgave og tolkeetiske forpliktelser, som at tolken har taushetsplikt og skal være upartisk. Dersom barnet allikevel motsetter seg å bruke denne tolken, bør en prøve å finne en annen.

3.9.3 Kommunikasjon via tolk

Det kan være lurt å tenke gjennom hva en vil si på forhånd. Tolken på sin side trenger også å forberede seg til oppgaven. Det er derfor viktig å gi tolken nødvendig informasjon om oppdraget. Det kan også være en fordel at en sammen med tolken planlegger hvordan samtalen skal foregå.

Før samtalen tar til, bør enten den kommuneansatte eller tolken orientere barnet om tolkens oppgave. Selv om en har erfaring med kommunikasjon gjennom tolk, er det ikke sikkert at barnet vet hvordan en tolket samtale foregår. For barnet må det tydelig gå frem at det er den kommuneansatte som leder samtalen, og ikke tolken.

Under samtalen er det viktig å huske at samtalepartene selv er ansvarlige for det som kommer til uttrykk. En må derfor ikke henvende seg til tolken, men til samtalepartneren. Ikke si til tolken: «spør ham om han vil ...», men spør direkte «vil du ...». Da vil tolken oversette dette, og den tolkede samtalen blir mer lik en vanlig samtale.

Partene har også ansvar for hvordan de uttrykker seg. Det er for eksempel ikke tolkens oppgave å forenkle språket når man snakker med barn. Som fagperson er det ditt ansvar å tilpasse språket etter samtalepartneren. Tolken vil deretter tolke det som blir sagt på samme måte som det blir sagt. Hvis man bruker ordtak eller faguttrykk, bør det samtidig forklares hva som legges i det. Tolken oversetter så forklaringen.

Tolken skal opptre nøytralt og kan ikke bidra med egne meninger i samtalen. Tolken vil omtale seg selv som «tolken». Tolken kan heller ikke svare på spørsmål om barnet eller forhold i saken. Dersom noe

virker uklart, eller en blir usikker på hva barnet har oppfattet bør barnet spørres, og tolken oversetter så spørsmålet.

Det er viktig at taleøktene er avpasset tolkens kapasitet. Tolking er svært konsentrasjonskrevende. Tolken vil ofte bli raskere sliten enn dere som fører samtalen, og vil trenge pauser i arbeidet.

På www.tolkeportalen.no finnes mer informasjon om kommunikasjon med tolk, og en kan blant annet laste ned brosjyrene «Å samtale via tolk⁵³» som er oversatt til 14 språk og temaheftet «Kommunikasjon via tolk⁵⁴». Høyskolen i Oslo og Akershus har i tillegg kurs i kommunikasjon med tolk⁵⁵.

I brosjyren «Psykososialt arbeid med flyktningbarn – Introduksjon og fagveileder», utgitt av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), finnes også et eget kapittel om spesielle hensyn ved tolking for flyktningbarn⁵⁶.

For mer om bruk av tolk i helsetjenesten, se Helsedirektoratets «Veileder for kommunikasjon via tolk⁵⁷», IS 1924 (2011).

4. Tilskuddsordninger til kommuner

Kommunene mottar ulike tilskudd fra staten for å dekke de utgiftene som følger av arbeidet med bosetting av flyktninger. Dette er viktige virkemidler for å nå målene i integrerings- og inkluderingspolitikken

4.1 Tilskudd fra Husbanken

For mer informasjon, se Husbankens nettsider: <https://www.husbanken.no/>.

4.1.1 Boligtilskudd til utleieboliger som kommunen anskaffer.

Når kommunen anskaffer boliger for enslige mindreårige flyktninger kan Husbankens regionkontor gi et boligtilskudd. Tilskuddet skal dekke deler av kostnadene til bygging, kjøp eller oppgradering. Tilsagn om tilskudd forutsetter at det er tilgjengelige budsjettmidler.

4.1.2 Bostøtte

Bostøtte gis til personer som har lav inntekt og høye boutgifter. For å få bostøtte må man være over 18 år. Etter en unntaksregel kan man også få bostøtte selv om man er under 18 år dersom man har egne barn i husstanden. Studenter kan som hovedregel ikke få bostøtte. Studenter med barn og studenter i arbeidskvalifisering kan likevel få bostøtte. Man må være lovlig bosatt i en kommune, og svare for boutgifter til en bolig for å få støtte. Det stilles også visse krav til boligen. Vanskeligstilte

---

⁵³ Å samtale via tolk:

⁵⁴ Kommunikasjon via tolk: <http://www.tolkeportalen.no/Global/tolking/kommunikasjon%20via%20tolk.pdf>

⁵⁵ Lenke til kurset: <http://www.hioa.no/Studier-og-kurs/LU/Evu/Kommunikasjon-via-tolk>

⁵⁶ Psykososialt arbeid med flyktningebarn – introduksjon: <http://www.rvtsvest.no/wp-content/uploads/2015/11/PsykososialtArbeidFlyktningbarnVeileder.pdf>

⁵⁷ Helsedirektoratets veileder for kommunikasjon via tolk:

<https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/242/Veileder%20om%20kommunikasjon%20via%20tolk%20for%20ledere%20og%20personell%20i%20helse%20og%20omsorgstjenesten%20fullversjon%20IS-1924.pdf>

personer, herunder flyktninger, som har problemer med å skaffe seg en bolig på det ordinære leiemarkedet, kan også få bostøtte dersom de bor i private bokollektiv. Bostøtte til personer i bokollektiv skal godkjennes av kommunen.

Dersom personen er under 18 år er det representant/verge som forvalter den mindreåriges økonomi og søker med samtykke fra den mindreårige på bostøtten.

4.1.3 Startlån og tilskudd til etablering i selveierbolig

Startlån og tilskudd til etablering skal bidra til at husstander med lav inntekt får mulighet til å etablere seg i egen eid bolig. For å frigjøre kommunale boliger til flyktninger og andre særlig vanskeligstilte på boligmarkedet, oppfordrer Husbanken kommunene til jevnlig å vurdere om noen av beboerne i kommunale boliger kan ha mulighet for å betjene et startlån til kjøp av egen bolig. Kommunene behandler selv alle søknader om startlån, og eventuelt tilskudd til etablering, og har all kontakt med søkerne.

Hvis den mindreårige skal ta opp lån er det et krav om samtykke fra representant/verge og fylkesmannen.

4.2 Tilskudd fra UDI

For mer informasjon, se UDI sine nettsider: www.udi.no.

4.2.1 Tilskudd til vertskommuner for mottak eller omsorgssenter

Kommuner som har mottak eller omsorgssenter for enslige mindreårige, får tilskudd fra UDI. Dette er regulert i «Tilskudd til vertskommuner for asylmottak og omsorgssenter» (RS2011-025)⁵⁸. Tilskuddet skal dekke kommunenes gjennomsnittlige utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med at det drives et mottak i kommunen.

Kommuner som blir påført særlig høye kostnader til barnevern i forbindelse med omsorgsplassering kan også søke om særtilskudd etter samme regelverk. Dette gjelder i saker som ikke kvalifiserer for «særskilt tilskudd ved omsorgsovertakelse» fra IMDi.

Refusjonsordningen for utgifter til kommunale barneverntiltak til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger m.fl. legges om til en ordning med fast tilskudd fra 2017. Tilskuddet er slått sammen med det særskilte tilskuddet som kommunene mottar ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger.

Tilskuddet forvaltes av IMDi. Det er ikke et krav om at det må fattes barnevernsvedtak for å utløse tilskudd. For informasjon om tilskuddet vises det til IMDi's rundskriv 02/2017. Kommunale utgifter påløpt i 2016 eller tidligere dekkes fremdeles av refusjonsordningen etter vilkår fastsatt i rundskriv Q-05/2015 om statlig refusjon av utgifter til kommunale barnevernstiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger m.fl.⁵⁹. Dette er en overgangsordning og det vil kun være mulig å søke refusjon frem til utgangen av august 2017, etter dette vil alle krav være foreldet.

---

⁵⁸ Tilskudd til vertskommuner for asylmottak og omsorgssenter (RS 2011-025): <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-025/>

⁵⁹ Rundskriv Q-05/2015 om statlig refusjon av utgifter til kommunale barnevernstiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger m.fl.: [Q-05/2015 om statlig refusjon av utgifter til kommunale barnevernstiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger m.fl.](#)

Ekstraordinære utgifter i forbindelse med plasseringer utenfor hjemmet etter barnevernloven kan utløse særtilskudd til vertskommuner.

4.2.2 Tilskudd ved alternativ mottaksplassering (AMOT)

Kommuner som inngår avtale med UDI om alternativ mottaksplassering av en asylsøker, mottar tilskudd. Dette er definert i Rundskriv om alternativ mottaksplassering (RS 2013-013)⁶⁰. Enslige mindreårige asylsøkere i AMOT utløser ikke særskilt tilskudd fra IMDi fra 1.1.2017, dette er presisert i «Satser for tilskudd til kommuner med avtale om alternativ mottaksplassering» (RS 2013-013V)⁶¹.

4.3 Tilskudd fra IMDi

Kommunene får ulike tilskudd av IMDi som skal bidra til å dekke utgiftene ved bosetting og integrering. De aller fleste tilskuddene utbetales per person og er ikke øremerket. Det er utarbeidet en tilskuddskalkulator for de faste overføringene fra IMDi til kommunene:

<https://www.imdi.no/tilskudd/tilskuddskalkulator/>.

For mer informasjon om de ulike tilskuddsordningene, se IMDis nettsider: www.imdi.no.

4.3.1 Integreringstilskudd

Kommunene mottar etter søknad, integreringstilskudd for bosettingsåret og de fire neste årene etter bosetting av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. Integreringstilskudd utløses for personer som har fått innvilget beskyttelse med flyktningstatus (asyl) i Norge, personer som har fått oppholdstillatelse på humanitært grunnlag etter utlendingsloven på grunnlag av søknad om asyl og personer som har fått kollektiv beskyttelse i en masseflyktsituasjon, samt overføringsflyktninger med innreisetillatelse som bor i en kommune.

Formålet med integreringstilskuddet er å bidra til rask bosetting, og gi en rimelig dekning av kommunens gjennomsnittlige merutgifter til bosetting og integrering i bosettingsåret og de neste fire årene. Tilskuddet skal bidra til at kommunene gjennomfører et planmessig og aktivt bosettings- og integreringsarbeid, med sikte på at de bosatte flyktningene snarest mulig skal komme i jobb, kan greie å forsørge seg selv og ta del i samfunnet. Integreringstilskuddet blir utbetalt uavhengig av hvilke behov den enkelte flyktning måtte ha for oppfølging, tiltak og tilrettelegging i kommunen, og er ment å dekke blant annet: innvandrers- og flyktningkontortjenester, bolig- og administrasjonstjenester, introduksjonsprogram/introduksjonsstønning, sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering, og arbeidstrening, sosialkontor/sosialtjenester, sosialhjelp, barne- og ungdomsverntjenester, tolketjenester, barnehagetjenester, integreringstiltak i grunnskolen, utgifter til den kommunale helsetjenesten samt kultur- og ungdomstiltak. Bosettingskommunen fremmer krav om integreringstilskudd på fastsatt skjema som sendes til IMDi. Kommunene er ikke pålagt å legge frem særskilt regnskap eller rapport for integreringstilskuddet.

---

⁶⁰ Rundskriv om alternativ mottaksplassering (RS 2013-013): <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2013-013/>

⁶¹ Satser for tilskudd til kommuner med avtale om alternativ mottaksplassering (RS 2013-013V): <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2013-013/rs-2013-013v/>

IMDi og Riksrevisjonen har adgang til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningene.

4.3.2 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige m.fl.

Kommuner kan søke om et særskilt tilskudd når de bosetter enslige mindreårige flyktninger. Tilskuddet utbetales til og med året personen fyller 20 år. Det er forskjellige satser som gjelder avhengig av barnets/ungdommens alder og bosettingstidspunkt.

Tilskuddet utbetales selv om personen har fylt 18 år ved bosetting, under forutsetning av at personen ved ankomst til landet var registrert som enslig mindreårig og var under 18 år da oppholdstillatelsen ble innvilget.

Tilskuddet utbetales i tillegg til det ordinære integreringstilskuddet. Målet med ordningen er å bidra til at enslige mindreårige flyktninger kan bosettes så raskt som mulig i gode omsorgstilbud tilpasset det enkelte barn og lokale forhold. Tilskuddet blir utbetalt uavhengig av hvilke behov den enkelte enslige mindreårige flyktning måtte ha for oppfølging, tiltak og tilrettelegging i kommunen.

Det særskilte tilskuddet utløses ved bosetting av følgende personer:

- enslige mindreårige flyktninger som har fått innvilget beskyttelse med flyktningstatus (beskyttelse) i Norge
- enslige mindreårige som har fått opphold på humanitært grunnlag etter utlendingsloven på grunnlag av søknad om beskyttelse
- enslige mindreårige som har fått kollektiv beskyttelse i en massefluktsituasjon
- enslige mindreårige overføringsflyktninger med innreisetillatelse

Enslige mindreårige som er gift og enslige mindreårige som har eller skal ha barn, anses som enslige mindreårige.

Særskilt tilskudd skal også bidra til at kommunene kan gi andre utenlandske barn som oppholder seg i Norge uten foreldre eller andre foresatte gode omsorgstilbud.

I kategorien utenlandske barn inngår:

- utenlandske barn som blir etterlatt av sine foreldre i Norge hvor foreldrene oppholder seg på ukjent sted, enten i Norge eller i utlandet
- utenlandske barn som blir alene etter foreldrenes død
- barn som er antatt ofre for menneskehandel/har vært utsatt for menneskehandel
- barn som får opphold, men hvor foreldrene ikke får opphold

Særskilt tilskudd for ovennevnte kategorier utenlandske barn kan også utløse tilskudd før bosetting dersom de ikke er i målgruppen for tilskudd til vertskommuner.

Ved omsorgsovertakelse av barn i asylmottak som oppholder seg i Norge sammen med sine foreldre eller andre med foreldreansvar, vil særskilt tilskudd etter bosetting i en kommune utløses. Det gjøres også oppmerksom på at dersom barnet har foreldre som ikke er i stand til å ivareta den mindreåriges

økonomiske og/eller personlige interesser, så skal det oppnevnes en representant eller verge til barnet/ungdommen. Omsorgsansvarlig må derfor melde fra til rett fylkesmann.

For kategorien andre utenlandske barn og barn som etter omsorgsovertakelse i asylmottak bosettes i en kommune, utbetales særskilt tilskudd til og med det året vedkommende fyller 20 år.

Kommunene er ikke pålagt å legge frem særskilt regnskap eller rapport for særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige m.fl.

4.3.3 Tilskudd ved bosetting av personer med nedsatt funksjonsevne og/eller alvorlige, kjente funksjonshemninger og atferdsvansker

Tilskuddet skal bidra til raskere bosetting av flyktninger med nedsatt funksjonsevne og/eller atferdsvansker. Tilstanden må ha oppstått eller ha sitt opphav i tiden før bosetting. Det kan kun søkes om tilskudd for personer som faller innenfor integreringstilskuddsordningen, og som er bosatt etter avtale mellom staten og kommunen. Familiegjenforente faller utenfor ordningen, med mindre de er bosatt etter avtale mellom stat (IMDi) og kommune.

Ordningen skal dekke ekstraordinære utgifter som ikke dekkes av andre offentlige instanser eller tilskudd, herunder integreringstilskuddet. Ordningen er øremerket de enkelte tiltak og utgifter som kommunen har, og som følger direkte av bosetting av personer med nedsatt funksjonsevne og/eller atferdsvansker.

Kommunen må søke om tilskudd innen 13 måneder etter første bosettingsdato uansett om det søkes for år 1 eller år 2 etter bosetting. Ordningen består av to typer tilskudd: Tilskudd 1 og Tilskudd 2.

- Tilskudd 1 er et engangstilskudd og kan tildeles i enten første eller andre bosettingsår.
- Tilskudd 2 kan tildeles årlig i integreringstilskuddsperioden, det vil si i maksimalt fem år. Søknad om Tilskudd 2 skal fremmes for ett år av gangen.

Enslige mindreårige flyktninger kan utløse Tilskudd 2 til og med det året de fyller 20 år selv om integreringsperioden har utløpt. Dersom de fyller 20 år før det har gått fem år, vil de kunne utløse tilskuddet i fem år.

Ved søknad om «Tilskudd 1» kreves det som hovedregel en legeerklæring. Ved søknad om «Tilskudd 2» kreves som hovedregel spesialisterklæring fra andrelinjetjenesten.

Et skriftlig informert samtykke skal foreligge i alle søknader om «Tilskudd 1» og første års søknad om «Tilskudd 2». Tilskuddsordningen krever at kommunen rapporterer det faktiske forbruket av tilskuddsmidler knyttet til «Tilskudd 2». Det er ikke behov for regnskapsrapportering på «Tilskudd 1».

IMDi og Riksrevisjonen har adgang til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningene.

4.3.4. Tilskudd for opplæring i norsk og samfunnskunnskap (norsktilskudd)

Personer mellom 16 og 67 år har rett og plikt til opplæring i norsk- og samfunnskunnskap dersom de har fått opphold. Målet med tilskuddsordningen er at kommunene gir tilbud om opplæring med rett og plikt eller rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, slik at de lærer tilstrekkelig norsk til å kunne fungere i yrkes- og samfunnslivet.

Tilskuddet består av to ulike elementer

- Persontilskudd. Utbetales til kommunene for personene som er i målgruppen, tilskuddet utbetales automatisk og kommunene trenger ikke søke om dette.
- Grunntilskudd. Utbetales til kommunene for personene som er i målgruppen, tilskuddet utbetales automatisk og kommunene trenger ikke søke om dette. Grunntilskuddet har to satser, høy sats for de kommunene som har 4-150 personer i målgruppen, og lav sats for de kommunene som har 1-3 personer i målgruppen.

4.4 Andre økonomiske ordninger til enslige mindreårige

Kommunen bør kjenne til andre økonomiske støtteordninger som også gjelder for enslige mindreårige.

4.4.1 Folketrygd og stønader

Asylsøkere får begrenset medlemskap i folketrygden når de søker beskyttelse. Asylsøkere har en trygdedekning som gir rett til stønad ved arbeidsløshet, til helsetjenester, ved gravferd, sykepenger, ved barns eller andre nære pårørendes sykdom, stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet, arbeidsavklaringspenger, ytelser under medisinsk rehabilitering, yrkesskadedekning og ytelser ved fødsel, forutsatt at vilkårene for de enkelte ytelsene er oppfylt.

Det som er mest aktuelt for enslige mindreårige asylsøkere er retten til stønad ved helsetjenester, men andre ytelser kan også være aktuelle.

Trygdedekning gjelder fra det tidspunktet det er søkt om beskyttelse, og frem til beskyttelse eller oppholdstillatelse ut fra sterke menneskelige hensyn på humanitært grunnlag, blir gitt eller asylsøknaden blir endelig avslått. Refusjonskrav for helsetjenester dekkes imidlertid også for perioden frem til vedkommende faktisk forlater landet, forutsatt at det dreier seg om akutt behandling. Asylsøkeren må selv betale eventuelle egenandeler ved helsetjenester.

Dersom det innvilges beskyttelse eller opphold ut fra sterke menneskelige hensyn på humanitært grunnlag, blir barnet medlem i folketrygden med fulle trygderettigheter. Enslige mindreårige som har opphold på humanitært grunnlag (eller annet grunnlag unntatt beskyttelse) vil likevel normalt ikke ha rett til barnepensjon (dersom en eller begge foreldrene er døde), da denne ytelsen er betinget av avdødes forutgående trygdetilknytning.

4.4.2 Barnetrygd

Barnetrygd kan gis for barn under 18 år. Barnet må ha oppholdstillatelse og være bosatt i riket. Krav om barnetrygd settes frem av den som har den faktiske omsorgen for barnet og har rett til å motta

barnetrygd. Når barnet bor i fosterhjem eller i barneverninstitusjon, framsettes kravet henholdsvis av fosterforeldrene eller barnevernsinstitusjonen.

Hvis barnet bor i bofellesskap eller hybel i regi av kommunen skal vergen som hovedregel søke om og forvalte barnetrygden.

Utvidet barnetrygd gis dersom den som skal motta barnetrygden bor alene med barn under 18 år. Barn som bor i bofellesskap har som hovedregel ikke krav på utvidet barnetrygd da de ikke anses som aleneboende.

4.4.3 Hjelpemidler

Barn kan ha rett til hjelpemidler. Et hjelpemiddel er en gjenstand eller et tiltak som bidrar til å redusere praktiske problemer for personer med nedsatt funksjonsevne. Alle som har langvarig behov for hjelpemidler kan søke.

Et hjelpemiddel skal bidra til å løse praktiske problemer og må ses i sammenheng med andre tiltak. Enkle endringer i omgivelsene eller omlegging av arbeidsmetoder er ofte bedre enn mange hjelpemidler. Helsetjenesten i kommunen eller NAV Hjelpemiddelsentral kan gi nærmere veiledning om tilrettelegging eller hvilke hjelpemidler som kan være aktuelle.

4.4.4 Tilskuddsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene

De fleste kommuner som yter særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester til enkeltmottakere kan søke om delvis refusjon av direkte lønnsutgifter knyttet til disse tjenestene. Dette er beskrevet i Rundskriv IS-4/2017 «Tilskuddsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene»⁶².

4.4.5 Studiefinansiering gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)

Med flyktning mener Lånekassen en utenlandsk statsborger som har fått beskyttelse (asyl) i Norge og er registrert med flyktningstatus hos Utlendingsdirektoratet (UDI).

Flyktninger som tar utdanning i Norge, kan få støtte fra Lånekassen på lik linje med norske statsborgere. Flyktninger som bor i asylmottak, har ikke rett til støtte. Unntaket er de som tar vanlig videregående utdanning som kan få utstyrsstipend, selv om de bor i asylmottak. For flyktninger som starter på grunnskoleopplæring eller vanlig videregående opplæring, fins det en egen stipendordning kalt flyktningstipend⁶³.

Ordningen er i korte trekk slik:

- flyktningstipend kan bare gis til personer med flyktningstatus. Ordningen gjelder ikke for en person som får opphold på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket (humanitært grunnlag).

---

⁶² Rundskriv IS-4/2017 «Tilskuddsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene»:

<https://helsedirektoratet.no/Documents/Tilskudd/S%C3%A6rlig%20ressurskrevende%20helse-%20og%20omsorgstjenester/S%C3%A6rlig%20ressurskrevende%20helse-%20og%20omsorgstjenester%20-%20rundskriv%20IS-4-2017.pdf>

⁶³ Flyktningstipend er omtalt i kapittel 41 i forskriften om utdanningsstøtte på www.lanekassen.no/forskrifter og på www.lanekassen.no/flyktningstipend.

- ordningen gjelder når flyktningen tar grunnskoleopplæring eller vanlig videregående opplæring (inkludert blant annet lærlinger, innføringskurs for minoritetsspråklige og forkursingeniør) i Norge, som han eller hun har rett til etter opplæringsloven § 3-1 eller § 4A-1 første ledd⁶⁴.
- flyktningstipendet gis i inntil tre år for utdanning som starter innen de tre første årene etter at flyktningen fikk beskyttelse (asyl), i to år når utdanningen starter innen fire år, og i ett år når utdanningen starter innen fem år etter at flyktningen fikk beskyttelse (asyl). Fristen for når flyktningen må ha begynt i utdanningen, kan utvides med inntil to år for personer med omsorg for barn, og for personer som har rett til grunnskoleopplæring før videregående opplæring.
- for flyktninger i vanlig videregående opplæring blir støtten regnet ut på samme måte som for norske elever. Dette er omtalt i andre del av forskriften om utdanningsstøtte⁶⁵. Forskjellen er at hele støttebeløpet utbetales som flyktningstipend, unntatt eventuelt lån til dekning av skolepenger. På www.lanekassen.no/hvormye-vg finnes informasjon om hvor mye støtte søkere til videregående opplæring kan få.
- for flyktninger i grunnskole eller videregående opplæring uten ungdomsrett, blir støttebeløpet regnet ut på samme måte som for norske studenter i høyere utdanning (etter tredje del i forskrift om utdanningsstøtte). Forskjellen er at basisstøtten som kan gis, blir utbetalt som flyktningstipend. For denne gruppen blir flyktningstipendet behovsprøvd mot inntekt, trygd og formue i etterkant. Det vil si at hele eller deler av flyktningstipendet kan bli gjort om til lån hvis søkeren har inntekt, trygd eller formue over grensene i forskriften.
- På www.lanekassen.no/hvormye finnes informasjon om hvor mye støtte søkere i denne gruppen kan få. På www.lanekassen.no/omgjoring står det informasjon om behovsprøving mot inntekt, trygd og formue.
- flyktninger har ikke rett til flyktningstipend i den perioden de får introduksjonsstønad fra kommunen eller NAV.

Flyktninger må sende inn denne dokumentasjonen første gang de søker om støtte fra Lånekassen:

- kopi av det første vedtaksbrevet de fikk fra UDI som viser hvilken dato beskyttelse (asyl) ble innvilget
- kopi av den nåværende oppholdstillatelsen
- kopi av vedtaket fra kommunen eller NAV som viser perioden med introduksjonsstønad, eller bekreftelse som viser når introduksjonsprogrammet ble fullført. Dette punktet gjelder flyktninger som får, kommer til å få, eller har fått introduksjonsstønad

Er flyktningen under 18 år, må en av foreldrene signere avtalen om støtte fra Lånekassen. For enslige mindreårige vil det være vergen som må signere avtalen om støtte. Flyktninger under 18 år som får lån, må også selv signere avtalen om støtte, i tillegg til verge. Har flyktningen fylt 18 år, må han/hun selv signere avtalen om støtte.

⁶⁴ Opplæringsloven § 3-1 eller § 4A-1 første ledd: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

⁶⁵ Forskriften om utdanningsstøtte: www.lanekassen.no/forskrifter

5 Søknadsfasen

Kommunen bør kjenne til hvilke prosesser barnet har vært igjennom fra det ankom landet og frem til han eller hun bosettes i kommunen. Arbeidet som skal forberede bosettingen består av en kartlegging av personens behov, evner og kvalifikasjoner som er relevant for permanent bosetting i en kommune. Kartleggingen utføres av en bosettingskonsulent på asylmottaket, og skal bidra til at den enkelte flyktning skal bli selvhjulpen så raskt som mulig.

5.1 Mottak og omsorgssentre – regelverk og retningslinjer

Det er frivillig om en asylsøker vil oppholde seg i mottak mens asylsøknaden blir behandlet. Dette gjelder også for enslige mindreårige. Det er imidlertid et klart ønske fra myndighetene at barna bor på mottak eller omsorgssentre, og de ansatte oppfordrer de enslige mindreårige om å bli boende der til asylsøknaden er ferdigbehandlet. En slik oppfordring gis også dersom den mindreårige ønsker å bo hos slekt eller andre.

5.1.1 UDIs mottak

UDI har egne mottak for asylsøkere mellom 15 og 18 år. Mottakene har det daglige omsorgsansvaret for beboerne, er døgnbemannet og har flere ansatte per beboer enn ordinære mottak for voksne asylsøkere.

En asylsøker som oppgir å være mellom 15 og 18 år, og som kommer til Norge uten følgeperson, får som hovedregel først tilbud om plass i et transittmottak for enslige mindreårige på Østlandet. Mens ungdommen bor her, vil det bli oppnevnt en representant og tildelt advokat, samt gjennomført obligatorisk helseundersøkelse, asylintervju og en eventuell aldersundersøkelse. I denne perioden får også barnet informasjon fra Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)⁶⁶ og International Organization for Migration (IOM)⁶⁷.

Tiden i transittmottaket skal være kortest mulig, og helst ikke mer enn tre måneder. Deretter får asylsøkeren enten tilbud om plass i egne mottak/avdelinger for enslige mindreårige eller i ordinære mottak for voksne. Her oppholder de seg til søknaden blir ferdig behandlet. Hvis søkeren flytter til et nytt fylke, typisk fra transittmottak til ordinært mottak, vil det som hovedregel oppnevnes en ny representant.

Personer under 18 år som kommer til Norge med voksen følgeperson uten dokumentert foreldreansvar, følger som regel den voksne, og får først tilbud om plass i transittmottak for voksne og familier og deretter plass i ordinære asylmottak for voksne og familier. De som søker beskyttelse alene og oppgir å være under 15 år, blir tatt hånd om av Bufetat og får tilbud om opphold i omsorgssentre som Bufetat har ansvar for, se punkt 5.1.2 «Bufetats omsorgssentre».

5.1.1.1 Alternativ mottaksplassering (AMOT)

En alternativ mottaksplass er et midlertidig botilbud på lik linje med plass i det ordinære statlige mottaksapparatet.

Alternativ mottaksplassering kan benyttes når UDI finner det urimelig at en person er henvist til en plass i det ordinære mottakssystemet. Dette gjelder for eksempel når en enslig mindreårig har nær familie eller andre naturlige omsorgspersoner bosatt i Norge. Medisinske og/eller psykososiale forhold kan også gi grunnlag for alternativ mottaksplassering. Dette gjelder når UDI, utfra en totalvurdering, finner at det gir en bedre løsning enn plassering i det ordinære mottakssystemet.

---

⁶⁶ NOAS: www.noas.no

⁶⁷ IOM: <http://iom.no/no/>

Dersom kommunen hvor en enslig mindreårig kan få botilbud samtykker, skal det inngås en gjensidig forpliktende og skriftlig avtale mellom UDI og kommunen. Hvis personen er en enslig mindreårig, skal avtalen inneholde en beskrivelse av hvilken oppfølging kommunen vil gi, samt en bekreftelse på at vedkommende vil bli bosatt der hvis han eller hun får opphold som danner grunnlag for bosettingstillatelse.

Når en person får oppholdstillatelse som gir rett til bosetting, faller den alternative mottaksplasseringen bort. Det er en forutsetning for at den mindreårige blir bosatt i avtalekommunen ved innvilgelse av oppholdstillatelse, at bosettingen avklares med IMDi.

For informasjon om tilskudd, se punkt 4.2.2 «Tilskudd ved alternativ mottaksplassering (AMOT)».

5.1.2 Bufetats omsorgssentre

Enslige mindreårige asylsøkere som oppgir å være under 15 år ved ankomst til landet gis tilbud om opphold i et omsorgssenter for mindreårige. Ansvar for omsorgssentrene er regulert i kapittel 5A i lov om barneverntjenester. Omsorgssentrene er underlagt de samme krav til tilsyn, godkjenning og krav til kvalitet som ordinære barneverninstitusjoner, jf. barnevernloven § 5A-7⁶⁸.

Tilbudet skal gjelde fra barnets ankomst og frem til det blir bosatt i en kommune eller forlater landet. Som hovedregel tilstrebes det å holde søsken samlet. Dette tilsier at også eldre asylsøkende søsken vil kunne oppholde seg i et omsorgssenter.

Omsorgssenteret skal gi barna en trygg omsorgsbasis preget av en forutsigbar og tydelig struktur. Oppholdet på omsorgssenteret er en midlertidig fase i barnas liv der deres situasjon og behov skal kartlegges, blant annet for å danne grunnlag for oppfølging og bosetting eller retur. Målsettingen er at barna skal bli aktive, kvalifiserte og selvstendige deltakere i samfunnet. Se også punktene 3.1.3 «Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og 3.6.1 «Omsorgssentre for mindreårige».

Oppholdet på omsorgssenteret skal bidra til en god og trygg livssituasjon og oppvekst i Norge, eller en best mulig retur til hjemlandet. Omsorgssenteret har derfor som oppgave å forberede barnet på bosetting i en kommune, eventuelt retur til hjemlandet eller til et tredjeland.

Kort tid etter at barnet ankommer omsorgssenteret, skal personalet gjennomføre en samtale med tolk for å fortelle barnet om oppholdet på omsorgssenteret og hvilke rettigheter barnet har som asylsøker. Omsorgssenteret skal gi informasjon om asylsaksbehandlingen og om representantens/vergens og advokatens rolle. Senteret skal gjennom hele oppholdet gi nødvendig og tilpasset informasjon til barna. Alle barn skal etter ankomst gjennomgå en helseundersøkelse.

De rettslige rammene for omsorgssentrene er de samme som for barneverninstitusjoner (gjelder krav til godkjenning, kvalitet, tilsyn osv.). Kravet til de ansattes kompetanse er imidlertid noe bredere. I tillegg til barnevernfaglig eller sosialfaglig kyndighet må de ansatte ha flyktningefaglig kompetanse. De må blant annet ha kjennskap til migrasjon, verdens flyktningssituasjon samt flyktningers rettigheter, mestringsstrategier og risikofaktorer. Høsten 2017 vil det bli utviklet et kompetansehevingsprogram

---

⁶⁸ Barnevernloven § 5A-7: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_6#§5a-3

for ansatte i omsorgssentrene om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, slik at enslige mindreårige asylsøkere med LHBTI-bakgrunn kan bli bedre ivaretatt⁶⁹.

Flytting mellom omsorgssentre, fra omsorgssenter til UDI-mottak eller fra UDI-mottak til omsorgssenter skal så langt det er mulig unngås, av hensyn til stabilitet for barna. Kun i tilfeller der det fremstår klart at barnet ønsker å flytte, og omsorgssituasjonen totalt sett for barnet vil kunne bli bedre i UDIs mottak, vil det kunne være aktuelt å flytte fra omsorgssenter til UDI-mottak før kommunebosetting eller retur til hjemlandet. At søsken eller andre følgepersoner oppholder seg i UDI-mottak kan være et moment i denne vurderingen.

Flytting fra UDIs mottak til omsorgssenter kan også vurderes der oppgitt alder åpenbart er for høy.

5.2 Slik forberedes bosettingen av barn fra UDIs mottak

5.2.1 Individuell kartlegging og tiltaksplan i UDIs mottak

UDI pålegger asylmottak å kartlegge og utarbeide en individuell tiltaksplan for hver enslig mindreårig⁷⁰. Hensikten med dette er å identifisere hvilke forutsetninger og behov for omsorg og oppfølging den enkelte har. Kartleggingen og tiltaksplanen skal bidra til å sikre systematisk og individuelt tilpasset støtte og oppfølging under mottaksoppholdet og i livet etter mottakstiden. Dette betyr at kartleggingen skal være til hjelp både for arbeid med bosetting og retur/tilbakevending.

⁶⁹ Jf. tiltak 34c i «Trygghet, mangfold, åpenhet» - regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017-2020). En planlagt nettgave av dette programmet vil bli tilgjengelig for ansatte i kommunene.

⁷⁰ Skjema for individuell kartlegging av enslige mindreårige asylsøker/flyktning i mottak: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-018/rs-2012-018v2/>

En annen tanke bak kartleggingen er at den kan gi den mindreårige bedre forståelse av egne ressurser og behov samt forutsigbarhet om egen situasjon. Den mindreårige skal være en aktiv part i utviklingen av mål og tiltak.

Kartleggingen og utviklingen av individuelle planer gjelder alle enslige mindreårige i mottak i alderen 15 til 18 år, samt de som kommer sammen med følgepersoner. Disse kan også være yngre enn 15 år. Utviklingen av den individuelle tiltaksplanen skal bygge på, og ha sammenheng med, den individuelle kartleggingen. Barnet skal ha innsyn i det som blir kartlagt og videreformidlet. Representanten/vergen og barnet selv må gi skriftlig samtykke før opplysninger overføres. Hensikten med overføringen er at informasjonen skal følge den mindreårige og danne grunnlag for videre omsorgsarbeid i kommunen. Da blir det lettere for kommunens saksbehandler å overta ansvaret, og barnet slipper å bli spurt gang på gang om det samme.

Hvor detaljert og utfyllende kartleggingen i mottaket blir, er avhengig av hvor mye informasjon man får fra barnet og om barnet. Mange barn bærer på tunge historier, og for en del vil det være nødvendig å bygge opp et tillitsforhold før de vil snakke om sine problemer.

Kartleggingsarbeidet er også avhengig av de ansattes kompetanse og av hvor lenge barnet bor der. For å kvalitetssikre opplysningene, krever UDI at en mottaksansatt med barnefaglig kompetanse skal være ansvarlig for det individuelle kartleggingsarbeidet. Situasjonen som kartlegges må ikke sees på som endelig. Den kan fort endre seg både i mottaksfasen og etter bosettingen.

Det finnes også verktøy for kartlegging av skolefaglige ferdigheter som NAFO har utarbeidet og som er spesielt beregnet på nyankomne minoritetsspråklige ungdommer (16-20 år)⁷¹.

5.2.2 Den praktiske bosettingen – IMDi's bosettingsarbeid

IMDi får automatisk melding om at en person har fått innvilget oppholdstillatelse, samme dag som vedtaket er fattet i UDI eller UNE. IMDi har ikke rett til innsyn i selve vedtaket.

IMDi sjekker om tillatelsen er ubegrenset, fornybar og danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Så starter de bosettingsarbeidet. Brev om opprettet bosettingssak sendes til ungdommen, med kopi til representanten eller vergen. Mottaket varsles automatisk.

Fra 2.5.2017 benytter IMDi ett nytt bosettingssystem, IMDinett⁷², i dialogen mellom kommunene og IMDi om det konkrete bosettingsarbeidet⁷³. IMDi vil derfor sende forespørsel om bosetting av den enslige mindreårige til aktuell kommune gjennom fordelingslister i IMDinett. Forespørsler om bosetting per e-post utgår.

---

⁷¹ Kartlegging av skolefaglige ferdigheter hos nyankomne minoritetsspråklige ungdommer, NAFO: <http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/10/NAFO-kartleggingsmaterieill-nyankomne-minoritetsspr%C3%A5klige-ungdommer.pdf>

⁷²IMDinett: <https://www.imdi.no/imdinett/>

⁷³ Informasjon om nytt bosettingssystem, og lenker til brukerveiledninger for kommunene: <https://www.imdi.no/imdinett/nir-og-bosetting/bosetting/>

Kort tid etter at mottaket får beskjed om vedtaket, ferdigstiller de kartleggingen av barnet. Dette skal skje innen to uker etter at mottaket har fått den automatiske meldingen. Hvis det kommer frem ny informasjon, eller hvis bosettingen ikke finner sted innen tre måneder etter at opplysningene ble sendt IMDi, skal oppdatering av kartleggingen gjøres av mottaket. Mottaket sender en oppsummering av barnets behov gjennom sitt saksbehandlersystem (Sesam) til IMDinett. Barnets behov skal være førende for valg av bosettingskommune. Det skal blant annet vurderes hva som er tilgjengelig av bo- og omsorgsløsninger som passer for barnets behov i kommunene som har gjort vedtak om bosetting av enslige mindreårige.

Gjennom IMDinett har kommunene tilgang til informasjon om den enkelte enslige mindreårige som er fordelt til kommunen, informasjonen er lagt inn av mottaket. Kommunen må benytte IMDinett for å bekrefte eller avkrefte at de kan bosette barnet. Kommunene bes om å oppgi tidspunkt på forventet bosettingstidspunkt for den enslige mindreårige. Etter at kommunen har bekreftet at de bosetter barnet, fatter IMDi vedtak om bosetting. Dette vil bli sendt per brev både til den enslige mindreårige og til kommunen. I vedtaket framgår det at man kun får ett tilbud om bosetting gjennom IMDi, og at tilbudet ikke kan påklages.

Representanten/vergen og fylkesmannen i fylket der bosettingskommunen ligger får kopi av utsøkningsbrevet til den enslige mindreårige. Mottaket sender et ferdigstilt kartleggings skjema direkte til kommunen etter at det er gjort avtale om bosetting.

Kommunen kontakter deretter mottaket og barnet for å forberede vedkommende på flyttingen og starte integreringsprosessen. I kapittel 6 «Bosetting» finnes nyttig informasjon om hvordan denne prosessen bør foregå. Det er bosettingskommunen som avgjør hvilken bo- og omsorgsløsning som er best for barnet.

IMDis bosettingsansvar opphører når barnet har flyttet til kommunen.

5.3 Slik forberedes bosettingen av barn fra omsorgssenter

5.3.1 Kartlegging i omsorgssentrene

Omsorgssenteret har en viktig oppgave med å forberede hvert enkelt barn på bosetting i en kommune. Dette gjøres gjennom samtaler med og informasjon til barnet.

Barnets situasjon og behov kartlegges i løpet av oppholdet på omsorgssenteret. Kartleggingen danner grunnlag for oppfølgingen av barnet mens barnet oppholder seg ved omsorgssenteret, og senere for vurderingen knyttet til valg av botiltak i en bestemt kommune. Kartleggingen dokumenteres i skjemaet «Kartleggings- og oppfølgingsplan for enslige mindreårige asylsøkere/flyktninger (KOPP)⁷⁴.

Temaer som inngår i KOPP er blant annet det enkelte barns omsorgsbehov, selvstendighetsnivå, familie- og slektsforhold, språkferdigheter, nettverk, kulturell tilhørighet, utdanningsnivå, helse og

---

⁷⁴ KOPP:

https://www.bufdir.no/Barnevern/enslige_mindrearige_asylsokere_og_flyktninger/retningslinjer/Veileder_til_kartlegging_og_oppfolging_pa_omsorgssentrene_for_enslige_mindrearige_asylsokere1/

eventuelle særskilte behov, for eksempel knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

Etter at barnet er ankommet omsorgssenteret, skal senteret fortløpende vurdere barnets situasjon og behov og på denne bakgrunn ivareta barnet på best mulig måte. Dette gjelder også før det foreligger oppfølgingsvedtak jf. lov om barneverntjenester § 5A-3. De første tre ukene skal de ansatte, i samarbeid med barnet og vergen, utrede og utarbeide et forslag til oppfølging i den tiden barnet oppholder seg på omsorgssenteret. Forslaget skal sendes Bufetat, ved regionkontoret, innen tre uker etter barnets ankomst.

Innen seks uker skal Bufetat, ved regionkontoret, fatte et oppfølgingsvedtak på grunnlag av innspillet fra omsorgssenteret. Vedtaket følges så opp av omsorgssenteret ved at det i tett samarbeid med barnet og representanten/vergen utarbeides en mål- og arbeidsplan (MAP), som oppdateres ved behov. I denne fasen gjennomfører UDI asyLintervjuet med barnet. Representanten/vergen skal være til stede. Barnet skal ha et skoletilbud og skal integreres i lokalsamfunnet, blant annet gjennom å delta i fritidsaktiviteter. Barnets utvikling skal følges nøye under hele oppholdet, uavhengig av utfallet i barnets asylsak. Ved vesentlige endringer i barnets behov for oppfølging skal omsorgssenteret utarbeide forslag til nytt oppfølgingsvedtak.

Hvis barnet får innvilget opphold i landet, skal KOPP ferdigstilles og sendes Bufetat ved regionkontoret. Dette skal skje senest innen 3 uker etter at omsorgssenteret mottok informasjon fra Bufetat om vedtaket. KOPP skal inneholde relevant informasjon om barnet for å sikre en god bosetting. Bosettingsrådgiver i Bufetat vil, på grunnlag av opplysninger i KOPP og kjennskap til botilbudet i kommunene i den aktuelle regionen, ta stilling til hvilken kommune som kan være aktuell for barnet. Kommunen vil på sin side bruke KOPP i arbeidet med å finne et egnet tiltak for det aktuelle barnet.

Etter at den endelige avtalen med kommunen er inngått, skal kommunen ha jevnlig kontakt med omsorgssenteret for å sikre en god overgang fra omsorgssenteret til bosettingskommunen. I denne fasen har omsorgssenteret en viktig rolle i å forberede, tilrettelegge og motivere barnet til bosetting. Les mer om dette i kapittel 6 «Bosetting». Det er i denne prosessen viktig at en har kontakt med oppnevnt representant/verge og at en forbereder den mindreårige på at det vil kunne skje et bytte i hvem som er hans eller hennes representant/verge.

Hvert omsorgssenter har personell som ivaretar spesifikke bosettingsoppgaver som kvalitetssikring av KOPP, overholdelse av aktuelle frister, informasjon om bosetting til barnet samt ansatte og verger, gjennomføring av bosettingsforberedende samtale med barnet mv. Omsorgssenteret har også ansvaret for kommunikasjonen med bosettingskommunen når det gjelder den praktiske flyttingen av barnet til kommunen.

Hvis barnet og barnets slektninger ønsker at barnet skal bo utenfor omsorgssenteret hos slekt, skal omsorgssenteret informere Bufetat, ved regionkontoret, om dette. Se punkt 3.6.2 «Kommunens og barneverntjenestes ansvar og oppgaver når det gjelder enslige mindreårige». Representanten/vergen bør orienteres og konsulteres. Dersom omsorgssenteret vurderer at det vil være best for barnet å flytte til slekten, skal bosettingsansvarlig på regionkontoret ta kontakt med den aktuelle kommunen og sende forespørsel om plassering i kommunen i asylsøkerperioden. Hvis kommunen er villig til å ta imot

barnet mens det venter på oppholdstillatelsen, gjør regionkontoret en avtale med kommunen om plassering av barnet i asylsøkerperioden.

5.3.2 Den praktiske bosettingen - Bufetat's bosettingsarbeid

Bufetat skal sørge for at kommunene bosetter enslige mindreårige flyktninger som etaten har omsorgsansvaret for, og enslige mindreårige under 15 år som bor hos slekt eller i fosterhjem i asylsøkerperioden.

Hvert regionkontor har kontakt med de aktuelle bosettingskommunene i sin region for å avtale individuell og praktisk bosetting av hvert barn som skal bosettes.

Bosettingsansvarlig i regionen tar kontakt med kommunen og er det formelle bindeleddet mellom barn, omsorgssenter og kommune. Når kommunen svarer ja til bosetting av et barn, sender regionkontoret utsøkningsbrev til kommunen og et bosettingsbrev til barnet.

Bufetat sørger i samarbeid med IMDi for at vedtaks plassene i kommunene er egnet for de barna som skal bosettes. Dette gjøres gjennom utstrakt informasjonsvirksomhet rettet mot kommunene. Informasjonsvirksomheten ivaretas både av IMDi og Bufetat. Som ledd i dette tilbyr Bufetat råd og veiledning for kommunene om etablering av botilbud. Når det er behov for det etter bosetting, tilbyr også Bufetat bistand i barnevernfaglige spørsmål.

Bufetat skal etter hvert også ta i bruk det nye digitale bosettingssystemet IMDinett, men inntil det er klart så foregår bosettingsarbeidet mellom Bufetat og kommunene som tidligere.

6. Bosetting

Flyktninger som har fått opphold i Norge får tilbud om bosetting med offentlig hjelp i en kommune.

IMDi har ansvaret for å finne en egnet bosettingskommune for enslige mindreårige som bor på UDI sine mottak, mens Bufetat har ansvaret for bosetting av enslige mindreårige som bor på omsorgssenter.

6.1 Kommunens forberedelse til bosetting

6.1.1 Kommunens vurdering av anmodningen om å bosette

Punkt 3.3 «Den norske bosettingsmodellen» omtaler prosessen med å anmode kommunene om å ta imot flyktninger, inkludert enslige mindreårige fra både omsorgssentre og fra UDI-mottak, fra statens side.

For å hjelpe kommunene til å vurdere anmodningen om å ta imot flyktninger, bistår IMDi med informasjon og veiledning. Bufetat og Husbanken deltar ofte sammen med IMDi i kommunemøter. IMDi legger også til rette for at kommunene skal kunne få ytterligere informasjon fra Kommunenes sentralforbund (KS), andre statlige etater eller andre kommuner som har erfaring med bosetting.

Kommunene som blir anmodet om å bosette enslige mindreårige, må ta stilling til om de har eller klarer å bygge opp det apparatet og de ressurser som behøves. I de fleste kommuner behandles dette som en sak for kommunestyret, og kommunestyret fatter et vedtak som deretter sendes som svar på IMDis anmodning.

IMDi vurderer, sammen med KS og Bufetat, om tilgangen på vedtaks plasser for enslige mindreårige i kommunene er tilstrekkelig for å dekke bosettingsbehovet. Hvis det ikke er det, må IMDi ta initiativ til tiltak. Dette gjelder både når bosettingsbehovet øker, eller når det er en reduksjon.

Etter at kommunen har sagt ja til å bosette et visst antall enslige mindreårige, ønsker IMDi og Bufetat å ta i bruk plassene så snart som mulig. Det er til barnets beste å komme seg raskt ut av den midlertidige tilværelsen i et asylmottak eller omsorgssenter.

I perioder der det er behov for å bygge opp bosettingskapasiteten vet en av erfaring at mange kommuner trenger tid for å skaffe boliger. Det er viktig at ansvaret for å gjennomføre bosettingen forankres i kommunens ledelse. Det må være god kommunikasjon mellom ledelse og saksbehandlere. De må være enige om hva som må til for å kunne gjennomføre vedtaket i tide. IMDis fokus er at det sikres en jevn, rask og forutsigbar bosetting til kommunen gjennom året, og at bosettingen finner sted til avtalt tid slik at ventetiden blir kortest mulig for de bosettingsklare.

Prosessene med nyansettelser og anskaffelse av boliger bør startes så snart som mulig. Flere kommuner har benyttet seg av prosjektorganisering i forberedelsesfasen. Slike prosjekt anbefales å ha en styringsgruppe av ledere fra aktuelle etater, samt at saksbehandlere, miljøarbeidere og økonomiansvarlige knyttes til prosjektet. Prosjektet kan ha mange oppgaver: De skal anskaffe og

klargjøre boliger, ansette miljøarbeidere og forberede tiltak for de bosatte som skoleplass, norskundervisning, booppfølging og aktiviteter knyttet til sosiale integrering. Det kan også være snakk om arbeidstrening samt psykososiale tiltak.

6.1.2 Å ta imot en ny innbygger i kommunen

Kommunen fatter sin beslutning om å ta imot en bestemt enslig mindreårig på bakgrunn av en fordeling/forespørsel med opplysninger om barnet som den får fra IMDi eller Bufetat.

Se punkt 5.2.2 «Den praktiske bosettingen - IMDis bosettingsarbeid» og 5.3.2 «Den praktiske bosettingen - Bufetats bosettingsarbeid» vedrørende det praktiske arbeidet rundt fordeling/forespørsel om bosetting av enslige mindreårige.

Når kommunen har svart ja til å bosette konkrete personer, vil saksbehandlere i kommunen få tilgang til mer detaljert informasjon om den enkelte flyktning i en personmappe som ligger i det nye bosettingssystemet for de som bosettes av IMDi. Mappen inneholder kartleggingsinformasjon fra mottak og personinformasjon som er relevant for videre bosetting og oppfølging. For enslige mindreårige vil kartleggingsinformasjonen som er basert på mottakets kartleggingsdokument være tilgjengelig her. Mottaket sender individuell kartlegging direkte til bosettingskommunen

Dersom den enslige mindreårige bor på omsorgssenter blir kartleggingsdokumentet sendt fra Bufetat. Kartleggingen som gjøres i mottak/omsorgssenter er nærmere omtalt i punkt 5.3.1 «Kartlegging i omsorgssentrene».

Det kan være vanskelig for et mottak/omsorgssenter å støtte og hjelpe et barn hvis de ikke vet noe om fremtidig bosetting. Det er derfor viktig at barnet og kommunen kommer i kontakt med hverandre raskt etter at det er gjort vedtak om bosettingskommune. Dersom det er mulig for kommunen så kan kontaktperson/-er som jobber med bosetting reise til mottaket/omsorgssenteret og møte barnet.

For barnet er det viktig å få vite hvor han eller hun skal bo, hva som venter på det nye hjemstedet, og når flytting skal skje. Kommunen må snakke med barnets hovedkontakt/særkontakt ved mottaket/omsorgssenteret for videre planlegging og samarbeid om bosettingen. Dette er helt avgjørende for kommunens videreføring av omsorgen for barnet. Det er også viktig for særkontakten, som i tiden frem til flytting skal kunne forberede barnet på den nye hverdagen i kommunen.

Ventetiden fra vedtak om bosettingskommune til faktisk flytting til kommunen kan variere. For noen barn kan det være vanskelig å forstå hvorfor de må vente så lenge. De opplever at venner på mottaket/omsorgssenteret flytter raskere ut. Mange blir redde og usikre i denne perioden. Derfor bør kommunene holde både barnet, vergen og mottaket/omsorgssenteret orientert om saksgangen, også om hvorfor bosettingen kan ta tid.

Barnet har fordel av at mottaket/omsorgssenteret og kommunen har et godt samarbeid og kjenner til hverandres arbeid og tenkning. Mottaket/omsorgssenteret kan gi bedre omsorg, og kommunen får vite mer om hva slags boløsning som egner seg.

Den som reiser til mottaket/omsorgssenteret, bør være samme person som barnet skal møte igjen i det daglige når han eller hun flytter til kommunen. Vedkommende bør også møte barnet på flyplassen eller stasjonen.

Skolegang er en viktig del av hverdagen når barnet er på mottaket/omsorgssenteret. Også i den nye kommunen vil skolen oppta mye av barnets tid. Skolen må sikre at det etableres god kontakt med mottak, representanten/vergen, og eventuelt Bufetat, samt informere om tilbud, etablere kontakt og sette i gang samarbeid om opplæringen.

Barnet vil føle seg tryggere hvis det får vite mest mulig om kommunen på forhånd. Opplysningene bør være konkrete. Ta gjerne med bilder fra boligen og ansatte der – samt bilder, kart, og informasjon om avstand til skole, butikk, bibliotek, fritidsaktiviteter, sentrum og aktuelle møteplasser.

Det er også viktig å forberede barnet på dagliglivet i det nye hjemmet og hvordan dette skiller seg fra livet i mottaket eller omsorgssenteret. Det kan være hensiktsmessig å ta opp temaer som for eksempel spørsmål om økonomi og gjensidige forventninger.

Opplysningene kommunen tar med seg fra mottaket/omsorgssenteret er viktige. De gjør at kommunen kan planlegge og iverksette nødvendige hjelpetiltak før barnet kommer. Derfor bør besøket i mottaket/omsorgssenteret legges opp slik at barnet føler at det er trygt å stille spørsmål og fortelle åpent. Sett av tid til å snakke om løst og fast.

Det er viktig å ha tilgang på kvalifisert tolk under besøket på mottaket/omsorgssenteret. Tolkens kompetanse er avgjørende for å få til god kommunikasjon. Nasjonalt tolkeregister gir innsyn i tolkers formelle tolkefaglige kvalifikasjoner og er allment tilgjengelig på www.tolkeportalen.no, se punkt 3.9 «Bruk av tolk – tolketjenesten rolle».

Barnet må kunne ha tillit til tolken. Både tolken og kommunens kontaktperson bør derfor vurdere tolkens habilitet når det gjelder eventuelle andre tilknytningspunkter til barnet. Tolk og fagperson må også i fellesskap klargjøre den enkeltes rolle og taushetsplikt overfor barnet. Hvis tolken og kommunens saksbehandler ikke har jobbet sammen før, kan det være nødvendig med en ansvars- og rolleavklaring på forhånd.

Etter besøket i mottaket bearbejder kommunen informasjonen de har fått og bruker den i arbeidet med å velge eller tilrettelegge boform, samt få på plass eventuelle andre nødvendige hjelpetiltak.

Når barnet ankommer, bør velkomstkomiteen bestå av kontaktperson, kvalifisert tolk, og representant fra det botiltaket den enslige mindreårige skal flytte til. Noen kommuner stiller også med andre ressurspersoner, for eksempel en frivillig (se punkt 6.10 «Samarbeid med frivillige organisasjoner») eller et barn som tidligere er blitt bosatt i kommunen. Ankomsten må planlegges grundig, og flere etater bør være med i planleggingen.

Hvis det allerede er oppnevnt en ny representant/verge til barnet i bosettingskommunen bør vedkommende tilbys å delta. Kommunen betaler for reisen til mottaket. Hvis barnet ønsker å besøke kommunen på forhånd, må han eller hun betale reisen selv.

6.1.3 Hvis barnet ikke vil flytte

Fra det tidspunkt bosettingskommunen er klar til å ta imot flyktningen, mister vedkommende sin plass på asylmottaket. Representanten/vergen skal varsles ved siden av den mindreårige og eventuelt opptre på barnets vegne med mindre annet er bestemt. Mindreårige kan likevel ikke plasseres i bosettingskommunen ved tvang, da det ikke finnes en egen hjemmel for dette. Det må arbeides for å motivere barnet til frivillig å flytte til sitt nye bosted.

IMDi må først undersøke med representanten/vergen og mottaket/omsorgssenteret hvorfor barnet ikke vil flytte, og sikre at barnet forstår konsekvensene av å nekte.

IMDi/Bufetat må bidra til dialog mellom barnet, representanten/vergen, mottaket/omsorgssenteret, bosettingskommunen og barnevernet i mottakets/omsorgssenterets vertskommune. Målsettingen er å motivere barnet og legge til rett for bosettingen uten bruk av tvang.

6.2 Om kartlegging og bruk av individuelle tiltaksplaner ved bosetting

Kartlegging er svært nyttig når bosettingsarbeidet skal planlegges og organiseres. Kartleggingsverktøyene skal brukes både som et kortsiktig og langsiktig redskap for planlegging, også for dem som kommer med følgepersoner og for de som bosettes direkte. Kartleggingen angir ansvarsdeling og tidsperspektiv.

Kommunene oppfordres til å benytte egne kartleggingsverktøy i det videre arbeidet.

Tidsperspektivet indikerer at det skjer en utvikling, at behov endres over tid og at endrede betingelser påvirker barnets situasjon. Barnet går igjennom ulike faser: usikkerhet, trygghet, utvikling, etablering og planer for fremtiden.

6.2.1 Individuell kartlegging og tiltaksplan for enslige mindreårige i mottak

Kartleggingsskjema som benyttes i mottak vil ved siden av personopplysninger vanligvis inneholde informasjon om blant annet

- identitet, bakgrunn, sosialt nettverk
- hva som er gjort med hensyn til oppsporing av omsorgspersoner, returtilbakevending og gjenforening med familien
- fysisk og psykisk helse
- utdanning og arbeidserfaring
- kultur, fritidsaktiviteter
- religion
- den mindreåriges forutsetninger, ressurser og omsorgsbehov
- den mindreåriges forventninger og ønsker
- oppsummering av tiltaksplan

Som regel vil også tiltaksplanen oversendes. Den inneholder mottakets og den mindreåriges egne tanker om hvilke tiltak som bør videreføres.

Hensikten med overføring av informasjonen fra mottak til bosettingskommunen er at viktige opplysninger skal følge den enslige mindreårige og at de skal danne grunnlag for videre omsorgsarbeid i kommunen. God informasjonsoverføring fra mottak til kommune sikrer at det blir lettere for en ny saksbehandler å overta ansvar for oppfølgingen, og at den mindreårige ikke blir spurt unødige om det samme flere ganger. For å kvalitetssikre det individuelle kartleggingsarbeidet, krever UDI at en mottaksansatt med barnefaglig kompetanse skal være ansvarlig for dette.

6.2.2 Kartlegging- og oppfølgingsplan for barn på omsorgssenter

KOPP (kartleggings- og oppfølgingsplan) og MAP (mål- og arbeidsplan) brukes som verktøy for oppfølging av barnet mens det bor på omsorgssenteret, se veileder til kartlegging og oppfølging på omsorgssentrene for ytterligere informasjon⁷⁵. Verktøyet skal benyttes under hele oppholdet på omsorgssenteret. Videre bruker kommunen kartleggingen når den skal planlegge bosettingen. Kartleggingen kan også brukes når omsorgssenteret eventuelt forbereder barnets retur til hjemlandet (eller annet land etter Dublin-avtalen).

Kartleggingen skal utarbeides i samarbeid med barnet og representanten/vergen. Omsorgssenteret sender kartleggingen til Bufetat, ved regionkontoret, så raskt som mulig etter at vedtak om opphold er fattet. Representanten/vergen må samtykke skriftlig før mottaket kan sende kartleggingen.

Bufetat vurderer hvilken kommune som egner seg best til å ta imot barnet. Vurderingen skjer ut fra informasjon i KOPP, ledige kommuneplasser og Bufetats kjennskap til tilbudet i kommunene. Bufetat sender så en forespørsel om bosetting til den aktuelle kommunen.

Forespørselen inneholder nødvendig informasjon om:

- barnets bakgrunn (identitet, oppvekst, sosialt nettverk, religion, språk, skole, helse, interesser med mer)
- alder
- ankomst til Norge
- vedtak
- psykisk, fysisk og sosial fungering
- Bufetats vurdering av barnets behov
- barnets vurdering av egne ressurser og behov

Forespørselen kan også anbefale hvilke tiltak Bufetat best mener dekker barnets behov for omsorg og oppfølging.

6.3 Etter bosetting – en generell betraktning om kvalitet på tilbudet

Et godt og helhetlig tilbud bør utformes med utgangspunkt i hva barnet trenger. Kommunen vurderer dette ut fra barnets egenart, bakgrunn, erfaringer fra flukten, livssituasjon og behov for omsorg, støtte,

---

⁷⁵ Veileder til kartlegging og oppfølgingsplan (KOPP) og (MAP): [https://www.bufdir.no/Barnevern/enslige mindrearige asylokere og flyktninger/retningslinjer/Veileder til kartlegging og oppfolging pa omsorgssentrene for enslige mindrearige asylokere1/](https://www.bufdir.no/Barnevern/enslige_mindrearige_asylokere_og_flyktninger/retningslinjer/Veileder_til_kartlegging_og_oppfolging_pa_omsorgssentrene_for_enslige_mindrearige_asylokere1/)

opplæring, helsehjelp, tiltak osv. Kommunen må legge vekt på barnets egen oppfatning. Da vil barnet få mulighet til å mestre sin egen situasjon, ta i bruk egne ressurser og bli selvstendig.

Kommunenes tilbud skal bidra til at barnet får gode oppvekstbetingelser, opplever tilhørighet og trygghet, erfarer mestring og ser muligheter i livet sitt. Kommunen må legge opp til at barnet fullfører sin utdanning, deltar i samfunnet, har gode relasjoner, god helse og ellers skårer godt på levekårsindikatorer.

I 2016 publiserte NTNU en rapport om barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger⁷⁶, dette som en del av forskningsprosjektet «Myter eller realiteter?». Formålet med prosjektet er å videreutvikle og forbedre arbeidet med barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn, herunder bidra til at minoritetsperspektivet i større grad blir integrert i barnevernets tjenester. Forskningsrapporten har betydning for flere av underkapitlene til kapittel 6 «Bosetting».

Et godt omsorgstilbud med oppfølging fra voksne kan være viktig for å mestre skole og fritid. Et godt skoletilbud påvirker opplevelsen av mestring og muligheter.

Tilbudet bør planlegges og utformes med utgangspunkt i følgende elementer:

- en vurdering av hva barnet trenger ut fra kjennskap til barnets historie og egenart, livssituasjon og behov for omsorg, støtte, opplæring, helsehjelp osv.
- en bo- og omsorgsløsning som gir stabile forhold, er tilpasset barnets alder og støtter dets utvikling. Barnet skal kunne forholde seg til trygge voksenpersoner i bomiljøet.
- gode og langsiktige forhold til voksne, også utenfor det offentlige tjenesteapparatet.
- et skoletilbud som gir barnet mulighet til å fullføre sitt utdanningsløp. Dette inkluderer en kartlegging av hva slags faglige behov barnet har.
- gode relasjoner til jevnaldrende.
- mulighet til å kontakte hjemlandet og familien.
- fritidsaktiviteter og tilknytning til et lokalmiljø som bidrar til mening og mestring.
- mulighet til å knytte kontakter med egen etnisk gruppe.
- mulighet til å bli hørt og påvirke sin egen situasjon.
- behov for psykisk helsehjelp.
- oppfølging etter fylte 18 år.

Mange barn trenger voksne som kan tre inn i foreldrenes sted og gi dem trygghet, støtte, omsorg, oppfølging og veiledning. De voksne skal hjelpe barnet med å mestre skolen og integrere seg i lokalmiljøet. Dette innebærer at det er behov for å etablere ulike omsorgsløsninger samt å ha et differensiert bo- og omsorgstilbud.

---

⁷⁶ NTNT (2016) «Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger»: <https://samforsk.no/Publikasjoner/2016/EM-rapport%202016%20-%20webversion.pdf>

For nærmere beskrivelse av kommunenes tilbud viser vi til punktene 6.7 «Kommunenes bo- og omsorgsløsninger for enslige mindreårige», 6.8 «Helsetilbud for enslige mindreårige, 6.9 «Fritidsaktiviteter» og 6.10 «Lokal frivillighetspolitikk».

6.4 Oppfølging av utlendingssaker

Det er barnets representant/verge som har ansvar for å sikre at barnet får de rettigheter og forstår de plikter vedkommende har etter norsk lovgivning. Med dette menes blant annet at representanten/vergen har rett på informasjon, kan klage på vegne av den mindreårige og er for eksempel stedfortreder i en eventuell rettssak fordi mindreårige som hovedregel ikke er prosessdyktige. Blant annet er det en praktisk viktig oppgave å følge opp utlendingssakene til den enslige mindreårige. Dette innebærer blant annet:

- at det blir søkt om fornyelse av den enslige mindreåriges oppholdstillatelse til rett tid og på riktig måte
- at eventuelle pålegg om å fremskaffe identitetsdokumenter fra hjemlandet eller hjemlandets ambassade blir fulgt opp. Representanten kan likevel ikke fremskaffe identitetsdokumenter uten barnets samtykke dersom barnet forstår hva det betyr om slike dokumenter ikke fremskaffes. Det er heller ikke representantens oppgave å følge den mindreårige til ambassaden eller lignende. Dersom barnet ikke forsvarlig kan reise alene til ambassaden er dette noe en må vurdere om er den omsorgsansvarliges plikt. Hvis representanten mener at det er det, skal vedkommende klage på manglende oppfølging
- at det blir søkt om eventuelt utlendingspass eller reisebevis, og
- at barnet blir intervjuet og/eller
- at det fremlegges dokumentasjon i forbindelse med eventuell familiegjenforeningssøknad. Det er kun forhold som barnet er pliktig til å følge opp vergen har myndighet til å hjelpe med. Voksne familiemedlemmer må selv fremskaffe egne dokumenter o.l.

Mange enslige mindreårige fyller 18 år kort tid etter bosetting, og den bosatte har da, som voksne, ansvaret selv. Erfaring tilsier likevel at bosettingskommunen må være forberedt på å måtte bistå den bosatte når han eller hun skal ivareta sine interesser overfor utlendingsmyndighetene.

I dette ligger det som svært sentralt at den bosatte har en kontaktperson i kommunen som, under ivaretagelse av nødvendig konfidensialitet, setter seg inn i eventuelle forutsetninger og vilkår som fremgår av den bosattes oppholdsvedtak fra UDI eller UNE. Kontaktpersonen bør videre gi den bosatte råd om hvordan han eller hun skal forholde seg til vedtaket.

Slik rådgivning kan for eksempel dreie seg om klage- og søknadsprosedyrer, som det finnes informasjon om på UDIs nettsider. Det kan videre dreie seg om konsekvensene av ikke å forholde seg til utlendingsforvaltningens pålegg. Dette kan UDI, politiet eller IMDi gi nærmere opplysninger om. Det kan også dreie seg om konsekvensene av eventuell familiegjenforeningssøknad fra familiemedlemmer som den enslige mindreårige ikke har gitt riktige opplysninger om ved asylsøknaden. UDI er nærmest til å gi opplysninger om dette. Se videre under punkt 3.2 «Utlendingsrettslige aspekter».

6.5 Kommunal organisering og arbeidsformer

Kommunen bestemmer selv hvilken etat som skal ha ansvaret for enslige mindreårige. Kommunen velger også hvordan de vil organisere arbeidet og løse oppgavene. Dette innebærer at det i dag er store variasjoner i kommunenes håndtering av dette arbeidet.

Det er viktig at ansvaret for gruppen enslige mindreårige er forankret i en etat i kommunen, det være seg barneverntjenesten, flyktningkontoret, NAV eller andre tjenesteenheter med faglige forutsetninger for å arbeide med gruppen.

Kommunen må først ta stilling til hvilken etat som skal ha ansvaret og hvordan tilbudet skal legges opp. Som et ledd i dette bør kommunen først finne ut hvilken kompetanse og hvilken kapasitet de ulike etatene har. Kommunen må også se på hvilke justeringer og tilpasninger som er nødvendige i den enkelte etat for å kunne gjennomføre oppgavene.

En del kommuner har funnet det mest hensiktsmessig å forankre det administrative ansvaret og arbeidet til barneverntjenesten. Barnevernet har kompetanse om barn generelt, og følger da de kriterier, prosedyrer, tiltak og metoder som gjelder for andre barnevernssaker.

Andre kommuner har gode erfaringer med å legge ansvaret under flyktningtjenesten, og gjerne i en egen enhet for enslige mindreårige. Andre igjen legger arbeidet under NAV. Noen plasserer ansvaret direkte under rådmannen, og noen under «kvalifiseringsenheten» eller under «kultur».

Navn på enheter eller etater i kommunene kan bli endret, og ansvarsoppgaver flyttes. Mange kommuner har imidlertid god erfaring med et tverretattlig samarbeid til beste for barna, der både flyktningfaglig, barnevernfaglig og annen kompetanse inngår. Det kan også være nyttig å samarbeide med etatene for bolig, skole, helse og kultur, samt med frivillig sektor. Se punkt 6.10 «Samarbeid med frivillige organisasjoner».

Uansett hvor kommunen har plassert ansvaret, har barnet rett til å motta tjenester og tiltak etter lov om barneverntjenester dersom det er behov for det. Mange kommuner ser behov for å fatte barnevernsvedtak i forbindelse med bosettingen. Se nærmere omtale av kommunens ansvar under punkt 3.6.2 «Kommunenes og barneverntjenestens ansvar og oppgaver når det gjelder enslige mindreårige».

Et hovedmål er å sikre at barna får rask hjelp og oppfølging når de bosettes i kommunene. Når kommunen planlegger ansvarsfordelingen, er det viktig å ha fokus på noen kjennetegn hos denne gruppen flyktningbarn. Mange har vært igjennom store fysiske og psykiske påkjenninger. De kan ha opplevd ekstreme ting i forbindelse med vold, væpnet konflikt og flukt. Savnet av familie, venner, omsorg og beskyttelse er stort. Samtidig er dette barn med mange ressurser, som ønsker å være lik alle andre.

Barnas behov er de samme som for norske barn uten foresatte. De trenger gode, forutsigbare og trygge omsorgsløsninger, voksenpersoner de kan stole på, sosialt nettverk m.m. Samtidig har de spesielle behov knyttet til kulturelle, religiøse og sosiale forhold i hjemlandet og til opplevelser fra væpnete konflikter og flukt. Det er derfor barnets situasjon og behov som må ligge til grunn for hvilke tiltak kommunen iverksetter. God bosetting av enslige mindreårige krever individuelle tiltak som kan skape

forbindelseslinjer mellom fortid og nåtid. Når det gjelder bosetting hos slekt eller voksne følgepersoner vurderes barnets behov og om de om de voksne er egnet til og har mulighet for å gi barnet tilfredsstillende omsorg (se punkt 6.7.2 «Enslige mindreårige med følgeperson» og 6.7.3 «Fosterhjem»).

6.6 Tverrfaglig samarbeid og nettverksbygging

Det er viktig at én etat har et hovedansvar for barna. Denne etaten etablerer og koordinerer samarbeidet mellom de øvrige etater og tjenester som barnet trenger. Dette innebærer ideelt sett et fast og rutinebasert samarbeid på tvers av fag- og tjenesteområder i kommunen. Tverretatlig samarbeid er nødvendig for å sikre avklaring av ansvar, og for å kunne samordne tiltak. Skolen er en særlig viktig samarbeidspartner.

Samarbeidet kan organiseres på forskjellige måter. Mange kommuner har allerede tverretatlige samarbeidsgrupper. Enslige mindreårige kan settes på dagsordenen her. Andre oppretter såkalte ansvarsgrupper eller faglig nettverk rundt hvert enkelt barn. Et slikt nettverk vil bestå av sentrale personer i barnets nye liv, for eksempel omsorgspersonen, representant/verge, helsesøster, lærer, flyktningkonsulent (eller barnevernkonsulent) og leksehjelper. Én etat har ansvaret for å kalle inn gruppen til møter.

Innholdet i det faglige samarbeidet vil variere. Det kan dreie seg om alt fra drøftinger og rådgivning i konkrete saker til et mer forpliktende langvarig samarbeid om tiltak og fordeling av oppgaver. Noen har jevnlig samarbeidsmøter, andre kaller inn til enkeltstående møter ved behov.

Flere kommuner har erfart at det er en fordel om de som samarbeider holder til på samme sted.

Et tverretatlig samarbeid er også en forutsetning når barn skal bosettes for første gang. IMDi sender en anmodning til kommunen om bosetting av et antall barn i løpet av et år eller en lengre periode. Før kommunen kan fatte et vedtak, må ledelsen ha et helhetlig bilde av hvilke ressurser som trengs i alle berørte etater: bolig, barnevern, skole, helse, NAV, flyktningetjeneste, sosial, kultur.

For små og mellomstore kommuner kan også et samarbeid på tvers av kommunegrensene være både nødvendig og fordelaktig. Noen har formaliserte interkommunale tjenester, som for eksempel barnevern. Det kan også være svært praktisk å samarbeide om barnets utdanning og kvalifisering, både når det gjelder selve undervisningen, og for at tilbudet skal være tilgjengelig for barn som blir bosatt i mindre kommuner.

Selv om kommunen ikke har noe formelt samarbeid med nabokommuner, kan et nettverk med gjensidig kompetanseheving og utfylling gi økonomiske fordeler. Et slikt samarbeid vil også bidra til et bedre tilpasset tilbud for hvert enkelt barn. Noen fylker og regioner har veletablerte nettverk som drøfter praktisk tilrettelegging av arbeidet og bidrar til å løse utfordringer i enkeltsaker.

Et slikt interkommunalt samarbeid foregår på forskjellige nivåer i kommunene (politikere/ledere/saksbehandlere) og innen forskjellige etater. For eksempel finnes regionale nettverk for miljøarbeidere i bofellesskap. Andre nettverk har fokus på psykisk helse blant flyktninger og asylsøkere.

6.7 Kommunens bo- og omsorgsløsninger for enslige mindreårige

Kommunene velger hvordan de vil organisere og løse oppgavene når de skal bosette enslige mindreårige. Dette innebærer, som vi har sett over, at det i dag er store variasjoner i kommunenes håndtering av dette arbeidet. Under dette punktet skal vi se nærmere på hvilke konkrete bo- og omsorgstiltak som benyttes når enslige mindreårige skal bosettes.

ECON gjennomførte i 2005, på oppdrag fra BLD, en kartlegging av kommunenes bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige. I følge rapporten kunne botiltakene deles i ni hovedgrupper. Denne oppsummeringen er fortsatt gjeldende, men det er lagt til noen nye presiseringer:

1. Hybel/leilighet
  - med oppfølging
  - uten organisert oppfølging
  - vertsfamilieoppfølging
2. Kommunal barneverninstitusjon
(også kalt bofellesskap med godkjenning som barneverninstitusjon)
3. Bofellesskap uten godkjenning som barneverninstitusjon
  - med samboende bofellesskapsleder
  - med ansatte som jobber i turnus
4. Bofellesskap med godkjenning som fosterhjem/forsterket fosterhjem
5. Kommunalt fosterhjem (utenom slektsplassering)
  - Ordinært
  - Forsterket
  - beredskapshjem
6. Slektsplassering med godkjenning som fosterhjem
  - uten arbeidsgodtgjøring
  - med arbeidsgodtgjøring
  - som forsterket fosterhjem
7. Slektsplassering uten godkjenning som fosterhjem
  - med stønad tilsvarende livsopphold som enslig
  - med stønad til livsopphold som ekstra barn/familiemedlem
  - uten stønad
8. Statlig barneverninstitusjon
  - under utredning for videre bosetting
  - varig bosatt i institusjon
  - varig bosatt i fosterhjem med statlig driftsansvar
9. Bosatt uten kommunalt tilrettelagt bo- og omsorgsløsning
  - folkehøgskole som botiltak

Høsten 2015 startet i tillegg et prosjekt mellom SOS Barnebyer, Husbanken og Asker kommune. Prosjektet heter «Våre Nye Barn» og omhandler bosetting og integrering av enslige mindreårige

flyktninger. Her deler SOS-barnebyer erfaringene fra vår unike familiemodell med norske kommuner, slik at de kan bosette og integrere enslige mindreårige flyktninger raskere og bedre⁷⁷.

Valg av bo- og omsorgsløsning gjøres etter en kartlegging av barnets livssituasjon og en vurdering basert på hvilket behov det enkelte barn har knyttet til faktorer som alder, modenhet, kjønn, mestring, samt fysisk og psykisk helse. Kartleggingen skjer under oppholdet i mottak eller omsorgssenter, se punktene 5.2 «Slik forberedes bosettingen av barna over 15 år», 5.3 «Slik forberedes bosettingen av barna under 15 år», og 6.2 «Om kartlegging og bruk av individuelle tiltaksplaner ved bosetting». Kartleggingen skal utføres i samarbeid med barnet og vergen.

Bofellesskap velges som regel for de eldre ungdommene. Her er det viktig å tenke på at løsningen skal være en base for både tilknytning og løsrivelse. Bofellesskap er mindre egnet for yngre barn da de som hovedregel har behov for tettere oppfølging og omsorg. De trenger i større grad den nærhet, trygghet, kontinuitet og stabilitet som en «vanlig familie» kan gi.

De aller fleste enslige mindreårige flyktninger har behov for voksenpersoner rundt seg som kan gi dem trygghet, omsorg og veiledning. Dette innebærer at kommunen bør vurdere ulike omsorgsløsninger og ha et differensiert bo- og omsorgstilbud slik at barnet får gode oppvekstbetingelser

Under følger en kort omtale av de mest brukte bo- og omsorgsløsningene. Avslutningsvis beskriver vi to mulige løsninger på kommunenivå: tiltaksvifte og kompetansenettverk. Boløsningen som er valgt bør vurderes som egnet etter en periode og andre løsninger kan være aktuelt hvis behovet tilsier dette. Her finner du også informasjon om generelle bestemmelser om tilsyn og generelle opplysninger om bo- og omsorgsløsninger for enslige mindreårige.

6.7.1 Bosetting hos slekt – privat plassering

I hvor stor grad slektsplassering benyttes må sees i sammenheng med hvor mange barn/ungdommer som får status som enslig mindreårige som kommer til Norge, og som har bosatte slektninger her.

---

⁷⁷ Les mer om prosjektet «Våre Nye Barn»: <https://www.sos-barnebyer.no/vart-arbeid-i-norge/vare-nye-barn>

Både slektningene og barnet selv vil som regel forvente at barnet skal bo hos slektningene, blant annet fordi foreldrene i hjemlandet ofte har bestemt dette. Hovedregelen er at foreldre med forelderansvar kan bestemme hvor barnet skal bo og kan ha gitt en gyldig fullmakt. Dokumentasjon på et overført vergeansvar, fullmakt eller lignende må vurderes konkret av vergemålsmyndighetene, folkeregisteret og eventuelt av omsorgsansvarlig og barnevernet. Det er derfor viktig at en melder ifra til fylkesmannen hvis slike dokumenter foreligger.

Undersøkelser har vist at slektninger svært sjelden sier fra hvis de av praktiske eller andre årsaker ikke kan eller vil ta omsorg for barnet. I stedet sier de at det er vanskelig å forklare barnets foreldre at barnet skal bo hos fremmede. En annen faktor er at slektstilknytningen ikke nødvendigvis er nær i biologisk forstand. Barnet og slektningene har kanskje ikke hatt nær, personlig kontakt i hjemlandet. Hvis kommunen anser det som naturlig at barnet skal bo hos slekt eller andre kjente, må barnevernet vurdere plasseringen, sett i lys av dets alder, og eventuelt godkjenne hjemmet som fosterhjem, se punkt 3.6.2 «Kommunens og barneverntjenestens ansvar og oppgaver når det gjelder enslige mindreårige» og 3.6.3 «Når barnet ikke ønsker å oppholde seg på asylmottak eller omsorgssenter».

Følgende forhold bør undersøkes og vurderes:

- Bolig
- Har slektningene en bolig som er egnet til omsorg for barn?
  - Omsorgsevne og mulighet
  - Har slektningene tilstrekkelig evne og mulighet til å ta ansvar for omsorg, utvikling og oppdragelse – eller har de allerede store nok omsorgsoppgaver?
- Engasjement
  - Viser slektningene tilstrekkelig omsorg og engasjement? Eller er det forventninger fra barnets nære familie som gjør at de påtar seg omsorg?
- Tilknytning
  - Er tilknytningen nær eller fjern (gjelder både biologisk og følelsesmessig)?
- Integrering
  - Er slektningene godt integrert i det norske samfunnet?
  - I hvilken grad behersker familien det norske språket?

Listen er ikke uttømmende.

Skal plasseringen bli vellykket, bør slektningene være glade i barnet og ønske å ha barnet boende hos seg. De må også ha kapasitet til å ta seg av et (ekstra) barn med de behov dette barnet har. Slekten må videre kunne stimulere til kontakt og tilknytning til det norske samfunnet. En annen viktig faktor er at barnet kan ha behov for å få snakke om seg selv og sine behov uten at slektninger eller andre foresatte er til stede. Det kan være mange tanker som barnet ikke tør gi uttrykk for når slektningene hører på.

Kommunen bør støtte opp om slektens ansvar i tråd med de valg som er tatt av barnets familie i hjemlandet. Samtidig bør ikke familiens følelse av plikt og ansvar alene være avgjørende ved plassering. Det kan være vanskelig å skape et godt forhold mellom barnet og slekten hvis dette ikke er tilstede i utgangspunktet. Andre forhold er lettere å kompensere for. Familien kan tilbys bedre bolig og ulike stønader. Kommunen kan yte hjelp til opplæring og oppfølging av skolegangen.

Når barnet har slekt i en kommune, vil oftest denne kommunen bli oppfordret til å ta imot barnet. Men det er kommunen som har ansvaret for å vurdere og godkjenne plassering av barnet hos slektingene. Ansvarlig instans i kommunen må vurdere slektplassering ut fra barnets livssituasjon og behov og ut fra om slektingene er egnet og har mulighet for å gi et tilfredsstillende omsorgstilbud. En slik vurdering bør gjøres uavhengig av om kommunen har forankret arbeidet med enslige mindreårige til barneverntjenesten eller ikke.

Hvis barnevernet ikke har ansvaret, og hvis kommunen ikke har faglig kompetanse til å vurdere plasseringen, bør kommunen i alle fall kontakte barnevernet for råd og veiledning, eller i form av en melding. Barnevernet vurderer om meldingen skal følges opp med en undersøkelse etter barnevernsloven § 4-3, «Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser⁷⁸», og videre om det er nødvendig å iverksette tiltak etter barnevernloven.

Blir barnet plassert i fosterhjem etter barnevernloven, skal kommunen føre tilsyn med barnet. Dette gjelder både når plasseringen har skjedd etter vedtak om omsorgsovertakelse (eller beslutning om hjelpetiltak) og når en privat plassering blir godkjent i ettertid.

Dersom barnet plasseres hos slekt uten godkjenning som fosterhjem, er det viktig at hjemmet får tilbud om veiledning og oppfølging. Kommunen må også føre tilsyn med hjemmet. Familien er kanskje ikke vant til denne type oppfølging, og viser motstand. Nettopp derfor bør kommunen anse dette som en helt nødvendig del av sitt ansvar for barnet. Videre kan det handle om forholdet mellom barnet og de nye omsorgspersonene.

For å ivareta barnets rettsikkerhet, først og fremst med tanke på klagemulighet og tilsyn i hjemmet, er det en fordel at barneverntjenesten undersøker om slekten er egnet som omsorgspersoner.

Barneverntjenesten må foreta en reell vurdering av omsorgssituasjonen i det aktuelle hjemmet. Utredningen av slektingenes egnethet må gis samme omfang som for andre potensielle fosterforeldre. Også barnets familie eller nære nettverk må i utgangspunktet oppfylle de generelle kravene som stilles til fosterforeldre i forskrift for fosterhjem § 3⁷⁹. Disse kravene må imidlertid kunne fravikes noe, under forutsetning av at en slik plassering utvilsomt vurderes å være til barnets beste.

6.7.2 Enslig mindreårig med følgeperson

Noen enslige mindreårige kommer til Norge sammen med en voksen følgeperson. Følgepersonen kan være eldre søsken, tante, onkel osv. Når enslige mindreårige bor sammen med følgepersonen i ordinært mottak, bor de som hovedregel på avdeling for voksne og familier.

Mindreårige som er gift vil registreres som enslig mindreårig og få tilbud om å bo på mottak for enslige mindreårige. Mange bor sammen med ektefelle på ordinært mottak. Ektefeller vil ikke bli registrert som følgepersoner. Det oppnevnes en habil representant/verge for den mindreårige. Det er utarbeidet en rapport fra tverretatlig arbeidsgruppe i UDI, PU og Bufdir, «Tiltak for håndtering av barneekteskap

---

⁷⁸ Barnevernloven § 4-3, Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#§4-4

⁷⁹ Forskrift om fosterhjem: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659>

blant asylsøkere»⁸⁰. Dersom en enslig mindreårig har egne barn skal også barnet få oppnevnt en representant eller verge, dersom den andre forelderen ikke er voksen.

Følgepersonen utøver normalt det daglige omsorgsansvaret på vegne av UDI. Disse barna/ungdommene bosettes som hovedregel sammen som en familieenhet, med mindre det unntaksvis fremkommer opplysninger fra barneverntjenesten/mottaket om at dette er en bosettingsløsning som frarådes.

Selv om et barn har en eller flere voksne følgepersoner har barnet rett på en representant/verge.

6.7.3 Fosterhjem

Fosterhjem benyttes når:

- barnet, uavhengig av alder, har omsorgsbehov som best kan ivaretas i en familie
- barnet ikke har familie eller slekt i Norge
- barnet har slekt, men av ulike årsaker ikke kan bo sammen med dem
- kommunen vurderer at plassering hos familien eller slekten ikke er den beste løsningen for barnet

Utgangspunktet bør være hva som er best for barnet. Bør barnet flytte til et norsk fosterhjem eller et fosterhjem med samme kulturelle bakgrunn som barnet? Her finnes det ingen fasitsvar. Det er imidlertid viktig at kommunen velger løsninger som tar hensyn til barnets kulturelle og religiøse bakgrunn.

I praksis ser det ut til at mange kommuner søker å legge opp til at omsorgsløsningen skal ivareta barnets kulturelle egenart, identitet og språk. Dette må sees i sammenheng med hensynet til barnets beste.

I tillegg til å ivareta barnets etniske bakgrunn, må kommunen også ta hensyn til at barnet skal integreres i det norske samfunnet. Det er viktig å skape forbindelseslinjer mellom fortid, nåtid og framtid og mellom etnisk bakgrunn og tilhørighet og «det norske».

6.7.4 Bofellesskap

Dersom et bofellesskap skal anses som institusjon etter barnevernloven, må det søkes om godkjenning fra Bufetat.

Plassering i bofellesskap er et vanlig botiltak for enslige mindreårige, spesielt for enslige mindreårige som er over 15 år ved bosettingstidspunktet. Bofellesskapene kan være godkjente som barnevernsinstitusjoner, men det er ikke ett krav. Det finnes også ulike modeller knyttet til bemanning og oppfølging i bofellesskapene. Noen bofellesskap er døgnbemannet med ansatte som jobber i turnus, mens andre kun har tilsyn på ettermiddags- og kveldstid og i helgene.

---

⁸⁰ Tiltak for håndtering av barneekteskap blant asylsøkere:

https://www.bufdir.no/global/Tiltak_for_handtering_av_barneekteskap_blant_asylsokere_2016.pdf

Det er fortsatt stor variasjon i hvordan kommunene organiserer og bemanner bofellesskapene. De ansattes egenskaper og kompetanse er avgjørende for om staben skal kunne være gode veiledere og støttespillere for barna.

Mye tyder på at det er mange fordeler ved å ha voksne som bor sammen med de unge. Det skaper trygghet dersom noen passer på at alle de praktiske gjøremålene blir gjort og at arbeidet blir rettferdig fordelt. Videre er det trygt å ha en voksen veileder i det norske samfunnet. Han eller hun kan dempe konflikter og være en viktig samtalepartner for de unge.

I og med at det må forventes store individuelle forskjeller i så vel omsorgsbehov, behov for kvalifisering og muligheter for oppfølging av særlige hjelpebehov, vil det være viktig at bofellesskapet legger vekt på faktorer som fleksibilitet og mulighet for tilpasning av oppfølgingsbehov. Hvis noen av de ansatte selv har flyktningebakgrunn, har de gjerne en del personlig erfaring som de kan formidle til de unge. Slike voksne vil kunne fungere som viktige voksenmodeller for barna.

En av de viktigste ressursene for barna er kontakten med nære voksne. Folkehelseinstituttet beskriver enslige mindreårige flytninger og deres situasjon i Norge sin rapport «Avhengig og Selvtendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale⁸¹». Rapporten er fra 2009, men omtalen av enslige mindreåriges utfordringer i hverdagen er fremdeles aktuell.

Rapporten peker på at barn som mangler nære voksne, er meget sårbare og at de lett kan bli deprimerte. Samtidig viser undersøkelsen at de unge kan føle seg mer utrygge på lederen i bofellesskapet enn på andre voksne, som for eksempel familien eller frivillige støttekontakter. Årsaken kan være vissheten om at lederen er offentlig ansatt, og at hjelpen dermed er en del av jobben. Bofellesskap gir barna mulighet til fellesskap med andre barn som også er flyktninger. Hvis barna har dårlig selvtillit fordi de mangler kunnskaper og ferdigheter, vil et slikt fellesskap kunne virke trygt. På den andre siden vil barn i fosterhjem, i enkelte sammenhenger, lettere kunne bli inkludert i det norske samfunnet, fordi fosterhjemmet ofte har et nettverk rundt seg som barna kan delta i.

Kommunenes sentrale utfordringer vedrørende bofellesskap som bo- og omsorgsløsning er avlastning, arbeidskontrakter, faglig oppfølging, veiledning, ressurser og tilsyn.

6.7.5 Hybel eller leilighet med eller uten tilsyn

Det kan være ulike grunner til at de unge ønsker eller må bo alene. De har kanskje hatt tidligere boløsninger som de ikke har trivdes med. En hybel kan også være en naturlig overgang mellom et bofellesskap og en selvtendig status. Andre ganger kan en hybel være den første løsningen som blir tilbudt.

Enslige mindreårige bosatt på hybler har i mange tilfeller, og i enkelte kommuner alltid, regelmessig tilsyn fra kommunen eller fra de som jobber i bofellesskapet.

---

⁸¹ Folkehelseinstituttet 2009:11 (B. Oppedal, K. B. Seglem og Jensen):
<https://www.fhi.no/globalassets/migrering/dokumenter/pdf/rapport-200911-pdf-.pdf>

Noen unge opplever hybeltilværelsen som ensom og utfordrende – en form for uønsket frihet og en opplevelse av å være for mye overlatt til seg selv. Noen føler seg ikke voksne nok til å takle alle hverdagens problemer alene. De spiser kanskje ikke skikkelig, og kan bli syke. Noen dropper ut av skolen. Det blir for vanskelig å klare skolearbeidet uten den støtten et bofellesskap eller slektninger kan gi. Andre har derimot behov for å være alene for å utvikle seg videre.

De unge som får beholde støttekontakter og besøkshjem, takler ofte hybeltilværelsen best. Det er også gode erfaringer fra de personene som har bodd i hybel knyttet til vertsfamilie. Derfor er det viktig å følge opp unge som bosettes på hybel straks de kommer til kommunen. Kommunen må kartlegge og vurdere deres forutsetning for å bo på hybel, særlig hvis hybelen ligger et stykke unna bofellesskap eller andre tilbud. Oppfølgingen kan skje enten i form av tilsyn fra ansatte i kommunen eller ved at andre nære voksne, som for eksempel en støttekontakt, vennefamilie eller lignende kommer på jevnlig besøk.

Bruken av vertsfamilier er en modell som kan være en god tilnærming når enslige mindreårige bosettes på hybel. Her er hybelen/leiligheten knyttet til vertsfamiliens bolig, og vertsfamilien har i tillegg til å være utleier av boligen også ett ansvar knyttet til oppfølging og bistand av praktiske gjøremål.

6.7.6 Folkehøgskole som botiltak

Noen kommuner har benyttet seg av folkehøgskole som bo- og omsorgsløsning i det aktuelle skoleåret. Dette er ett tiltak som passer best for den eldste gruppen, og hvor den enslige mindreåriges behov tilsier at ett slikt tiltak kan være hensiktsmessig. Folkehøgskolerådet har utarbeidet ett eget rundskriv for flyktninger på folkehøgskole⁸².

6.7.7 Tiltaksvifte

For å kunne sikre en størst mulig fleksibilitet og tilpasning i tilbudet til unge med skiftende behov, kan det være lurt å organisere kommunens tilbud i en tiltaksvifte.

Tiltaksviften kan forstås på to måter:

1. En vifte av tiltak når unge fra 0 til 18 år skal bosettes i kommunen, for eksempel:
  - bofellesskap
  - treningsleiligheter
  - hybler med oppfølging
  - plassering i fosterhjem, inkludert slektsfosterhjem
2. Tiltakskjede er en naturlig progresjon i boformer fra den første boløsningen den unge blir bosatt i og til boformer som eventuelt krever mer selvstendighet og boevne fra ungdommen. En slik organisering av tiltakene vil gjøre det mulig å flytte fra et tiltak til et annet etter en vurdering av hvordan den unge fungerer. Samtidig vil en slik organisering, over en viss tid, gi ledig kapasitet i tiltakene ettersom de unge flytter ut i tiltak som krever økt selvstendighet og derav mindre oppfølging, for eksempel hybel. Se også punkt 6.3 «Etter bosetting – en generell betraktning om kvalitet på tilbudet».

---

⁸² FHSR-rundskriv 3/16 for flyktninger på folkehøgskole: <https://www.folkehogskole.no/fhsr/Rundskriv/2016/3.pdf>

Gruppen som skal organisere tiltakene, bør ha kompetanse både på barn, barnevern og flyktningsspørsmål. Eksempel: Ansatte med nødvendig kompetanse i bofellesskap ivaretar også andre oppgaver, som oppfølging i treningsleiligheter samt veiledning og oppfølging av fosterhjem.

6.7.8 Kompetansenettverk

To ting er viktige for kommunen:

- å opprettholde et kompetansemiljø
- å ha boløsninger tilgjengelige.

Det er derfor viktig å ha kommuner (eller grupper av kommuner) som kan opprettholde en viss størrelse på bosettingsarbeidet. Da opprettholdes kompetansen også i perioder da det ankommer få flyktninger. Disse kommunene vil kunne ha en «fyrtårnfunksjon» som nye bosettingskommuner kan dra nytte av når behovet øker igjen.

6.7.9 Noen prinsipper for bo- og omsorgsløsninger for enslige mindreårige

Gode bo- og omsorgsløsninger bør være basert på en forståelse av at enslige mindreårige flyktninger, i likhet med andre barn, har behov for trygge oppvekstbetingelser og utfordringer tilpasset sin alder og modenhet. Målet er at de skal kunne bli voksne, ansvarlige samfunnsborgere, enten de forblir bosatt i Norge eller på et tidspunkt returnerer til sitt hjemland. Uavhengig av hvilke bo- og omsorgsløsninger den enkelte kommune velger, er det noen prinsipper som bør legges til grunn i omsorgen og oppfølgingen av enslige mindreårige:

Den enslige mindreårige bør ha en voksenperson/omsorgsperson å kunne forholde seg til, som kan tre inn som ansvarlig og anerkjenner barnets egenart, og respekterer barnet i dets identitetsutvikling. Barnet har behov for å kunne stole på og betro seg til vedkommende.

Omsorgspersonene må kunne:

- hjelpe barnet til å kunne få realistiske forventninger til hva de kan greie på kortere og lengre sikt
- gi nødvendig informasjon som kan gjøre verden mest mulig oversiktlig og forutsigbar
- legge forholdene til rette for tilegnelse av ny kunnskap og utvikling av ferdigheter
- bidra til at barnet får mestringsopplevelser det kan dra nytte av enten det forblir i Norge eller må flytte hjem.

I kommunikasjonen med barnet bør en ta i betraktning hvordan kulturell, etnisk og religiøs bakgrunn kan spille en rolle. Du bør ha en oppmerksomhet rettet mot oppdragelsesverdier, kulturelle normer og praksis fra barnets hjemland, og hvordan dette kan variere i forhold til norske verdier og praksis.

Dette omhandler for eksempel hvilken mat barna spiser, hvordan de ønsker å gå kledd, hvilken kroppskontakt barna er vant med og aksepterer, og deres forhold til religion. Hvordan denne forskjelligheten blir håndtert innenfor de bo- og omsorgsløsningene som gis, har stor betydning for barnets tilpasning og mulighet til å utvikle en transkulturell identitet.

Å ha oppmerksomhet mot språkets betydning er også viktig. Språk er ikke bare ord og grammatikk som man lærer på skolebenken. Språk er også et redskap for å uttrykke følelser, og for å forstå og tolke

omverden. Den enslige mindreårige vil derfor ofte ha behov for å kunne bruke sitt eget språk for å uttrykke forestillinger, verdier, normer, roller og holdninger.

6.8 Helsetilbud til enslige mindreårige

6.8.1 Kartlegging av helsetilstand hos barn som er asylsøkere og flyktninger

Barn som skal utredes og behandles, bør tilbys trygge omgivelser. I samarbeid med for eksempel fastlege, helsesøster eller lærer kan dere finne et egnet sted, for eksempel legekantoret, helsestasjonen eller hos skolehelsetjenesten.

Dersom barnet føler seg ivaretatt og i trygghet, vil det lettere kunne få tillit til helsepersonellet, og delta aktivt i kartlegging og behandling. Helsestasjonen eller skolehelsetjenesten kommer tidlig i kontakt med barna, og har derfor en unik mulighet til å identifisere barn som trenger oppfølging eller behandling. Særsilt oppmerksomhet må rettes mot psykisk helse, selv om flyktningbarn ikke nødvendigvis har dårlig psykisk helse.

Barn skal ha individuelt tilrettelagte tilbud. I møte med barn som kan ha vært utsatt for store påkjenninger, er det viktig å vite noe om barns normale reaksjoner i vanskelige livssituasjoner, kriser og traumer. En form for oppfølging og behandling kan være at helsestasjonen og skolehelsetjenesten organiserer tilbud til barna, som samtalegrupper og aktivitetsgrupper i samarbeid med førstelinjetjenesten. Helse knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk må også vektlegges.

Alle parter som møter flyktningbarn bør delta i tverrfaglige samarbeidsmøter om disse barna. Flyktningetjenesten i kommunen kan stå for opplæring av førstelinjen, skoler og andre relevante institusjoner ved ankomst av flyktninger.

Hjemmebesøk og regelmessig oppfølging av barna gir et godt grunnlag for supplerende og mer omfattende kartlegging, utredning, oppfølging og eventuelt henvisning. Tverrfaglig samarbeid kan bidra til å sikre koordinert og forsvarlig behandling av barn med sammensatte eller spesielle behov. Aktuelle samarbeidspartnere kan være barnehage, skole, fastlege, pedagogisk/psykologisk tjeneste, barnevern, flyktningkonsulent og spesialisthelsetjeneste.

Kommunene organiserer arbeidet med kartlegging av flyktningbarns helse ulikt. Det anbefales at kommunene organiserer arbeidet i tverrfaglige team.

Helsedirektoratet har utarbeidet en nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon som gir en god oversikt over de normerende og retningslinjene som er anbefalte handlingsvalg for virksomheten (IS-2582)⁸³.

6.8.2 Utredning og behandling av flyktningbarn

Flyktningbarn som ankommer kommunen har normalt vært gjennom helseundersøkelse på mottak eller på omsorgssenter for mindreårige. Omsorgssentre for mindreårige skal bidra til at det gis behandling for traumer. Det kan være aktuelt med tilbud om gruppesamtaler hvor det er anledning til å snakke om det å være enslig asylsøker, om å bo på omsorgssenteret, savn av foreldre eller andre omsorgspersoner og om å ha vært på flukt.

Den kommunale helse- og omsorgstjenesten bør søke å innhente opplysninger om hvilke helseundersøkelser og helsetjenester barnet har mottatt i tidligere kommune og eventuell oppfølging/behandling. Vaksinasjonsstatus kartlegges og det skal gis tilbud om vaksiner i henhold til barnevaksinasjonsprogrammet.

Barn er en sårbar gruppe, enten de er asylsøkere eller flyktninger og har som regel behov for særskilt omsorg. Mange flyktningbarn har vært direkte ofre for vold og andre typer overgrep. De kan være traumatisert fordi de har vært vitne til mishandling av foreldre eller andre som står dem nær. Denne doble sårbarheten gjør at barnet kan få problemer med å mestre opplevelsene omkring oppbrudd, flukt og eksil. Bistand til bearbeiding av opplevelser og oppfølging i hverdagen er ofte av stor betydning for barnets tilpasning i en ny livssituasjon.

Når et barns helsetilstand skal utredes, må det tas hensyn til barnets nåværende utviklingsfase så vel som ved tidspunktet for flukt. Barnets alder ved oppbrudd fra sitt hjemland er viktig når utvikling i forhold til alderstrinn skal vurderes. Traumer og flukt, sykdom, tap av nære omsorgspersoner, tap av språk og brudd i livsløp, representerer forstyrrelser i utviklingsprosessen. Stress kan gi økt risiko for å utvikle mistilpasning. Barn som har vært utsatt for menneskehandel kan ha alvorlige psykiske skader.

Selv om mange flyktningbarn har vært utsatt for traumatiske hendelser, betyr ikke det at de nødvendigvis er traumatiserte og trenger et tilbud fra psykisk helsevern for barn og unge. Behov for behandling i psykisk helsevern vil vurderes individuelt, ut fra kriteriene i Helsedirektoratets veileder «Prioriteringsveileder – psykisk helsevern for barn og unge»⁸⁴. De som kartlegger og utreder disse barna bør ha særskilt kunnskap og kompetanse om spesielle forhold knyttet til denne gruppen, herunder også vurdere bruk av kvalifisert tolk.

---

⁸³ Nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten (IS-2582):

<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten>

⁸⁴ Psykisk helsevern for barn og unge. Prioriteringsveileder – psykisk helsevern for barn og unge:

<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/psykisk-helsevern-for-barn-og-unge>

Lhbt-barn på flukt kan oppleve særskilte tilleggsutfordringer. Mange flykter fra samfunn der lhbt-personer er svært utsatt og marginaliserte, og kan også risikere hets og vold fra egen familie og andre personer fra samme opprinnelsesland. I flyktningleirer kan det være svært vanskelig å holde seg skjult og unnsnippe negative sanksjoner fra omgivelsene. Dette er særlig understreket i regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk⁸⁵.

Det er i tillegg etablerte ett eget kompetanseteam⁸⁶ mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Kompetanseteamet er et nasjonalt tverretattlig fagteam som bistår hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold. Teamet består av representanter fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Utlendingsdirektoratet (UDI), Politidirektoratet (POD), Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir) og Helsedirektoratet (Hdir). Kompetanseteamet veileder både første- og andrelinjetjenestene, for eksempel barnehager, skoler, asylmottak, helsestasjon, barnevern, krisesentre, norske utenriksstasjoner, advokater, UDI, og frivillige organisasjoner.

Kompetanseteamet kan kontaktes på telefon: 478 090 50 (mandag-fredag kl. 9-16), eller per epost: kompetanseteamet@bufdir.no.

En helhetlig forståelse av psykologiske, biologiske, sosiale og kulturelle forhold er sentralt. Henvisning til poliklinikk i psykisk helsevern for barn og unge (BUP) gjøres i hovedsak av lege, psykolog eller barnevernleder. Utredning og behandling bør skje i samarbeid med de instanser som kjenner barnet, for eksempel barnehage, skole, pedagogisk-psykologisk tjeneste, barnevern, lege og helsesøster eller barneavdelinger.

Kunnskapssentre og ressursentre besitter betydelig kompetanse om denne gruppen barn, og kan gi viktig bistand. Dette gjelder Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og de fem regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) i Oslo, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Tromsø. Sentrene har kompetanse om flyktningehelse, tvungen migrasjon, vold/familievold, seksuelle overgrep, selvmordsforebyggende arbeid, kjønnslemlestelse, negativ sosial kontroll og tvangsekteskap.

Sentrene tilbyr undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid på tvers av sektorer, etater og forvaltningsnivåer. Mer informasjon finner du på: www.rvts.no og www.nkvts.no.

6.9 Fritidsaktiviteter

Ved siden av skole er deltakelse i fritidsaktiviteter den viktigste arenaen for integrering av enslige mindreårige.

---

⁸⁵ Handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/trygghet-mangfold-apenhet/id2505393/>

⁸⁶ Kompetanseteam mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse; https://www.bufdir.no/vold/Krisesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/Tvangsekteskap_og_kjonnslemlestelse/ og <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/tvangsekteskap-og-kjonnslemlestelse/>

Barn som er med på fritidsaktiviteter, kan oppleve mestring. De knytter kontakter og vennskap på tvers av ulike etniske grupper og mellom nyankomne og norske ungdommer. Mange enslige mindreårige tar selv initiativ til og finner sosiale aktiviteter de kan delta i. Hvis ikke, bør en motivere dem til å finne en fritidsinteresse som de liker, og hjelpe dem med til å etablere kontakt.

Fotball, yoga, aerobic, svømming eller treningsstudio er ofte svært populært. Alle varianter av fysisk aktivitet gir bedre helse både mentalt og fysisk, i tillegg til å være et sosialt og hyggelig integreringstiltak. Det er viktig å finne frem til aktiviteter den enkelt selv har lyst til å drive med. La ungdom være ungdom, og legg heller til rette for at de kan være med på kulturelle og sosiale aktiviteter som annen ungdom i nærmiljøet driver med: ungdomsklubber, dataspill, fester og uorganisert sosial omgang.

Det er mange frivillige organisasjoner som tilbyr fritidsaktiviteter.

6.10 Samarbeid med frivillige organisasjoner

Tilknytning og nære relasjoner er noe av det viktigste i barns og unges positive utviklingsforløp. Kommunen må ha et tilbud som ivaretar og stimulerer denne viktige utviklingen. Et godt fritidstilbud, med oppfølging kan blant annet bidra til at færre dropper ut av skolen. Deltakelse i frivillige organisasjoner lærer de unge om sosialt felleskap og demokrati.

Kommunene må være seg bevisst den ressurs de frivillige organisasjonene utgjør i lokalsamfunnet. Finn ut hva organisasjonene kan bidra med når det gjelder integrering og bosetting. Oversikt over noen frivillige organisasjoner som kan være aktuelle å ha dialog med finnes her:

<https://www.imdi.no/hjelpflyktninger/frivillig-arbeid/>.

Mange kommuner har også vært imøtekommende når frivillige har ønsket å bidra, og bidratt til å koble frivillige og enslig mindreårig gjennom for eksempel støttekontaktordninger, flyktningsguider, leksehjelp og lignende.

6.10.1 Intensjonsavtaler frivillige organisasjoner

IMDi har inngått intensjonsavtaler med følgende organisasjoner:

- Den Norske Turistforening
- Frivillighet Norge
- Norske Kvinners Sanitetsforening
- Norsk Folkehjelp
- Norges Fotballforbund
- Norges Røde Kors
- Redd Barna
- Norges idrettsforbund

Ordningen skal bidra til å styrke frivillige organisasjoner sitt arbeid med informasjon og veiledning til nyankomne innvandrere i lokalsamfunn. Ordningen er todelt har følgende formål:

- Del 1: nyankomne innvandrere skal få informasjon om det norske samfunnet som er tilpasset deres behov, og veiledning for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet.

- Del 2: raskere bosetting og bedre integrering av flyktninger og innvandrere, og et mer inkluderende samfunn.

Dette ligger i tilskudd til informasjons- og veiledningstiltak, mer informasjon finnes i rundskriv for tilskuddsordningen⁸⁷.

6.10.2 Hvem skal ta initiativ til det første møtet?

Dersom kommunen ikke har et etablert samarbeid med de frivillige organisasjonene fra før, bør den kommuneansatte kalle inn til et første møte hvor en vektlegger følgende elementer:

- få avklart hva lokallag og foreninger kan bidra med når det gjelder bosetting og integrering av barn og unge i kommunen.
- vær så konkret som mulig.
- finn ut hva som skal tilrettelegges, og av hvem.

6.10.3 Lokal frivillighetspolitikk

Har kommunen egen lokal frivillighetspolitikk, vil dette være et godt utgangspunkt for samarbeidet. Hvis ikke kan en benytte seg av veilederen/ideheftet "Sammen om det gode liv - en veileder for utvikling av lokal frivillighetspolitikk⁸⁸". Denne veilederen/ideheftet ble publisert av KS for noen år tilbake for utviklingen av lokal frivillighetspolitikk.

Det er blitt utarbeidet en modell for lokale utviklingsverksteder, hvor en har sett på hvordan kommunen, frivilligheten og næringslivet i større grad kan bidra inn i integreringsarbeidet med å bosette, kvalifisere og integrere flyktninger i jobb, utdanning og lokalsamfunn. Modell for gjennomføring av utviklingsverktøy finnes beskrevet i IMDi-rapporten «Lokale utviklingsverksteder - Samarbeid mellom kommune, frivilligheten og arbeidsgivere i møte med økt antall flyktninger⁸⁹».

En kan også finne aktuell informasjon om frivillig sektor, hvor inkludering er ett gjennomgående tema, på nettsiden <http://www.frivillighetnorge.no/>.

6.10.4 Hva kan IMDi bidra med?

- IMDi regionkontor kan gi råd og veiledning.
- IMDi kan oppfordre til samarbeid i møte med ordfører og rådmann.
- IMDi kan også delta på møter mellom kommune og lokallag ved behov.
- IMDi kontaktsenter kan svare på bosettingsrelaterte henvendelser.

6.11 Hjelp til oppsporing av barnets foreldre og frivillig tilbakevending til hjemlandet

Barn som lever atskilt fra sine foreldre har savn, drømmer og tanker om hvordan livet hadde vært dersom familien var samlet. Barnekonvensjonen vektlegger barnets rett til å bo sammen med sine

⁸⁷ Tilskudd til informasjons- og veiledningstiltak, IMDi: <https://www.imdi.no/tilskudd/informasjon-frivillige-organisasjoner/>

⁸⁸ Sammen om det gode liv - en veileder for utvikling av lokal frivillighetspolitikk: <http://www.ks.no/globalassets/sammen-om-det-gode-liv.pdf>

⁸⁹ Lokale utviklingsverksteder - Samarbeid mellom kommune, frivilligheten og arbeidsgivere i møte med økt antall flyktninger: <https://www.imdi.no/contentassets/88b8434fa71b4f0bbff3bd288dc8be1a/rapport-2016.-lokale-utviklingsverksteder>

foreldre og til å ha kontakt med sitt hjemland. Kommunen må derfor vurdere å bistå enslige mindreårige som ønsker hjelp til å få kontakt med familien. Se også kapittel 7, «Oppsporing av familie».

Oppsporing av barnets foreldre inngår i UDIs vurdering av asylsøknaden, se punktene 3.1.1 «Utlendingsdirektoratet (UDI)» og 5.2.1 «Individuell kartlegging og tiltaksplan i UDIs mottak». Opplysninger om barnets nettverk i Norge, hjemlandet og eventuelt andre land inngår i kartleggingen i omsorgssentre og asylmottak. Representanten/vergen har også en bistandsplikt og bør konsulteres før omsorgsansvarlig kontakter eventuell familie.

6.11.1 Tilbakevending

Ordet tilbakevending brukes om en prosess hvor personer med flyktningebakgrunn som har oppholdstillatelse i Norge, flytter tilbake til hjemlandet. Tilbakevending og gjenforening med foreldre eller andre vil ofte være til barnets beste.

Alle personer som har fått beskyttelse eller opphold på grunn av sterke menneskelige hensyn, kan søke norske myndigheter om økonomisk støtte i forbindelse med tilbakevending. Støtten dekker reiseutgifter og er et bidrag til frakt av eiendeler og reetablering i hjemlandet.

Enslige under 18 år kan søke om støtte til tilbakevending hvis tre betingelser er oppfylt: Søknaden må inneholde skriftlig samtykke fra barnets representant eller verge, barnets foreldre eller andre nære omsorgspersoner må være oppsporet, og barnet må ha bodd i Norge i minst tre måneder.

Siden majoriteten av enslige mindreårige som kommer til Norge er i aldersgruppen 15–17 år, vil mange være over 18 år når de ønsker å vende tilbake. Da kreves ikke samtykke fra verge fordi personen er voksen og selv kan foreta rettslig bindende handlinger. For mer informasjon om tilbakevending, se <https://www.udi.no/retur/> eller kontakt UDIs regionkontor.

6.11.2 Kontakten med familie og hjemland

Noen enslige mindreårige har familie i Norge, men bor ikke sammen med familien. Da er kontakten med familien viktig. Kommunen skal sørge for samvær, for å kompensere for tapet av kontinuitet i barnets liv. Myndighetene legger stor vekt på at barnet har kontakt med sine foreldre eller andre betydningsfulle personer for barna så langt dette er mulig.

Barn som kommer til Norge uten sine foreldre, har det samme behovet for å ha en sammenhengende livshistorie. Kontakt med familie i hjemlandet bidrar til å bygge bro mellom fortid, nåtid og framtid og skaper kontinuitet i barnets tilværelse. I sitt arbeid med barnet bør kommunen derfor om mulig legge vekt på å etablere og opprettholde kontakten med familie og slektninger i hjemlandet.

Kommunen må imidlertid også være oppmerksom på utfordringene som kan ligge i at barnet kan ha holdt opplysninger om foreldre og øvrig familie skjult for utlendingsmyndighetene. Søknad om familiegjenforening fra foreldre kan i noen tilfeller medføre at barnets oppholdsgrunnlag i Norge blir vurdert på nytt. Se også kapittel 7 «Oppsporing av familie» og punkt 3.2 «Utlendingsrettslige aspekter» hvor rett til familiegjenforening omtales.

Analyseresultatene i SSB sin rapport 2016/39, «Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990–2015⁹⁰», viser videre at familieinnvandring til enslige mindreårige flyktninger er et begrenset fenomen. Det betyr at dersom denne gruppen barn skal kunne opprettholde kontakten med sin nærmeste familie, må dette gjøres på andre måter. Det mest vanlige er antagelig kontakt pr. telefon, internett og brev. Flyktninghjelpen (www.flyktningehjelpen.no) ga i 2005 ut idéheftet «Et valg for fremtiden». Heftet omhandler den delen av arbeidet vårt som er orientert mot barnets hjemland. Her får du råd og tips.

6.12 Kommuner med erfaring innen bosetting av enslige mindreårige

Den ideelle bosettingskommunen er den som leverer kvantitet, kvalitet, fleksibilitet, kontinuitet, evaluering, videreutvikling og evne og vilje til å tilpasse tilbudet ut fra behovene. Hvis kommunen i tillegg har vilje til å formidle sine erfaringer til andre kommuner, så har vi et veldig godt utgangspunkt for å få stadig flere kommuner opp i denne kategorien.

Mange kommuner har i svært mange år bosatt barn i alle kategorier, uavhengig av alder, omsorgsbehov eller funksjonshemninger. IMDis regionale enheter kan gi mer informasjon og sette deg i kontakt med aktuelle kommuner med særskilt kompetanse på bosetting. Her kan vi nevne praktiske løsninger ved for eksempel etablering av bofelleskap, økonomi, regelverk med mer.

Videre driver kommunene aktiv og systematisk evaluering av arbeidet, og videreutvikler det faglige innholdet i en kontinuerlig prosess. De skaper nye bo- og omsorgsløsninger når det er behov for dette. Det barnefaglige, barnevernfaglige og flyktningefaglige arbeidet er tett vevd inn i hverandre. Kommunene bidrar dessuten sterkt til at andre kommuner starter og videreutvikler sitt arbeid, blant annet gjennom regionale fora.

Ikke alle kommuner har mulighet til alene å etablere eller drive et så fullstendig bosettings- og integreringsprogram. Mindre kommuner må ofte velge å spesialisere seg på én type botilbud. Da er de avhengige av samarbeid med nabokommuner for å kunne tilby alle ønskede tiltak.

---

⁹⁰ SSB sin rapport 2016/39, «Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990–2015»: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/familieinnvandring-og-ekteskapsmonster-19902015>

7. Radikalisering og voldelig ekstremisme

Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme er en viktig samfunnsoppgave hvor alle sektorer har et ansvar. Det er utarbeidet en nasjonal veileder, rettet mot aktører i førstelinjetjenesten på tvers av sektor og nivå, for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme⁹¹.

Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger er en særlig sårbar gruppe mennesker. De har forlatt sine hjemmenettverk, og har derfor færre beskyttelsesfaktorer og gjerne flere sårbarhets- og risikofaktorer knyttet til seg.

Radikaliserte personer søker ofte å radikalisere andre mennesker, og er gjerne på utkikk etter "noen" som kan være et lett mål for dem. Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger er et opplagt mål for slik rekruttering. En må være oppmerksom på rekrutteringsforsøk til ekstreme miljøer, og om noen kan være offer for ekstreme miljøer.

Enslige mindreårige bør være en målgruppe for kommunen, politiets og andre aktører sitt kriminalitetsforebyggende arbeid. Det oppfordres til at det etableres kontakt med lokalt politi for å samarbeide om kriminalitetsforebyggende tiltak. Alle kommuner skal ha en politikontakt som er en kriminalitetsforebygger og kommunens kontaktpunkt hos lokalt politi. Alle politidistrikter har også en radikaliseringkontakt som er politidistriktets ressursperson i forhold til forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Noen kvier seg for å melde ifra om sin bekymring om pågående radikalisering til politiet da de tror at deres bekymring er omfattet av taushetsplikt. I de fleste tilfeller er det unntaksbestemmelser i lovverket som muliggjør en bekymringsmelding. Dette er omtalt i avvergingsplikten og taushetspliktens unntaksbestemmelser mv. i nasjonal veileder for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Lokalt politi nås på telefon 02800, se ellers www.politi.no.

På www.radikalisering.no finnes informasjon om en ønsker hjelp, råd eller kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme. Den kan være nyttig for eksempel for ansatte i kommuner, skoler, barnevern eller politi, eller for andre som jobber med ungdom, foreldre og de unge selv. I tillegg gir kunnskapsportalen www.utveier.no, utarbeidet av RVTS og www.pst.no nyttig informasjon.

Det er ett stort fokus på dette temaet og mange kommuner har utarbeidet egne handlingsplaner i sitt arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme. At også enslige mindreårige tas med i ett slikt arbeid, er hensiktsmessig.

---

⁹¹ Nasjonal veileder for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme:
<https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/id2398051/>

8. Oppsporing av familie

Oppsporing av savnede som følge av krig, konflikt, katastrofer og migrasjon er en viktig oppgave. Oppsporingstjenesten i Røde Kors jobber for å gi mennesker muligheten til å finne ut hva som har skjedd med deres savnede familiemedlemmer, og gjenopprette kontakten mellom dem der dette er mulig.

Røde Kors og Røde Halvmåne jobber med dette over hele verden. Oppsporingstjenesten består av to hovedaktiviteter: anmodning om oppsporing og formidling av Røde Kors-meldinger.

Ofre for krig, konflikt, katastrofer og migrasjon mister ofte kontakt med sine familier. Alle Røde Kors- og Røde Halvmåneforeninger har en oppsporingstjeneste og det er dette globale nettverket som gjør det mulig å lete etter savnede. Dersom og når den savnede blir funnet, vil vedkommende alltid bli spurt om det er ønskelig med kontakt med den som leter. Der kontakten er brutt og ingen kommunikasjonsmidler er tilgjengelige, kan Røde Korsnettverket formidle Røde Korsmeldinger mellom familier og internerte, fengslede, krigsfanger osv.

Det er representanten/vergen til en enslig mindreårig som kan be om hjelp til oppsporing på vegne av den mindreårige. Man bruker standardiserte skjemaer både til oppsporing og Røde Korsmeldinger. Disse fås ved å henvende seg til Oppsporingstjenesten i Norges Røde Kors, Postboks 1, Grønland 0133, Oslo, tlf. 05003 eller til tracing@redcross.no.

Skjemaene skal fylles ut på engelsk, og det må være tilstrekkelige opplysninger for å kunne iverksette oppsporing. Saken blir registrert, og man får en bekreftelse på dette med et saksnummer. Deretter distribueres sakene gjennom Røde Korsnettverket.

Mange av henvendelsene til Oppsporingstjenesten omhandler konfliktområder. Sikkerhet i et område er avgjørende for om oppsporing kan iverksettes. Dette vurderes fra sak til sak.

Likeledes må den som leter, vurdere hvorvidt det medfører fare for familien å bli lett etter. Les mer om Oppsporingstjenestens arbeid her: <https://www.rodekors.no/tilbudene/oppsporingstjenesten/>

Den Internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) har opprettet en nettside til bruk etter alvorlige hendelser og katastrofer. Her kan man registrere seg, om mulig, etter hendelsen og pårørende kan lete i listene.

Du finner mer om ICRCs arbeid her: <https://familylinks.icrc.org/en/Pages/home.aspx>.

9. Menneskehandel

Kampen mot menneskehandel er et felles, globalt ansvar. Det eksisterer et godt samarbeid mellom myndigheter og organisasjoner i dag.

8.1 Hva er menneskehandel?

Det er straffelovens definisjon av menneskehandel som er bestemmende for hva som skal regnes som menneskehandel (også omtalt som trafficking) etter barnevernloven.

Definisjonen i straffeloven bygger på Palermo-protokollens⁹² definisjon av menneskehandel. Det foreligger menneskehandel når en person ved hjelp av enten vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd tvinger, utnytter eller forleder noen til:

- prostitusjon eller andre seksuelle ytelser
- arbeid eller tjenester, herunder tigging
- krigstjeneste i fremmed land, eller
- fjerning av vedkommendes indre organer

Straffebudet omfatter også den som legger forholdene til rette for menneskehandel ved å:

- anskaffe, transportere eller motta den fornærmede,
- på annen måte medvirke til tvangen/utnyttelsen/forledelsen, eller
- gi eller motta betaling eller annen fordel for å få samtykke til tvang/utnyttelse/forledelse fra en person som har kontroll over den fornærmede.

Utnyttelse eller forledelse av en person under 18 år til prostitusjon, arbeid eller noen av de andre nevnte formålene, er å regne som menneskehandel selv om det ikke er gjort bruk av tvangsmidler (vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd), jf. straffeloven § 257 tredje ledd.

Utnyttelsesaspektet er sentralt ved menneskehandel. I det å utnytte en person, ligger å bruke vedkommende for å oppnå en fordel for deg selv. Menneskehandel kan være organisert, men ofte forekommer menneskehandel uten å være organisert. Dette skjer ved at det er en eller flere enkeltpersoner som står bak utnyttelsen. Ofte har også den eller de som utnytter en relasjon til offeret, for eksempel som forelder, ektefelle, kjæreste eller reisefølge.

Menneskehandel finner ofte sted i forbindelse med irregulær migrasjon, og kan derfor være tett knyttet opp mot menneskesmugling. Organisert menneskesmugling er straffbart etter utlendingsloven § 108⁹³.

Begrepene viser til ulike forhold, der skillet særlig trekkes ved formålet med handlingene:

- der formålet med menneskehandel er å utnytte en person, er formålet med menneskesmugling å forflytte en person ulovlig over en landegrense.

---

⁹² Tilleggsprotokollen for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn (tilleggsprotokoll til FNs konvensjon av 15.11.2000 om grenseoverskridende organisert kriminalitet), Europarådets konvensjon av 3.5.2005 om tiltak mot menneskehandel.

⁹³ Utlendingsloven §108: <https://www.udiregelverk.no/en/documents/relevant-acts-and-regulations/utlendingsloven/kap12/108/>

- menneskehandel utgjør et brudd mot personens menneskerettigheter, mens menneskesmugling utgjør et brudd mot statens suverenitet.
- ved menneskehandel er det ikke avgjørende for straffbarheten at handlingen har skjedd over landegrenser. Menneskehandel krever ikke en grensepassering, men kan finne sted innenfor et lands grenser. Ved menneskesmugling er det ikke avgjørende for straffbarheten hva personen skal gjøre i mottakerlandet.

Det er vanskelig å kartlegge det nøyaktige omfanget av menneskehandel. Blant annet fordi menneskehandel er straffbart, og fordi de utsatte kan ha flere grunner til ikke å kontakte norske myndigheter, er det fare for at personer under 18 år blir utnyttet i menneskehandel i Norge uten å bli identifisert.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) skal være et virkemiddel for bedre samordning mellom myndigheter og organisasjoner. De utgir også tilstandsrapporter som gir et bilde av omfang og art av menneskehandel i Norge⁹⁴.

KOM skal

- bistå statlige virksomheter, det kommunale og regionale hjelpeapparatet, og organisasjoner som yter bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel med metoder for identifisering og mobilisering av adekvat bistand og beskyttelse til ofrene.
- bidra med tverrfaglig informasjonsutveksling og kompetanseheving innen feltet menneskehandel.
- ikke ha en operativ rolle i enkeltsaker

Enslige mindreårige som er kommet til Norge som asylsøkere kan være ofre for menneskehandel. Utnyttelsen kan ha skjedd ved rekruttering i hjemlandet eller på veien til Norge. Rekrutteringen kan også ha skjedd etter ankomst til Norge. I henhold til FNs definisjon er grensepassering ikke et krav. Menneskehandel kan forekomme i en rekke ulike sammenhenger, for eksempel ved gate- eller innendørsprostitusjon, vinningskriminalitet, produksjon og omsetning av narkotika, gateartisteri, barnepass, i familiebedrifter, i restaurantnæring, ved gatesalg m.m., og det kan i praksis være utfordrende å definere hva slags former for utnyttning og hvilken grad av utnyttning som kvalifiserer til menneskehandel.

8.2 Å ta vare på barn som kan være offer for menneskehandel

Identifisering av ofre er en særlig utfordring for kommunen. Det forekommer at offeret selv ikke har en forståelse av at han eller hun er utnyttet. Mange er også redd for represalier fra bakmenn og tør ikke å si noe om hva de er/har vært utsatt for.

Den kommunale barneverntjenesten har plikt til å gripe inn dersom barn og unge er utsatt for omsorgssvikt, uavhengig av barnets oppholdsstatus i Norge. Både bosatte, asylsøkere, barn med begrensede oppholdstillatelser (refleksjonsperiode mv.), og barn uten lovlig opphold omfattes av barnevernloven.

---

⁹⁴ Lenke til KOM: https://www.politi.no/strategier_og_analyser/strategier_og_tiltak/Tema_18.xml

Barne- og likestillingsdepartementet har utarbeidet ett rundskriv, «Barnevernets håndtering av saker der mindreårige kan være utsatt for menneskehandel»⁹⁵, som gir retningslinjer for hvordan ansatte i den kommunale barneverntjenesten skal identifisere og gi oppfølging til antatte mindreårige ofre for menneskehandel. Rundskrivet omhandler hvilke tiltak barneverntjenesten kan iverksette med hjemmel i barnevernloven, og hvordan barneverntjenesten skal samhandle med andre offentlige myndigheter, særlig politiet, utlendingsmyndighetene og helsetjenesten.

Bosatte enslige mindreårige kan ha fått innvilget oppholdstillatelse på grunnlag av anførsel om menneskehandel i asylsøknaden. Andre kan være utsatt for menneskehandel uten at de har opplyst om dette til utlendingsmyndighetene eller andre.

Selv om utlendingsmyndighetene, mottaket eller omsorgssenteret er kjent med at barnet er eller kan være et offer for menneskehandel, er det ikke automatikk i at alle opplysninger om dette gis til kommunen. Opplysninger om hva barnet har vært utsatt for vil i stor grad være taushetsbelagt, og hensynet til barnets sikkerhet kan også tilsi at informasjonstilfanget til kommunen begrenses. IMDi/Bufetat har ansvar for at sensitiv informasjon, også informasjon om at barnet er et offer for menneskehandel, ikke overbringes til bosettingskommunen uten barnets/vergens frivillige og informerte samtykke.

Barn som er ofre for menneskehandel, kan ha særskilte behov for oppfølging fra bosettingskommunen. IMDi skal i arbeidet med å finne en egnet kommune, sikre at disse gis et trygt bomiljø og nødvendig oppfølging, for eksempel tilpassede sikkerhetstiltak og helsetjenester. IMDi skal også vektlegge kontinuitet i for eksempel igangsatte psykososiale og/eller kvalifiserende tiltak. Nærmere informasjon om helsetjenestetilbudet til blant annet ofre for menneskehandel, inkludert enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere som ofre for menneskehandel, er beskrevet i Helsedirektoratets veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente⁹⁶.

Barnevernloven § 4-29⁹⁷ åpner for midlertidig plassering av barn i institusjon uten samtykke fra barnet, etter vedtak fra fylkesnemnda eller ved akuttvedtak fra barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten. Formålet med plasseringen er å ivareta barnets umiddelbare behov for beskyttelse og omsorg.

8.3 Nærmere informasjon og bistand

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) som er administrativt underlagt Politidirektoratet, tilbyr veiledning og bistand i saker om menneskehandel, for eksempel hjelp til å avklare ansvarsforhold og systemiske utfordringer. KOM gir også informasjon og opplæring gjennom veiledning, foredrag, materiell.

---

⁹⁵ Barnevernets håndtering av saker der mindreårige kan være utsatt for menneskehandel:
<https://www.bufdir.no/global/nbbf/Barnevern/Rundskriv%20menneskehandel.pdf>

⁹⁶ Lenke til Helsedirektoratets veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente:
<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/beskyttelsesokere-flyktninger-og-familiegjenforente>

⁹⁷ Barnevernloven § 4-29, Midlertidig plassering i institusjon uten samtykke ved fare for utnyttelse til menneskehandel:
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#§4-4

Bufdir har på sine nettsider, <https://www.bufdir.no/barnevern/menneskehandel/>, samlet sammen informasjon som er nyttig i menneskehandelsaker. De har også utarbeidet ett informasjonshefte for ansatte i barnevernsinstitusjoner og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere⁹⁸. Barnevernets ansvar for enslige mindreårige som er utsatt for menneskehandel og samarbeidet med andre etater er beskrevet i rundskriv Q-11//2006 B⁹⁹.

---

⁹⁸ Mindreårige ofre for menneskehandel. Informasjon til ansatte på barneverninstitusjoner og omsorgssentre for enslige, mindreårige asylsøkere: https://www.bufdir.no/global/nbbf/vold_overgrep/Mindre%C3%A5rige%20ofre%20for%20menneskehandel.pdf

⁹⁹ Barne- og likestillingsdepartementet (2006): Barnevernets ansvar for mindreårige som er utsatt for menneskehandel og samarbeid med andre etater. Rundskriv Q-11/2006 B: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bld/rus/2006/0008/ddd/pdfv/285900-rundskriv_q-11.pdf

Nyttige nettsider

Amnesty International: <https://www.amnesty.no/>

FNs barnekonvensjon: <https://www.unicef.no/barnekonvensjonen>

[Barne-, ungdoms- og familieetaten: www.bufetat.no](http://www.bufetat.no)

Det offentlige informasjonskanal for ungdom: www.ung.no

Helsedirektoratet: www.hdir.no

Human Rights Law: www.hg.org/human-rights.html

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) – Høgskolen I Oslo og Akershus: <http://nafo.hioa.no/>

Husbanken: www.husbanken.no

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: www.imdi.no

International Organization for Migration: <http://www.iom.int/countries/norway>

Mangfoldsportalen: www.mangfoldsportalen.no

Norsk organisasjon for asylsøkere: www.noas.no

INVIA - NOKUT: www.nokut.no/no/invia/

Norwegian Refugee Council: www.nrc.no/

Redd Barna: www.reddbarna.no

Regjering og departementer: www.regjeringen.no

Røde Kors: www.rodekors.no/www.udi.no

SSB: www.ssb.no

Utlendingsdirektoratet: www.udiregelverk.no / www.udi.no

Utdanningsdirektoratet: www.udir.no

Utlendingsnemnda: www.une.no/

UNHCR: www.unhcr.org/

NAPHA: www.napa.no.

Et nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid for voksne i kommunene med fokus på mennesker med psykiske og sosialt relaterte lidelser og problemer.

Sentrale begreper/informasjon

0-24 Samarbeidet

Fylkesmannen har fått et oppdrag på tvers av departement, direktorat og avdelinger. Alle som møter barn og unge via helsestasjonen, barnehagen, barnevernet, skolen og NAV må samarbeide og få tjenestene til å fungere godt. Fra 2015-2020 vil departement, direktorat og fylkesmannsembeter arbeide for at fylkeskommuner og kommuner skal styrke dette tverrfaglige samarbeidet. Målet er at flere skal fullføre VGO som grunnlag for varig tilknytning til arbeidslivet. Kommunene skal bidra til et helhetlig samordnet tjenestetilbud til barn og unge innen fagområdene barnehage, grunnopplæring, barnevern, helse, sosiale tjenester og arbeidsliv. Målet er å tilby tjenester som trekker i samme retning, og hvor ulike kompetanser på tvers av tjenester kompletterer hverandre og skaper synergi. Dette vil kreve at kommunene har systemer og rutiner for å kunne handle raskt, riktig, samordnet og helhetlig. Det er behov for kunnskap og holdninger for å se, øg høre, gripe inn tidlig, finne gode løsninger sammen og for å følge opp over tid. Du kan lese mer om samarbeidet her:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/grunnopplaring/artikler/0-24-samarbeidet/id2511690/>

Anmodningsbrev

Hver høst sender IMDi brev til kommuner, hvor kommunene bes om å bosette et visst antall flyktninger/tidligere asylsøkere med innvilget oppholdstillatelse det påfølgende året.

Asyl

Fristed for personer som har rett til internasjonal beskyttelse. Asyl eller beskyttelse benyttes som betegnelse på oppholdsstatusen for alle som har rett til beskyttelse etter internasjonale konvensjoner, og som får oppholdstillatelse som flyktninger etter den nye loven.

Asylsøker

Person som søker om beskyttelse mot forfølgelse i hjemlandet. Vedkommende blir kalt asylsøker frem til søknaden er endelig avgjort.

Beskyttelse

Betegnelse på oppholdsstatusen for alle som har rett til beskyttelse etter internasjonale konvensjoner, og som får oppholdstillatelse som flyktninger etter den nye loven, se også asyl.

Bortvisning

Vedtak om å se utlendinger adgang til Norge eller påby utlendinger som oppholder seg her å forlate landet. Vedtaket er ikke til hinder for senere innreise når bortvisningsgrunnen er opphørt. Bortvisning må ikke forveksles med utvisning eller uttransportering.

Bosettingstillatelse

Se permanent oppholdstillatelse

Bosettingsvedtak

Når IMDi har avtalt bosetting av et bestemt barn med en kommune (se utsøking), sender IMDi vedtak om bosettingskommune til barnet, med kopi til verge.

Dublinforordningen

Ordnningen ble vedtatt i 2003 og fastsetter regler for hvilke land som har ansvaret for å behandle en asylsøknad. Hensikten er å sikre at ingen reiser fra land til land for å fremme en asylsøknad i flere land. Finger- avtrykksystemet Eurodac er etablert for å lette håndhevelsen av Dublin- regimet.

DUF

«Datasytemet for utlendings- og flyktningssaker». Saksbehandlingsverktøy brukt både av politiet, UDI og UNE. Data utveksles automatisk mellom disse etatene og med utenriksstasjonene, asylmottakene, IMDinett og Folkeregisteret, og manuelt med Bufetat.

Enslig mindreårig asylsøker (EMA)

Asylsøker som er under 18 år og uten foreldre eller andre med juridisk omsorgsansvar i Norge.

Familieinnvandring

Brukes som samlebetegnelse for familiegjenforening og familieetablering. Familiegjenforening gjelder tilfeller hvor partene har levd sammen som ektefeller eller samboere før referansepersonen kom til Norge, eller hvor søkeren er referansepersonens barn. Familieetablering brukes når søkeren har inngått ekteskap med en person som allerede er bosatt i Norge, og partene ønsker å leve sammen her.

Flyktning

- 1) Person med rett til beskyttelse etter internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av.
- 2) I dagligtale ofte brukt om alle som har fått innvilget oppholdstillatelse etter en søknad om asyl.

Gjenbosetting

Overføring av flyktninger fra et land for bosetting i et annet land, vanligvis i samarbeid med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR).

IMDinett

IMDinett er IMDIs plattform for samhandling med kommunene og frivillige organisasjoner. Her ligger ulike digitale verktøy som brukes i bosettings- og integreringsarbeidet, blant annet NIR, bosetting, norsktilskudd og prosjekttilskudd.

Individuell kartlegging

UDIs asylmottak skal sørge for at enslige mindreårige asylsøkere blir kartlagt, og at det blir utarbeidet en individuell tiltaksplan mens de bor i statlige mottak. Kartleggingen skal inneholde nødvendig informasjon om den enkelte som gjøres tilgjengelig for den eller de myndighetene som har oppfølgingsansvar for omsorgstilbudet når personen flytter fra mottaket.

Inkludering

Begrepet benyttes bredere enn begrepet integrering og handler om at alle skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet.

Innvandrere

Person med to utenlandskfødte foreldre, som selv er innvandret til Norge.

Innvandring

Innflytting til et annet land enn sitt fødeland for varig bosetting.

Integrering

Tilrettelegging og tilpassing i den første fasen hvor nye innvandrere skal bli en del av samfunnet. Integreringsarbeidet inngår om en del av inkluderingspolitikken.

Introduksjonsordningen

Lovfestet ordning (se introduksjonsloven) som skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne innvandrere til det norske samfunnet. Alle kommuner som sier ja til å ta imot innvandrere, forplikter seg til å tilby et introduksjonsprogram.

IOM

International Organization for Migration. Brukes ofte av norske myndigheter ved returtiltak og program for kulturorientering før overføringsflyktninger kommer til Norge.

KOPP

Kartlegging- og oppfølgingsplan. Det kartleggingsverktøyet som benyttes av Bufetats omsorgscentre.

Kvoteflyktning

Se overføringsflyktning.

Lhbti

Betyr lesbisk, homofil, bifil, transperson eller interkjønn. Interkjønn er en norsk oversettelse av det engelske ordet 'intersex'. Forkortelsen «lhbti» brukes av en rekke internasjonale organisasjoner, som FN, Europarådet og EU.

MAP

Mål- og arbeidsplan. MAP er basert på oppfølgingsvedtaket for den konkrete oppfølgingen av barnet den perioden barnet oppholder seg på et omsorgscenter.

Migrasjon

Flytting eller vandring, uavhengig av årsak og varighet. Det skilles gjerne mellom frivillig migrasjon, for eksempel arbeidsmigrasjon, og tvungen migrasjon, for eksempel flyktningstrømmer.

Mottak for enslige mindreårige

Frivillig botilbud for personer over 15 år som har søkt om beskyttelse. Etter endelig vedtak i saken blir de normalt boende en periode i mottak før bosetting ved innvilgelse eller utreise ved avslag. Se også omsorgscenter.

Non-refoulement

Forbud i henhold til flyktningkonvensjonen mot å returnere en person til et område der vedkommende liv eller frihet er truet på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk virksomhet eller tilhørighet til en

særskilt sosial gruppe. I enkelte sammenhenger dekker begrepet også returforbud etter andre konvensjoner.

Omsorgssenter

Det statlige barnevernets tilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Se også asylmottak.

Oppholdstillatelse

En tillatelse som gir rett til å ta opphold og arbeid i Norge for den tid som er bestemt, og med forbehold om at det kan være fastsatt særskilte begrensninger i retten til å ta arbeid. Nordiske borgere og borgere av andre medlemsland i EU enn Bulgaria og Romania trenger ikke oppholdstillatelse for å oppholde seg eller arbeide i Norge.

Overføringsflyktning

Overføringsflyktninger er flyktninger som får innreisetillatelse og ankommer Norge og bosettes direkte i en kommune, etter avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Etter forslag fra regjeringen fastsetter Stortinget gjennom budsjettbehandlingen en kvote for hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot årlig. Betegnelsen kvoteflyktning er også mye brukt.

Permanent oppholdstillatelse

Tillatelse som kan gis til personer som har vært i Norge i minst tre år med gyldig oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Tillatelsen er ikke avgrenset i tid og gir også utvidet vern mot bortvisning og utvisning. En permanent oppholdstillatelse faller som hovedregel bort ved sammenhengende opphold i utlandet som varer i mer enn to år. Tidligere ble betegnelsen bosettingstillatelse brukt.

Reisebevis for flyktning

Et norsk reisedokument som gis personer som har fått flyktningstatus i Norge. Reisebeviset gjelder for reiser til land utenfor Norge med unntak av hjemlandet. Det kan begrenses til bare å gjelde enkeltreiser og det kan gjøres unntak også for andre land enn hjemlandet.

Reisedokument

Et dokument som brukes både som identitetsbevis og som legitimasjon ved grensepassing. Pass, reisebevis for flyktninger og utlendingspass er eksempler på reisedokumenter.

Representant

Se verge. Representant blir oppnevnt for alle enslige mindreårige personer som søker om beskyttelse eller begrenset oppholdstillatelse etter særskilte ordninger for personer som antas å være utsatt for menneskehandel

Midlertidig representant

Det kan oppnevnes en midlertidig representant dersom barnet kommer sammen med personer som har foreldreansvaret for den mindreårige, men hvor de ikke er i stand til å utøve foreldreansvaret. Det kan oppnevnes midlertidig representant dersom det er sannsynliggjort tvil om en foreldre/barn relasjon. Det kan oppnevnes midlertidig representant dersom det foreligger en interessekonflikt mellom foreldrene og barnets utlendings sak. Det kan oppnevnes en midlertidig representant for et

barn som kommer sammen med foreldrene, dersom det er nødvendig for å sikre den mindreåriges rett til å bli hørt.

Retur

Utlendinger som har fått endelig avslag på asylsøknaden plikter å forlate Norge frivillig. Vanligvis blir det satt en frist, slik at utlendingen kan forberede hjemreisen. Utlendinger som ikke har reist frivillig når fristen utløper, kan uttransporteres av politiet med tvang.

SESAM

«System for Elektronisk Samhandling med Asyilmottakene» er data systemet som UDI og mottakene bruker for å registrere opplysninger som UDI trenger, for eksempel om bruk av plasser og om økonomiske ytelser til beboere. Kommuniserer med IMDinett.

Tilbakevending

Flyktninger med lovlig opphold i Norge som frivillig vender tilbake til hjemlandet. Tilbakevending kan skje på eget initiativ eller være organisert av myndighetene. Tilbakevendingen kan foregå med eller uten offentlig støtte og annen aktiv stimulans eller tilrettelegging.

Tredjelandsborgere

Personer fra land utenfor EØS/EFTA-området.

Tiltaksplan

Brukes av ulike instanser i ulike sammenhenger, her nevnes noen:

- 1) UDIs asylmottak skal sørge for at enslige mindreårige asylsøkere blir kartlagt, og at det blir utarbeidet en individuell tiltaksplan mens de bor i statlige mottak.
- 2) Når det vedtas at et barn skal ha et hjelpetiltak etter lov om barneverntjenester, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan for å holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene, og vurdere om hjelpen er tjenlig – eventuelt om det er behov for andre tiltak.
- 3) Når et barn blir plassert i institusjon uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret, skal barneverntjenesten sørge for at det utarbeides en tiltaksplan for barnet.

UNHCR

FNs høykommissær for flyktninger

Utlending

Ikke-norsk statsborger som oppholder seg i Norge, uavhengig av årsaken til oppholdet eller hvor lenge det varer.

Utlendingspass

Et norsk reisedokument som kan gis personer med oppholdstillatelse på grunn av sterke menneskelige hensyn. Utlendingspass kan gis dersom utlendingens forhold til hjemlandets myndigheter tilsier det, og det ikke er særlige grunner som taler mot det.

Utsøking

Når kommunen og IMDi er enige om at et bestemt barn skal bosettes i kommunen, sender IMDi utsøkingsbrev til kommunen som bekrefter avtalen. Se bosettingsvedtak.

Uttransportering

Utlendinger som ikke får oppholdstillatelse i Norge, plikter å forlate landet frivillig når den oppholdsfrie tiden er utløpt. Dersom utlendingen nekter å forlate Norge frivillig, kan politiet tvangsmessig uttransporterte vedkommende fra landet.

Utvisning

Vedtak som innebærer at en utlending mister retten til opphold i Norge og ilegges et forbud mot fremtidig innreise (varig eller for en bestemt tid).

Verge

Det oppnevnes verge dersom en enslig mindreårig asylsøksøker blir innvilget oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse i Norge.

Vertskommune

Kommune med asylmottak og/eller omsorgssenter. Vertskommunene må yte de tjenestene beboerne i mottaket/omsorgssenteret har krav på. For dette får vertskommunene tilskudd fra UDI.

Visum

Tillatelse til å reise inn i og oppholde seg en periode i et land. Norge har avtaler om fritak fra visumplikt med en rekke land.

Litteraturtips

Aasen, Berit m.fl. (2016). Forebygging og oppfølging av enslige mindreårige asylsøkere som forsvinner fra mottak og omsorgssentre. Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR.

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Forebygging-og-oppfoelging-av-enslige-mindreaarige-asylsoekere-som-forsvinner-fra-mottak-og-omsorgssentre>

Allertsen, Linda M., Trygve Kalve og Vebjørn Aalandslid (2007). Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet. Statistisk sentralbyrå, rapport 2007/4

http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200741/rapp_200741.pdf

Berg, Berit og Kirsten Lauritsen (2002): Enslige mindreårige flyktninger - kollektive utfordringer. SINTEF-Trondheim

Berg, Berit og Nora Sveaass m.fl. (2005): "Det hainnle om å leve..." Tiltak for å bedre psykisk helse for beboere i mottak. SINTEF IFIM og NKVTS

Berg, Berit, Marianne Garvik og Veronika Paulsen (2016). Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger. NTNU Samfunnsforskning.

<https://samforsk.no/Publikasjoner/2016/EM-rapport%202016%20-%20webversjon.pdf>

Berg, Berit (2009): "Et liv på vent" i KonturTidsskrift. Oslo: NAKMI

Berg, B. (2012). «Fra et liv på vent til bosetting i kommunene». I: K. Eide (red.), Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Berg, Sonja L., , Roger Bjørnstad m.fl (2016). Kostnader ved mangelfull utdanning av asylsøkere og flyktninger. Rapport 3272016. Samfunnsøkonomisk analyse AS.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4c9b4ba08bc24e14bd1f5bd4d26e9564/r32-2016-samfunnsokonomiske-kostnader-ved-at-asylsokere-og-flyktninger-far-mangelfull-grunnopplaring.pdf>

Berg, Beri, Verionka Paulsen og Marianne Garvik (2016): Barnevernets rolle i bosetting og oppfølgning av enslige mindreårige flyktninger. <https://samforsk.no/Publikasjoner/2016/EM-rapport%202016%20-%20webversjon.pdf>

Danielsen, Kirsten og Marie Louis Seeberg (2006): Tracing UMAs' family: a comparative study of some European countries' practices and experiences in tracing the parents or caregivers of unaccompanied minor asylum seekers. NOVA 19/06. http://www.nova.no/asset/2575/1/2575_1.pdf

Dzamarija, Minja Tea og Toril Sandnes. Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990–2015 SSB. Rapporter 2016/39. http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/288305?ts=158f7f39e80

Eide, K. og T. Broch (2010). Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer. Helseregion ØST og SØR: Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP).

Eide, K. (red.) (2012). Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige. Oslo: Gyldendal.

Einarsen, Terje (1998): Barnekonvensjonens status og rolle i asylsaker i: Mennesker og rettigheter, nr.2 (s 156-163), Scandinavian University Press

Engebrigtsen, Ada (2002): Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... : et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere NOVA rapport 7/2002
http://www.nova.no/asset/3088/1/3088_1.pdf

Holbæk-Hanssen, Jørgen (2017). Holdninger til barn på flukt. Rapport utarbeidet av Ipsos for Redd Barna. <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003937>

Kalve, Trygve og Linda Allertsen (2008): Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet. Tre av ti mindreårige får hjelp. (Samfunnsspeilet 2/2008 ss 20-26). <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/tre-av-ti-enslige-mindreaarige-faar-hjelp>

Lidén, Hilde, Kjelltil Eide, m.fl (2013). Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Rapport (2013:003) Oslo: Institutt for samfunnsforskning (2013):
<http://www.samfunnsforskning.no/Publikasjoner/Rapporter/2013/2013-003>

Lidén Hilde, Marie Louise Seeberg , Ada Engebrigtsen (2011): Medfølgende barn i asylmottak - livssituasjon, mestring, tiltak. ISF-rapport 2011:1 https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/asylmottak/medfolgende-barn-i-asylmottak.pdf

Oppedal, Britt m.fl (2008): Når hverdagen normaliseres. Psykisk helse og sosiale relasjoner blant unge flyktninger som kom til Norge uten foreldrene side. FHI-rapport/UngKul nr. 1
<https://www.fhi.no/historisk-arkiv/publikasjoner/ungkul-rapport-nr.-1---nar-hverdage/>

Oppdal, Britt m.fl (2009): Avhengig og selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale. FHI-rapport 2009:11 <https://www.fhi.no/publ/eldre/avhengig-og-selvstendig.-enslige-mi/>

Paulsen, Veronika, Kristin Thorshaug, Berit Berg (2010). Det hadde vært fint å få være med å velge. Brukerundersøkelse blant flyktninger i bofellesskap. Trondheim. NTNU Samfunnsforskning AS
<https://samforsk.no/Sider/Publikasjoner/Det-hadde-v%C3%A6rt-fint-%C3%A5-f%C3%A5-v%C3%A6re-med-%C3%A6re-med-%C3%A5-velge--Brukerunders%C3%B8kelse-blant-flyktninger-i-bofellesskap.aspx>

Paulsen, V., H. Michelsen og M. Brochmann (2015). Barnevernets arbeid med barn i asylsøkerfasen. Faglige utfordringer og barrierer i mottaksapparatet. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning

Paulsen, V., Thorshaug, K. og Berg, B. (2014). Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Pettersen, Silje Vatne (2007): Enslige mindreårige asylsøkere og gjenforening med foreldre. Statistisk sentralbyrå 2007/58: https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/notat_200758/notat_200758.pdf

Sandberg, Kirsten (2008b): Flyktningebarns rettigheter, I: Kirsten, Sandberg; Njål, Høstmælingen & Elin Saga, Kjørholt (red.): Barnekonvensjonen barns rettigheter i Norge. Universitetsforlaget. ISBN 978-82-15-01193-6. Kapittel 14 s 232 – 253

Seeberg, Marie Louise (2009): Små barn hverdag i asylmottak. NOVA- rapport 14/09. <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2009/Smaa-barns-hverdager-i-asylmottak>

Seland, Idunn og Hilde Lidén (2011): Fritidsaktiviteter for barn på asylmottak. ISF-rapport 2011:2 <http://www.samfunnsforskning.no/nor/Publikasjoner/Rapporter/2011/2011-002>

Svensden, Stina, Kristin Thorshaug og Berit Berg (2010): Boløsninger for enslige mindreårige flyktninger. Erfaringer fra to bykommuner. NTNU Samfunnsforskning http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/3650/Bolosninger_enslmindrflyktninger.pdf

Søholt, Susanne og Arne Holm (2010): Desentraliserte mottak og bosetting. NIBR rapport 2010:13 <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/forsknings-og-utviklingsrapporter/desentraliserte-asylmottak-og-bosetting-2009/>

Sønsterudbråten, Silje (2010): Veien videre. Evaluering av kvalifiserings – og opplæringsopplegget som tilbys enslige mindreårige med begrensede oppholdstillatelser. Fafo-rapport 2010:46.

Thorshaug, K. og S. Svensden (2014). Helhetlig oppfølging. Nyankomne elever med lite skolebakgrunn fra opprinnelseslandet og deres opplæringssituasjon. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. <https://samforsk.no/Sider/Publikasjoner/Helhetlig-oppf%C3%B8lging.aspx>

Wiggen, K. S. (2014). Enslige mindreårige flyktninger, 2011. Arbeid, utdanning og inntekt, SSB Rapport 2014/9. <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/167465?ts=144b604d570>

Winsvold, Aina og Ada Engebrigtsen (2010): For barnas skyld. En undersøkelse av returforberedende arbeid med barnefamilier på asylmottak – med forslag til nye metoder og arbeidsformer NOVA-rapport 2010/17: https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/retur/for-barnas-skyld.pdf

Øien, Cecilie: Underveis. En studie av enslige mindreårige asylsøkere. Fafo-rapport 2010:20 <http://www.faf.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/faf-rapporter/item/underveis>

Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017 – 2020). https://www.regjeringen.no/contentassets/e570201f283d48529d6211db392e4297/handlingsplan_rettet-til-a--bestemme-over-eget-liv.pdf

Trygghet, mangfold, åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017 – 2020)

https://www.regjeringen.no/contentassets/6e1a2af163274201978270d48bf4dfbe/lhbti_handlingsplan_web.pdf